

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ЄВРО-2012: НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАГРОМАДЖЕНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Аналітична доповідь

Київ – 2012

УДК 332.14:330.332

€ 24

*За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове*

Авторський колектив:

*В. І. Волошин, к. е. н., керівник авторського колективу;
Т. Г. Васильців, д. е. н.; А. І. Мокій, д. е. н., проф.; Н. А. Мікула, д. е. н., проф.;*
В. В. Борщевський, д. е. н.; В. В. Засадко, к. е. н.; О. І. Іляш, к. е. н.;
Ю. В. Мігущенко, к. е. н.; Р. Л. Лупак, к. е. н.; О. О. Ільчук, к. е. н.

За загальною редакцією к.е.н., с.н.с.,

засл. економіста України Я. А. Жаліла

Електронна версія: <http://www.niss.gov.ua>

Євро-2012: напрями реалізації нагромадженого потенціалу ре-
€ 24 гіонального розвитку / В. І. Волошин, Т. Г. Васильців, А. І. Мокій,
Н. А. Мікула [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 136 с.

ISBN 978-966-554-288-9

Проаналізовано обсяги, структуру та ефективність інвестування у підготовку України до Євро-2012. Оцінено вплив підготовки та проведення чемпіонату на соціальний розвиток регіонів України, структурну модернізацію регіональних економічних комплексів, якість функціонування об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, підприємств туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, спортивних комплексів. Визначено організаційно-управлінські механізми подальшого розвитку регіональних економічних комплексів, реалізації потенціалу міжрегіональної і транскордонної співпраці, ефективного використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури та підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів, туристичного потенціалу регіонів України у спосіб використання досвіду підготовки до Євро-2012. В аналітичній доповіді використано матеріали, надані фахівцями Регіонального філіалу НІСД у м. Донецьку та Регіонального філіалу НІСД у м. Харкові.

У додатку друкуються матеріали засідання «круглого столу» «Євро-2012: напрями реалізації нагромадженого потенціалу регіонального розвитку», що відбувся 27 листопада 2012 р. у Національному інституті стратегічних досліджень.

ISBN 978-966-554-288-9

© Національний інститут
стратегічних досліджень, 2012

ВСТУП

Підготовка України до проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. (Євро-2012) дала змогу забезпечити значне поліпшення об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, туристичного, готельно-ресторанного та спортивного комплексів, соціальної сфери.

Упродовж періоду підготовки до Євро-2012 в Україні було апробовано низку нових організаційно-управлінських механізмів, спрямованих на поліпшення якості інституційного забезпечення регіонального розвитку, вдосконалення механізмів структурної модернізації та розвитку регіональних економічних комплексів, державно-приватного партнерства, міжрегіональної та транскордонної співпраці. У результаті вдалося пришвидшити розбудову регіональної інфраструктури, поліпшити кадрове забезпечення регіональних економік, матеріально-технічне забезпечення та якість роботи медичних установ, правоохоронних органів тощо.

Подальше ефективне використання потенціалу регіонального розвитку, сформованого у процесі підготовки України до Євро-2012 (у т.ч. у регіонах, що не приймали матчі Євро-2012), потребує:

- підвищення ефективності організаційно-управлінських механізмів стимулювання модернізації регіональних економічних комплексів, розвитку міжрегіонального співробітництва та застосування для цього інноваційних підходів;
- осучаснення та підвищення ефективності використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури;
- розбудови нових і підвищення ефективності використання створених спортивних об'єктів, у т.ч. розвитку масового спорту;
- використання переваг накопиченого потенціалу туристичного та готельно-ресторанного комплексів;
- поліпшення структури інвестицій у модернізацію та розвиток регіональних економічних комплексів, зокрема на засадах державно-приватного партнерства;
- розвитку прикордонної інфраструктури та використання набутої практики транскордонного співробітництва.

Отже, за результатами аналізу досвіду, переваг і недоліків підготовки України до Євро-2012 необхідно обґрунтувати ефективні управлінські рішення щодо подальшої реалізації нагромадженого в регіонах України потенціалу регіонального розвитку.

1. ОБСЯГИ ТА СТРУКТУРА ІНВЕСТУВАННЯ У ПІДГОТОВКУ УКРАЇНИ ДО ЄВРО-2012

За результатами аналізу інвестування при підготовці України до проведення Євро-2012 за період 2007–2012 рр. можна дійти висновків, що **планові обсяги інвестування були істотними, а їхня структура – раціональною та збалансованою.**

Кількість статей видатків, фінансування яких планувалося із Державного бюджету України, щорічно збільшувалася, зростали й суми щорічних планових витрат (табл. 1). Так, на 2007–2008 рр. було заплановано 9,9 млн грн, що складало лише 0,02% від загальних обсягів фінансування на період 2007–2012 рр.

Так, на 2007–2008 рр. було заплановано виділення 9,9 млн грн, що складало лише 0,02% від загальних обсягів фінансування на період 2007–2012 рр. У 2007 р. планувалися лише витрати на заходи з підготовки України до участі в тендері на право проведення Євро-2012 (обсягом 3 млн грн), а у 2008 р. – 6,9 млн грн на організацію заходів із підготовки України до Євро-2012.

У 2010 р. додалися планові витрати на будівництво, реконструкцію, капітальний і поточний ремонт автомобільних доріг загального користування (міжміське сполучення) та доріг, безпосередньо використовуваних під час проведення в Україні Євро-2012, обсягом 150 млн грн і витрати на виконання Державної цільової програми з питань підготовки та проведення в Україні Євро-2012 (*далі* – Державна цільова програма).

У 2011 р. сума планових витрат із Державного бюджету України збільшилася на 6,7 млрд грн (на 71,2%) у зв'язку із фінансуванням витрат на діяльність Національного агентства з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу (*далі* – Національне агентство), реалізацію інфраструктурних проектів, виконання боргових зобов'язань за кредитами та здійснення заходів, передбачених Державною цільовою програмою, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відшкодування частини відсоткових ставок за залученими кредитами на оновлення парку автобусів і тролейбусів міст, що приймали Євро-2012 .

Таблиця 1

Планові витрати з Державного бюджету України на організацію проведення в Україні Євро-2012 за період 2007–2012 рр., млн грн

Статті витрат	Рік					Усього за період 2007–2012 рр.
	2007–2008	2009	2010	2011	2012	
Виконання Державної цільової програми з питань підготовки та проведення Євро-2012	–	9800,0	6295,9	6081,9	2637,8	24815,7
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відшкодування частини відсоткових ставок за залученими кредитами на оновлення парку автобусів і троллейбусів міст, що приймали Євро-2012	–	–	–	37,1	62,5	99,6
Виконання боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії та Державної цільової програми підготовки та проведення Євро-2012	–	–	–	620,2	857,7	1477,9
Діяльність Національного агентства з питань підготовки та проведення Євро-2012 та реалізації інфраструктурних проектів	–	–	–	6748,4	3703,5	10451,9
Заходи з підготовки України до участі в тендері на право проведення Євро-2012	3,0	–	–	–	–	3,0
Організаційне забезпечення підготовки та проведення Євро-2012 та реалізації інфраструктурних проектів	6,9	1,4	4,2	9,2	8,0	29,8
Будівництво, реконструкція, капітальний і поточний ремонт автомобільних доріг	–	150,0	3143,3	2614,7	3132,5	9040,4
Реконструкція та реставрація об'єктів культурної спадщини в містах проведення Євро-2012	–	–	–	1,6	–	1,6
Усього, млн грн	9,9	9951,4	9443,5	16113,1	10402,0	45919,8

У 2012 р. на відшкодування частини відсоткових ставок за залученими кредитами на оновлення парку автобусів і тролейбусів у містах проведення Євро-2012 були заплановані видатки з Державного бюджету України у розмірі 62,5 млн грн, у т.ч. у м. Донецьку – 20,3 млн грн, у м. Львові – 20 млн грн, у м. Харкові – 22,2 млн грн.

Найбільшими були планові витрати на підготовку до проведення Євро-2012 у 2011 р. (рис. 1), коли було передбачено 16,1 млрд грн.

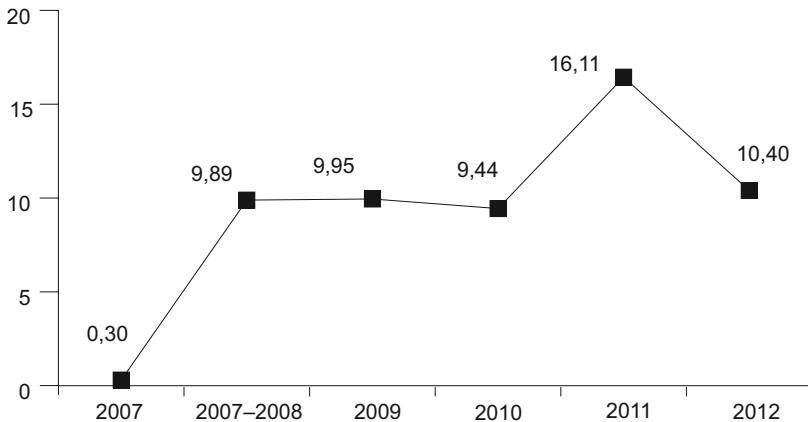

Рис. 1. Планові витрати з Державного бюджету України на підготовку до проведення Євро-2012 за період 2007–2012 рр., млрд грн

Позитивно, що саме на цей період припадає найбільша за обсягами виконання та фінансування кількість робіт із підготовки до проведення Євро-2012 в Україні.

За період 2008–2012 рр. за джерелами витрат на підготовку до проведення Євро-2012 найбільше коштів було передбачено на виконання заходів Державної цільової програми (рис. 2) у 2009 та 2012 рр. – 66,7 і 54% відповідно. Вагомими були частки планових витрат на будівництво, реконструкцію, капітальний і поточний ремонт автомобільних доріг (33,3% у 2009 р. та 30,1% у 2011 р.) На діяльність Національного агентства у 2010 р. було передбачено 41,9% планових витрат із Державного бюджету України, а у 2012 р. – 22,8%.

Довідково. Національне агентство (Укрєвроінфрапроект) було створено 7 квітня 2010 р. як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом та функціями підготовки і реалізації більшості інфраструктурних проектів. Так, згідно з п. 3 Постанови КМУ від 15 вересня 2010 р. № 871 було ухвалено рішення про передачу Укрєвроінфрапроекту всіх завдань стосовно реалізації інфраструктурних проектів за кошти, передбачені у Державному бюджеті України у зв'язку з підготовкою та проведенням Євро-2012.

У структурі загальних планових витрат Держбюджету України за весь період підготовки до проведення Євро-2012 переважали витрати на виконання Державної цільової програми (54,0%) та забезпечення діяльності Національного агентства (22,8%) (рис. 2, 3).

Рис. 2. Структура планових витрат із Державного бюджету України на організацію підготовки до проведення в Україні Євро-2012 за 2009–2012 рр., %

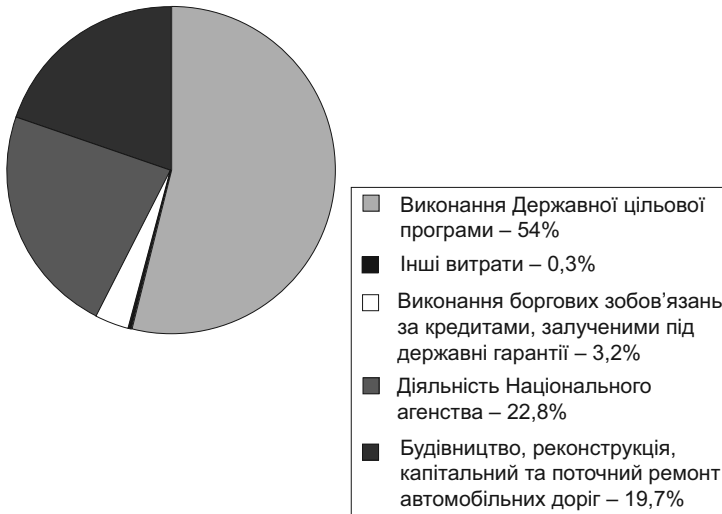

Рис. 3. Структура сукупних планових витрат, закладених у Державному бюджеті України за період 2007–2012 рр., на організацію підготовки проведення Євро-2012, %

У структурі витрат Державної цільової програми (табл. 2) переважали витрати на проектування, будівництво, реконструкцію та ремонт об'єктів транспортної інфраструктури (40,5%), будівництво, реконструкцію, капітальний і поточний ремонт об'єктів туристичної інфраструктури (29,2%) та будівництво нових і реконструкцію існуючих спортивних об'єктів (15,1%).

Таким чином, за зазначеними напрямами планового державного фінансування заходів під час підготовки до проведення Євро-2012 було передбачено 27,0 млрд грн, що складає 84,8% у структурі фінансування Державної цільової програми і варто розцінювати позитивно, адже ці витрати спрямовувалися на модернізацію та розвиток регіональних і національного економічного комплексів.

У плановій структурі реалізації заходів із підготовки до Євро-2012 в Україні було передбачено майже паритетне фінансування з державного бюджету й інших джерел (табл. 3).

Так, на реалізацію Державної цільової програми було заплановано фінансування з Державного бюджету України обсягом 50,9 млрд грн (48,3%), із місцевих бюджетів – 3,9 млрд грн (3,7%), а з інших джерел

фінансування – 50,6 млрд грн (48,0%). Структура джерел фінансування за роками подана в табл. 3. У цілому за рахунок коштів місцевих бюджетів планувалося покрити лише 2,5–6,5% витрат (рис. 4).

Таблиця 2

Обсяги та структура планового фінансування заходів із підготовки та проведення в Україні Євро-2012 у межах Державної цільової програми (за бюджетні та інші кошти) за період 2009–2012 рр.

Заходи	Планові обсяги фінансування, млрд грн	Структура, %
Будівництво нових і реконструкція спортивних об'єктів	4,8	15,1
Проектування, будівництво, реконструкція та ремонт об'єктів транспортної інфраструктури, у т.ч.:	12,9	40,5
аеропортів	2,6	8,2
залізничного транспорту	3,6	11,3
автомобільних доріг	6,6	20,6
пунктів пропуску через державний кордон	0,14	0,4
Будівництво, реконструкція, капітальний та поточний ремонт об'єктів туристичної інфраструктури	9,3	29,2
Забезпечення громадського порядку та поліпшення системи надання медичних послуг	0,6	2,0
Підготовка кадрів	0,01	0,1
Інші заходи	4,1	13,1
Усього	31,8	100,0

Таблиця 3

Джерела фінансування планових витрат підготовки України до проведення Євро-2012 у 2008–2012 рр., млрд грн

Джерела фінансування	Обсяги фінансування	у т.ч. за роками				
		2008	2009	2010	2011	2012
Державний бюджет і кошти, залучені під державні гарантії	50,9	3,1	3,1	10,9	24,6	9,2
Місцеві бюджети	3,9	0,5	0,6	0,5	1,2	1,1
Інші джерела	50,6	6,3	5,5	11,9	20,2	6,7
Усього	105,4	9,9	9,2	23,3	46,0	17,0

Зауважимо, що неоднорідність структури джерел фінансування у 2008–2012 рр. обумовлювалася змінами в термінах завершення робіт за об'єктами. Причому на початку процесу підготовки України до Євро-2012 частка приватних інвестицій була більш істотною (64,6% у 2008 р.), у подальшому ж, навпаки, зменшувалася (до 30,4% у 2012 р.)

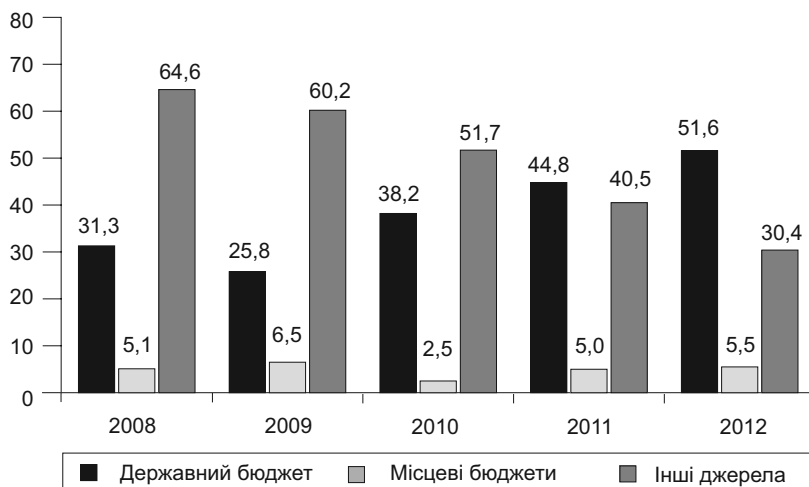

Рис. 4. Структура джерел планового фінансування заходів Державної цільової програми у 2008–2012 рр., %

Фінансування заходів із підготовки України до проведення Євро-2012 було в цілому задовільним, забезпечило значний внесок у модернізацію економічних комплексів держави, однак відхилилося від планового, зокрема за структурними характеристиками передусім співвідношенням за джерелами залучення та витрачання коштів (рис. 5).

У межах будівництва спортивних об'єктів за період підготовки до Євро-2012 було повністю профінансовано заплановані витрати.

У м. Києві майже повністю за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел було реконструйовано НСК «Олімпійський». При цьому обсяг інвестицій, що виділялися на реконструкцію спорткомплексу із 2007 по 2011 рр., постійно збільшувався (у 2007 р. становив 1,5 млрд грн і до 2011 р. збільшився у 5,7 разу).

На протипагу цільовому державному фінансуванню на будівництво нового стадіону в м. Донецьку та на роботи у прилеглих до нього територіях було залучено виключно приватні інвестиції обсягом 1,5 млрд грн. Підхід, що передбачає державне, проте змішане інвестування, було застосовано при фінансуванні будівництва нового стадіону у м. Львові (табл. 4).

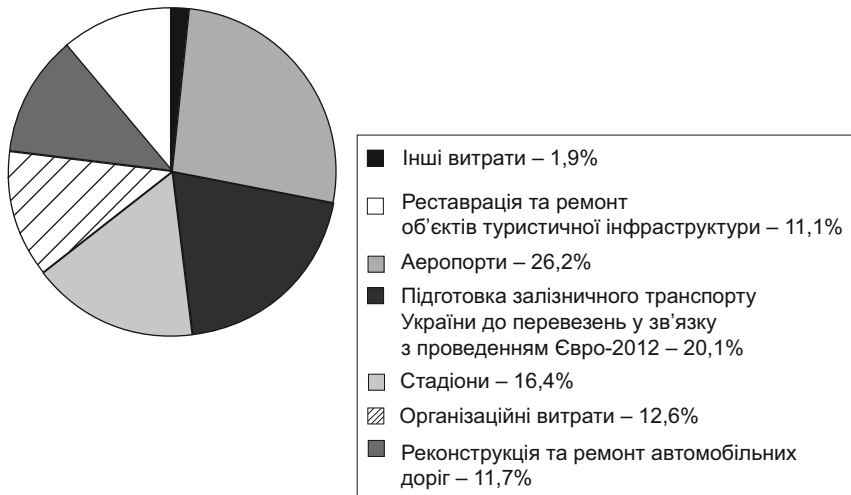

Рис. 5. Структура фінансування витрат на підготовку та проведення в Україні Євро-2012, %

Таблиця 4

Джерела та обсяги фінансування будівництва стадіону у м. Львові у 2008–2011 рр.

Джерела фінансування	Обсяги фінансування, млн грн				
	усього	за роками			
		2008	2009	2010	2011
Державні кошти	2203,9	–	49,5	676,7	1471,6
Місцевий бюджет (Львівська міська рада)	83,7	5,9	76,2	1,7	–
Усього	2287,6	5,9	125,7	678,4	1471,6

Загалом обсяги витрат на будівництво стадіону у м. Львові становили 2,3 млрд грн, у т.ч. 2,2 млрд грн – кошти Державного бюджету України (96,3%) та 83,7 млн грн – кошти, виділені з бюджету Львівської міської ради (3,7%), хоча протягом періоду інвестування у будівництво стадіону структура його джерел змінювалася (рис. 6).

У 2008 р. 100% витрат на будівництво стадіону було профінансовано з місцевого бюджету (щоправда, це були лише підготовчі роботи), у 2009 р. із бюджету Львівської міської ради було профінансовано 60,6% витрат, а з Державного бюджету України – 39,4%; у 2010–2011 рр. майже весь обсяг робіт фінансувався виключно з Державного бюджету України.

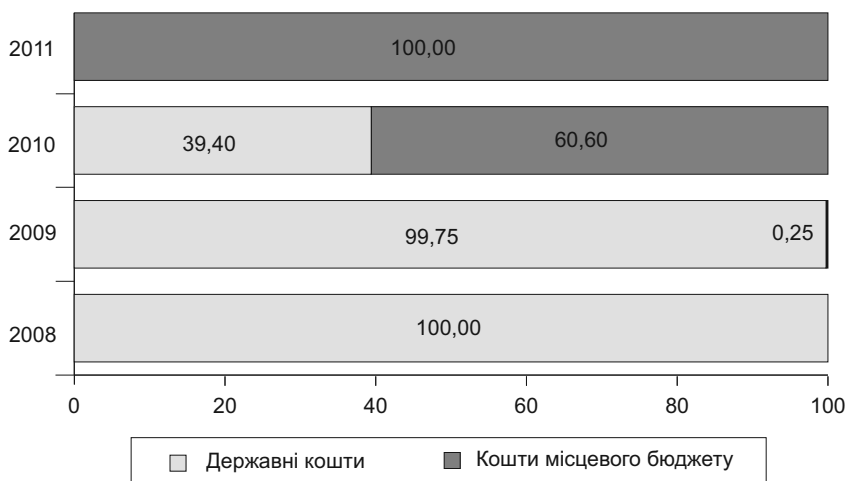

Рис. 6. Структура джерел фінансування будівництва стадіону «Арена Львів» у 2008–2011 рр., %

Істотними були обсяги інвестицій у розвиток об'єктів транспорту і транспортної інфраструктури (зокрема в межах виконання заходів Державної цільової програми), що позитивно вплинуло на структурну модернізацію вітчизняного національного господарства. Так, на розвиток залізничного транспорту за період 2008–2011 рр. безпосередньо в межах підготовки до проведення Євро-2012 виділялося 5,9 млрд грн (табл. 5).

У структурі освоєних коштів найбільша частка припадає на розвиток транснаціональних коридорів швидкісного руху пасажирських поїздів – 56,1% та на будівництво залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро в м. Києві – 21,9%.

Таблиця 5

**Обсяги та структура фінансування заходів розвитку об'єктів
інфраструктури залізничного транспорту
(в межах Державної цільової програми)
за період 2007–2011 рр.**

Заходи	Сума освоєних коштів, млн грн	Структура, %
Упровадження швидкісного руху пасажирських поїздів	3281,2	56,1
Комплексна модернізація ділянки напрямку Полтава – Бурти – Користівка	573,4	9,8
Будівництво залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро в м. Києві та завершення будівництва пасажирського вокзального комплексу на станції Дарниця	1284,4	21,9
Реконструкція існуючого вокзалу станції м. Донецька	301,3	5,2
Будівництво сучасного високотехнологічного центру з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів у межах Київського залізничного вузла	23,4	0,3
Закупівля пасажирського рухомого складу для забезпечення міжрегіональних пасажирських перевезень	387,3	6,6
Організаційне забезпечення підготовки провідників і працівників вокзалів, упровадження системи купівлі квитків через мережу Інтернет	1,0	0,1
Усього	5852,0	100,0

Попри вагомій успіхи, спостерігається значний відсоток недовиконання планових обсягів фінансування в межах більшості заходів залізничного транспорту (табл. 6).

Перевиконання плану із фінансування відбулося за такими статтями витрат, як реконструкція вагонних депо (на 71,2%), існуючого вокзалу станції м. Донецька (удвічі), впровадження за напрямками

транснаціональних коридорів швидкісного руху пасажирських поїздів (на 27,8%). Також перевиконано план із комплексної модернізації залізничного напрямку Полтава – Бурти – Користівка (на 49,6%).

Разом з тим недофінансованими залишаються будівництво сучасного високотехнологічного центру з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів у межах Київського залізничного вузла, завершення будівництва пасажирського вокзального комплексу на станції Дарниця та будівництво сучасних шляхопроводів і огорожень станцій на напрямках транснаціональних коридорів між містами, що приймали Євро-2012.

У межах Державної цільової програми було заплановано і реконструкцію залізничного вокзалу в м. Донецьку, де було виконано будівельно-монтажних робіт із початку реконструкції на загальну суму 685 млн грн. Загальний стан фінансування та готовності виконаних робіт на цьому інвестиційному об'єкті складає 82%.

Планові обсяги фінансування розвитку транспортних об'єктів та їхньої інфраструктури в межах проектів підготовки до проведення Євро-2012 в Україні невиконані відносно будівництва та реконструкції міжнародних аеропортів у містах Києві, Львові та Харкові. Зокрема, загальний рівень виконання плану із фінансування цих об'єктів на кінець 2011 р. складає 51,6%, у т.ч. по міжнародному аеропорту «Бориспіль» – 60,3%, по ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» – 41,3%, по *міжнародному аеропорту «Харків»* – 48,2% (табл. 7).

Незважаючи на дані Міністерства інфраструктури України про те, що більшість об'єктів, фінансування яких було передбачено Державною цільовою програмою, знаходиться на стадії завершення, істотним залишається недофінансування окремих об'єктів, а отже, і недовиконання запланованих обсягів робіт із реконструкції та будівництва міжнародного аеропорту «Бориспіль» і за рахунок власних та залучених коштів, і за рахунок коштів Державного бюджету України. Аналогічними проблемами характеризується і реконструкція ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» (зокрема, спостерігається недофінансування коштів із державного бюджету), де загальний відсоток виконання плану з фінансування складає 41,3% та є найнижчим за зазначеними об'єктами.

Невиконаними залишаються і фінансові зобов'язання держави та інвесторів щодо будівництва й реконструкції міжнародного аеропорту «Харків» (загальний відсоток виконання плану із фінансування складає 48,2%, а заборгованість перед генеральним підрядником – 140,5 млн грн).

Таблиця 6

Стан фінансування підготовки залізничного транспорту України до перевезень, пов'язаних із проведенням Євро-2012, відповідно до Державної цільової програми за 2008–2011 рр., млн грн

Заходи	Планові обсяги фінансування	Фактичні обсяги фінансування	Виконання, %	
Упровадження за напрямками транснаціональних коридорів швидкісного руху пасажирських поїздів	4689,9	5995,2	127,8	
Закупівля пасажирського рухомого складу для забезпечення міжрегіональних пасажирських перевезень	3550,0	726,8	20,5	
Комплексна модернізація залізничного напрямку Полтава – Бурти – Користівка	684,0	1023,3	149,6	
Будівництво залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро в м. Київ, у т.ч. за джерелами фінансування	інші джерела	1883,5	1763,0	93,6
	державна підтримка	500,0	330,3	66,1
	державний бюджет	1877,0	1351,3	72,0
	Усього	4260,5	3444,6	80,8
Реконструкція станції існуючого вокзалу в м. Донецьку	260,5	548,5	2,1 р.	
Завершення будівництва пасажирського вокзального комплексу на станції Дарниця	2417,0	49,1	2,0	
Створення системи бронювання та продажу залізничних квитків із використанням мережі Інтернет	29,6	15,7	52,9	
Будівництво сучасного високотехнологічного центру з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів у межах Київського залізничного вузла	800,0	–	–	
Будівництво сучасних шляхопроводів та огорожень станцій за напрямками транснаціональних коридорів між містами, що приймали чемпіонат	570,0	6,0	1,1	
Реконструкція вагонних депо	136,0	232,6	171,02	
Ремонт вокзалних комплексів у межах Київського залізничного вузла	50,0	47,1	94,3	
Реконструкція пункту відстою туристичних поїздів на станції Київ–Дніпровський	8,0	5,9	73,5	
Будівництво двоколійного залізничного тунелю на перегоні Бескид – Скотарське на залізничному напрямку Львів – Чоп	67,8	3,2	4,7	

Таблиця 7

**Стан виконання планових обсягів фінансування реконструкції
та будівництва міжнародного аеропорту «Бориспіль»,
ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» за період 2008–2011 рр.**

Напрями	Джерела	Плановий обсяг у 2008 р., млн грн	Фактично профінансовано за 2008–2011 рр., млн грн	Виконання плану, %
Міжнародний аеропорт «Бориспіль»				
Реконструкція та будівництво тер- міналів	Кредитні кошти	922,7	960,7	104,1
	Власні кошти аеропорту	1404,6	710,6	50,6
	Державний бюджет	334,7	224,2	66,9
	Усього	2661,9	1895,4	71,2
Реконструкція зовнішнього електр- опостачання	Державні кошти	135,3	32,8	24,3
	Власні кошти	0,7	0,7	100,0
	Усього	135,9	33,6	24,6
Будівництво паркінгу	Власні кошти	410,0	4,5	1,1
Усього		3207,9	1933,5	60,3
ДП «Міжнародний аеропорт «Львів»				
Реконструкція аеропорту	Державний бюджет	978,6	384,6	53,8
	Запозичені кошти		141,6	
Будівництво нового аеровокзалу	Державний бюджет	921,4	147,4	36,2
	Запозичені кошти		185,8	
Реконструкція існуючого пасажир- ського терміналу	Державний бюджет	93,0	2,08	2,2
	Запозичені кошти		–	
Будівництво зовнішніх інженерних мереж і виготовлення проектної документації	Державний бюджет	129,3	2,1	10,9
	Запозичені кошти		12,0	
Усього		2122,3	875,46	41,3
Міжнародний аеропорт «Харків»				
Реконструкція аеропорту	Державний бюджет	1086,5	318,9	29,4
Будівництво авіаційно-диспетчер- ської вежі	Державний бюджет	25,0	–	0
Будівництво нового терміналу та привокзальної площі	Кошти інвестора	598,9	525,9	87,8
Будівництво існуючого терміналу	Кошти інвестора	24,6	1,9	7,7
Будівництво тимчасового терміналу	Кошти інвестора	41,7	10,3	24,7
Усього		1776,7	857,0	48,2

У структурі фінансування будівництва та реконструкції міжнародного аеропорту «Бориспіль» (рис. 7) переважає частка залучених коштів (49,7%) і власних коштів підприємства (37,0%).

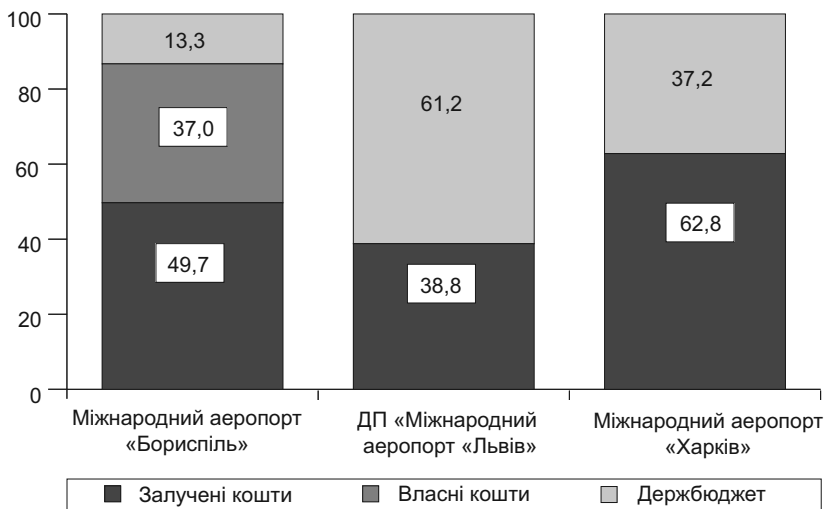

Рис. 7. Структура джерел фінансування реконструкції міжнародних аеропортів міст, що приймали Євро-2012, %

Будівництво ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» на 61,2% виконувалося за кошти Державного бюджету України та на 38,8% за залучені кошти. У структурі фінансування витрат на реконструкцію та будівництво міжнародного аеропорту «Харків» більшу частку склали залучені кошти – 62,8%, із Державного бюджету України профінансовано 37,2% витрат.

Позитивно вплинули на структурну модернізацію економічних комплексів регіонів України й інвестиції в ремонт і будівництво автомобільних доріг (рис. 8).

Зокрема, за період 2008–2011 рр. на вказані цілі було профінансовано з Державного бюджету України 9,7 млрд грн. Причому рівень виконання плану складав: у 2008 р. – 144%, у 2009 р. – 158%. У 2010 р. було виконано робіт на суму 3695,6 млн грн (із них робіт за кошти державного бюджету в 2010 р. – на 681,3 млн грн). У 2011 р. розпочато роботи на автомобільній дорозі М-06 Київ – Чоп за третім проектом

кредиту ЄБРР та ЄІБ. За два квартали 2012 р. виконано роботи на загальну суму 2255,2 млн грн.

На фінансування заходів із підготовки до проведення в Україні Євро-2012 було залучено значні обсяги кредитних коштів (зокрема міжнародних фінансових організацій), що істотно збільшило витрати державного бюджету на їх обслуговування та надалі накладатиме значні фінансові зобов'язання, які передбачатимуться у витратній частині державного та місцевих бюджетів в Україні найближчими роками (табл. 8).

З наближенням термінів проведення Євро-2012 в Україні постала гостра проблема вирішення питання зі станом автомобільних доріг, у зв'язку із цим у Державному бюджеті України на 2012 р. планувалися кредити на проекти поліпшення автомобільних доріг у сумі 2,5 млрд грн, зокрема найбільша частка кредиту припадала на Проєкт поліпшення автомобільних доріг і безпеки руху, що фінансувався Міжнародним банком реконструкції та розвитку (48,7%).

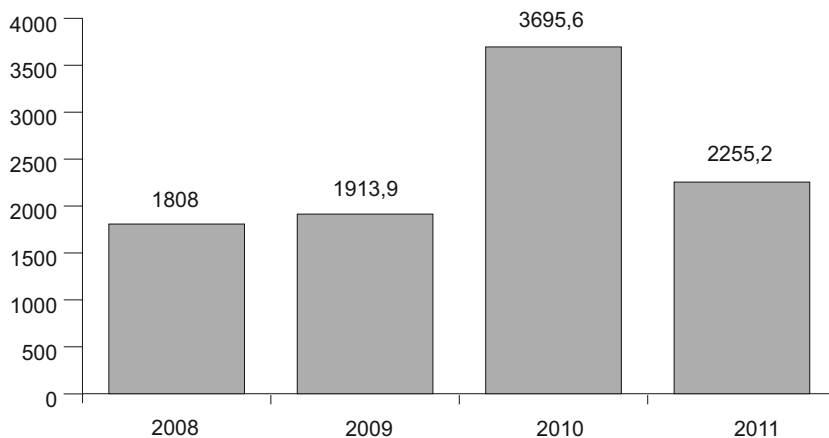

Рис. 8. Фінансування ремонту і будівництва автомобільних доріг у межах реалізації проєктів із підготовки до проведення в Україні Євро-2012 за період 2008–2011 рр., млн грн

*Станом на I півріччя 2011 р.

**Кредити (позики), залучені до спеціального фонду
Державного бюджету України у 2012 р. від іноземних держав,
банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації
інвестиційних програм із підготовки до проведення Євро-2012**

Кредитори та інвестиційні програми (проекти), що реалізуються за рахунок кредитних коштів	Загальний обсяг кредиту	Обсяг залучених коштів у 2012 р., млн грн	Частка кредиту, залученого у 2012 р., %
Кредитор – Міжнародний банк реконструкції та розвитку			
Проект поліпшення автомобільних доріг і безпеки руху	400 млн дол. США	1304,9	48,70
Другий проект поліпшення автомобільних доріг і безпеки руху	450 млн дол. США	202,5	7,60
Кредитор – Європейський банк реконструкції та розвитку			
Третій проект «Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп»	200 млн євро	104,1	3,9
Проект «Поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва»	450 млн євро	444,2	16,6
Кредитор – Європейський інвестиційний банк			
Україна – Європейські дороги України II (Проект «Поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва»)	450 млн євро	444,2	16,6
Кредитор – Японський банк міжнародного співробітництва			
Проект розвитку Державного міжнародного аеропорту «Бориспіль»	19,9 млрд яп. єн	180,0	6,7

Одними з позитивних наслідків впливу інвестування у підготовку України до Євро-2012 на структурну модернізацію економічного комплексу держави є такі.

Істотне зростання інвестицій і загалом, і в основний капітал за видами економічної діяльності (табл. 9).

Темпи зростання інвестицій у будівництво у 2008 р. відносно 2007 р. склали 136,9% та в подальшому (крім 2010 р.) щороку збіль-

шувалися. Для порівняння: середньорічні темпи зростання інвестицій у будівництво за період 2002–2007 рр. склали 125,7%. Хоча й відбулося певне сповільнення темпів зростання інвестицій у будівництво в Україні в 2010–2011 рр. (порівняно з 2008–2009 рр.), їхні обсяги таки продовжували збільшуватися і становили 4,5 та 5,8 разу (до 2001 р.) відповідно.

Хоча в Україні і спостерігалось зменшення обсягів інвестицій в основний капітал в аналізованих видах економічної діяльності у 2009 р., починаючи з 2010 р., темпи їх зростання відновилися й подекуди значно перевищували середньорічні темпи зростання за період 2002–2006 рр. Так, у готельній сфері темпи зростання інвестицій сягнули 8,7 разу відносно 2001 р.

Таблиця 9

**Темпи зростання інвестицій в основний капітал
за окремими видами економічної діяльності
в Україні, % до попереднього року**

Види економічної діяльності	Середньорічні темпи за період 2002–2006 рр.	За роками підготовки до Євро-2012			
		2008	2009	2010	2011
Будівництво	125,7	136,9	111,6	35,7	130,6
Готелі та ресторани, у т.ч.:	144,4	123,3	80,4	118,7	118,8
готелі	152,8	122,6	94,2	114,1	137,4
Транспорт і зв'язок, у т.ч.:	132,9	102,7	75,4	118,4	98,5
наземний транспорт	106,9	117,4	45,2	173,6	82,7
водний транспорт	77,7	108,6	61,3	150,6	115,8
авіаційний транспорт	138,1	52,5	77,4	85,1	3,7 р.
допоміжні транспортні послуги	132,8	107,9	109,0	141,8	115,6
Операції з нерухомістю, здавання у найм і послуги юридичним особам	124,9	123,9	52,6	144,8	75,0
Охорона здоров'я та соціальна допомога	93,9	140,2	54,7	142,6	60,3
Усього в галузі економіки	126,6	123,7	65,1	112,7	103,9

За рахунок підготовки України до проведення Євро-2012 збільшилися обсяги інвестицій в об'єкти транспорту і зв'язку. Так, темпи зростання їх обсягів (до 2001 р.) становили у 2007 і 2008 рр. 4,2 та 4,4 разу відповідно, а у 2009–2011 рр. – від 3,3 до 3,9 разу. Для порівняння: середньорічні темпи зростання інвестицій у цьому виді економічної діяльності за період 2002–2006 рр. склали 132,8%. Особливо істотною була динаміка зростання обсягів інвестицій в авіаційному транспорті (у 11,2 разу у 2011 р. порівняно з 2001 р.) і допоміжних транспортних послугах (у 9,5 разу у 2011 р. до 2001 р.) Приріст інвестицій, обумовлений реалізацією проектів підготовки України до Євро-2012, відображено на рис. 9.

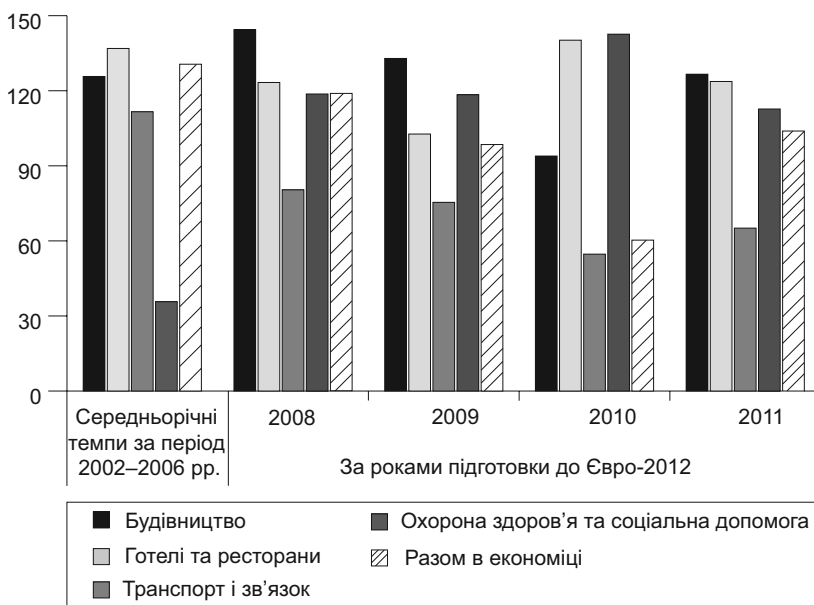

Рис. 9. Темпи зростання інвестицій в основний капітал за окремими видами економічної діяльності в Україні, % до 2001 р.

За період підготовки України до проведення Євро-2012 зросли темпи приросту інвестицій і в об'єкти охорони здоров'я та соціальної допомоги. Крім того, вже зараз спостерігаються позитивні наслідки синергичних ефектів, передусім пов'язаних зі збільшенням інвестицій

у суміжних видах економічної діяльності – в операціях з нерухомістю, торгівлі, у колективних, громадських та індивідуальних послугах.

Очевидно, що збільшення обсягів інвестицій у базових видах економічної діяльності в регіонах, що приймали чемпіонат, має позитивний вплив на структурну модернізацію регіональних економічних комплексів. Отже, органам державного управління важливо зберегти найближчими роками обсяги інвестування та господарської діяльності.

Позитивними тенденціями щодо залучення інвестицій характеризувалися види економічної діяльності, які прямо або опосередковано залучалися до формування основних об'єктів інфраструктури Євро-2012. Так, слід наголосити на підвищенні темпів зростання інвестицій у діяльність готелів і ресторанів (зокрема у 2006 р. темп інвестицій у цей вид економічної діяльності зріс у 3,2 разу, а у 2011 р. він був у 7 разів вищим порівняно з 2001 р.)

Структурні зміни в обсягах інвестицій у регіональному аспекті. Так, спостерігається поступове вирівнювання регіонів за обсягами інвестицій завдяки збільшенню обсягів залучення інвестицій в інфраструктуру регіонів, які до 2007 р. мали незначні темпи зростання (рис. 10).

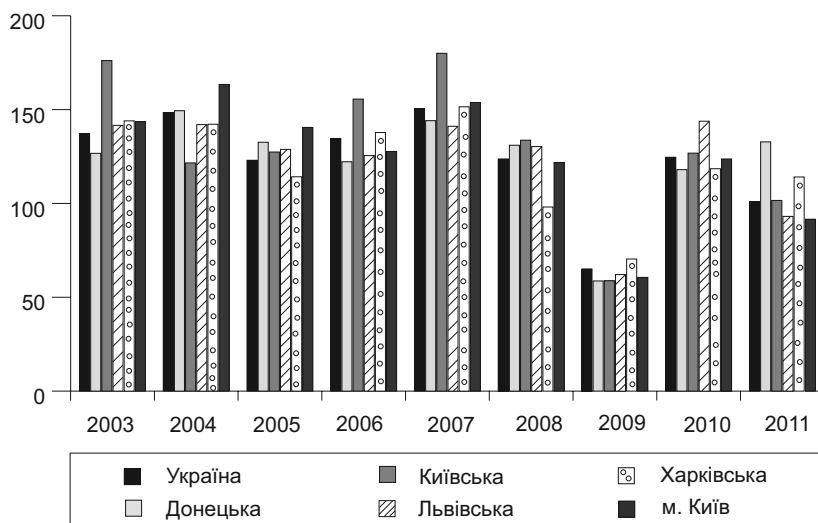

Рис. 10. Темпи зростання інвестицій за регіонами України, що приймали Євро-2012, у період 2003–2011 рр., %

До 2007 р. найбільшими були темпи зростання інвестицій у Київській обл. Однак у процесі підготовки до проведення Євро-2012 інвестиції у Львівській обл. зросли до рівня темпів збільшення інвестування в регіонах-лідерах і склали 130,3%, у Донецькій обл. – до 131,0%.

У 2009 р. відбувся загальний спад обсягів інвестицій і загалом по Україні (65,1%), і за регіонами, що приймали Євро-2012. Утім, у 2010 та 2011 рр. спостерігалось загальне збільшення обсягів інвестицій в Україні, але найвищими були темпи зростання в 2010 р. у Львівській (143,8%) та в 2011 р. у Донецькій областях (132%).

Попри низку позитивних ефектів, отриманих у процесі інвестування в підготовку України до Євро-2012, залишилися невирішеними такі проблеми:

- завершення фінансування незавершених об'єктів (транспорту, спортивної сфери, автомобільного сполучення, підготовки кадрів), зокрема за регіонами;
- пошук джерел і засобів повернення кредитних коштів, а також їх обслуговування;
- поліпшення структури джерел подальшого залучення (у т.ч. в розвиток пов'язаної з об'єктами інфраструктури) інвестицій (зокрема зростання частки приватних);
- збереження темпів зростання обсягів інвестування та обсягів робіт, зайнятості у базових видах економічної діяльності;
- використання позитивного досвіду підготовки до Євро-2012 задля реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері розвитку інфраструктури при побудованих об'єктах;
- забезпечення прийнятих термінів окупності інвестицій, здійснених у період 2007–2012 рр.

Отже, для підвищення ефективності подальшого інвестування та забезпечення структурної модернізації регіональних економічних комплексів необхідно було:

- надати більше прав приватним інвесторам на будівництво та реконструкцію окремих об'єктів з метою уникнення ситуацій їх недофінансування, забезпечивши спрощену процедуру тендерів і подачі заявки на фінансування;
- вивчити досвід країн, у яких проводилися попередні чемпіонати Європи з футболу, щодо стратегічних напрямів фінансування основних інфраструктурних об'єктів і подальшої їх експлуатації;
- стимулювати інвестиції в об'єкти транспортної та спортивно-туристичної індустрії за допомогою законодавчого регулювання та спрощення процедур залучення коштів;

- підтримувати сталі й рівномірні темпи зростання інвестицій у регіони згідно з відповідним розвитком окремих галузей, здійснювати постійний моніторинг видів економічної діяльності, які потребують розвитку;
- забезпечити постійне співробітництво між органами місцевої влади та приватними інвесторами для залучення інших джерел фінансування у створення об'єктів інфраструктури завдяки фінансовій підтримці інвестиційним проектам, що ґрунтуються на використанні механізмів державно-приватного партнерства;
- створити сприятливі умови для розбудови інфраструктури навколо спортивних об'єктів і стимулювати залучення інвестицій у створення підприємств розважальної індустрії поблизу стадіонів, що знаходяться за межами міст.

2. РОЗВИТОК ОБ'ЄКТІВ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ЄВРО-2012

Виконання Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу дало змогу забезпечити значне поліпшення дорожньо-транспортної інфраструктури, модернізувати й оновити техніко-технологічну базу всіх видів транспорту, поліпшити їх транспортно-експлуатаційний стан на регіональному та загальнодержавному рівнях. Так, **у процесі підготовки України до Євро-2012 виконано будівельні та ремонтно-відновлювальні роботи на об'єктах дорожньо-транспортної інфраструктури.**

Так, проведено реконструкцію терміналів «В» та «F», збудовано новий термінал «D» у міжнародному аеропорту «Бориспіль».

***Довідково.** Міжнародний аеропорт «Бориспіль» – найбільший пасажирський аеропорт в Україні, який входить в Асоціацію аеропортів Європи, обслуговує 65% міжнародних рейсів України (понад 8,0 млн пасажирів щороку) та розташований за 29 км на південний схід від м. Києва та за 6 км від м. Борисполя.*

У червні 2012 р. в аеропорту відкрито найбільший та найсучасніший в Україні термінальний комплекс – пасажирський термінал «D», площа якого становить 107,0 тис. м² (з галереєю очікування рейсів у зоні відльоту довжиною 870 м). Термінал може забезпечувати пасажирів

ропотік на рівні 3,0 тис. пас./год. на виліт і стільки ж на приліт. У зонах реєстрації нового аеровокзального комплексу розміщено 60 стійок реєстрації та 6 стійок для *web*-реєстрації, 18 пунктів контролю на авіабезпеку, 28 кабін паспортного контролю. Термінал «D» оснащено 11 стаціонарними аеромостами з автоматизованою системою докування (для посадки/висадки), які дають змогу одночасно приймати 6 літаків класу *Boeing-747* і 5 літаків класу *Boeing-737*. Також у терміналі «D» побудовано *VIP*-зал, вперше в Україні аеровокзальний комплекс обладнано системою траволаторів, швидкість руху яких становить 0,5 м/с (довжина стрічки – від 28 м до 58 м).

У 2010 р. було відкрито термінал «F» (площею 20,7 тис. м²) виключно для обслуговування міжнародних рейсів, у якому розміщено 30 стійок реєстрації із системою подачі та зважування багажу, 1 стійку для пасажирів із негабаритним багажем, 2 стійки митного оформлення. Крім того, зона реєстрації обладнана *web*-кіосками, що дає змогу пасажирам реєструватися самостійно, не утворюючи черг. Загальну пропускну спроможність терміналу «F» збільшено до 900 пас./год. на виліт і стільки ж на приліт (у піковий період можливість обслуговування пасажирів може збільшуватися до 1,5 тис. пас./год. на виліт). У терміналі «F» реалізовано прості та зручні для пасажирів технологічні процеси, зокрема поліпшено умови обслуговування, впроваджено новітні інженерні та інформаційні технології, застосовано сучасні системи безпеки.

Основним терміналом міжнародного аеропорту «Бориспіль» є термінал «B», який після проведеної реконструкції із 15 вересня 2011 р. обслуговує всі внутрішні рейси на виліт і приліт. Загальну площу терміналу збільшено до 36,0 тис. м², що дає змогу обслуговувати на міжнародних рейсах 1,2 тис. пас./год. (на виліт) і 1,1 тис. пас./год. (на приліт) та по Україні 650 пас./год. (на виліт) і 600 пас./год. (на приліт). Також розширено зону реєстрації терміналу «B», яка нараховує 43 стійки реєстрації, 7 пунктів контролю на авіабезпеку, 17 кабін паспортного контролю.

***Довідково.** У день проведення фінального матчу Євро-2012 в м. Києві міжнародний аеропорт «Бориспіль» обслужив 630 міжнародних і внутрішніх рейсів (358 – на прибуття і 272 – на відправлення), що становило 39,3 тис. пасажирів (попередній рекорд було встановлено у 2008 р., коли аеропорт прийняв 423 рейси).*

Після будівельних і ремонтно-відновлювальних робіт дві злітно-посадкові смуги (довжиною 4 та 3,5 тис. м і шириною 60 та 63 м) дають змогу міжнародному аеропорту «Бориспіль» обслуговувати

4,2 тис. пас./год. і приймати повітряні судна всіх типів цілодобово, у т.ч. в умовах обмеженої видимості (табл. 11).

Крім того, в міжнародному аеропорту «Бориспіль» розширено сферу хендлінгових послуг, зокрема розташовано службу *Sky Taxi*, яка гарантує безпеку та якість обслуговування пасажирів. Також проведено реконструкцію автостоянок, зовнішнього електропостачання (прокладено трасу кабельних ліній 110 кВ довжиною 5,35 км, встановлено закриту електричну підстанцію напругою 110/10 кВ із потужністю силових трансформаторів – 50 МВА), закуплено спеціальне обладнання й техніку для обслуговування літаків.

Таблиця 11

**Пасажиропотоки міжнародного аеропорту «Бориспіль»
і його частки в загальному пасажиропотоці України
протягом 2005–2012 рр.¹**

Рік	Пасажиропотоки, млн пасажирів	Темпи приросту пасажиропотоку, %	Загальний пасажиропотік в Україні, млн пасажирів	Темпи приросту пасажиропотоку, %	Частка аеропорту в загальному пасажиропотоці України, %
2005	3,90	–	6,45	–	60,5
2006	4,63	+19,0	7,44	+15,6	62,2
2007	5,67	+22,7	9,30	+25,0	61,0
2008	6,70	+18,0	10,80	+16,0	62,0
2009	5,80	–14,0	9,10	–16,2	63,7
2010	6,70	+16,0	10,20	+12,1	65,7
2011	8,03	+20,0	12,46	+21,7	64,4
2012*	3,83	+10,0**	6,09	+10,5	62,9

*За січень-липень 2012 р.

**До аналогічного періоду 2011 р.

Також до Євро-2012 збудовано нові термінали, проведено реконструкцію злітно-посадкових смуг і привокзальних комплексів міжнародних аеропортів «Київ» (Жуляни), «Львів» імені Данила Галицького, «Харків» і «Донецьк» ім. С. С. Прокоф'єва.

¹[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avia.gov.ua>

Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни) розташований на відстані 8 км на південний захід від центру м. Києва, його площа становить 256 га. У травні 2012 р. завершено будівництво нового терміналу загальною площею 14,0 тис. м², у якому розташовано 4 ресторани, 5 барів, 3 магазини безмитної торгівлі, 2 кімнати матері й дитини, авіакасу, пункт прокату автомобілів, аптечний кіоск, відділення банку, а також передбачено окремий зал для обслуговування пасажирів, які подорожують бізнес-класом, і VIP-зал, площею 1,5 тис. м². У процесі будівництва нового терміналу завдяки застосуванню нових методів реєстрації пасажирів, оптимізації внутрішнього простору аеропорту вдалося збільшити його пропускну спроможність до 500 пас./год. (на виліт). Крім того, передбачено перспективу розширення зі збільшенням пропускну спроможності аеропорту до 1,5 тис. пас./год. (на виліт). Сумарний обсяг інвестицій у будівництво нового терміналу аеропорту становив близько 400,0 млн грн, у т.ч. кошторисна вартість терміналу, благоустрою прилеглої території, котельних і внутрішніх мереж – 340,0 млн грн, близько 60,0 млн грн було витрачено на облаштування перону для стоянки літаків типу *Boeing-737*. Після реконструкції злітно-посадкової смуги (довжина – 2310 м, ширина – 45 м), руліжних доріжок, місць стоянок повітряних суден, засобів управління та контролю за повітряним рухом, перону, зокрема світлосигнального обладнання, міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни) може приймати повітряні судна класу *Boeing* або *Airbus* із повним завантаженням. Крім того, проведено реконструкцію існуючого пасажирського терміналу аеропорту, зокрема змінено обладнання, добудовано зал очікування, зони «виліт-приліт», а також три сектори – два міжнародних та один внутрішній. Навколо аеродрому завершено реконструкцію периметральної огорожі, на що витрачено із державного бюджету 3,0 млн грн. За період проведення Євро-2012 пасажиропотік у міжнародному аеропорту «Київ» (Жуляни) становив 78 тис. пасажирів (на 19,5% більше порівняно зі звичайним періодом роботи). Зокрема, у дні Євро-2012 аеропорт прийняв 2,73 тис. рейсів, із яких 237 рейсів (в основному невеликі літаки бізнес-авіації) та 6,3 тис. пасажирів були обслужені в день проведення фінального матчу в м. Києві. У нематичеві дні Євро-2012 міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни) приймав у середньому 1,5–2,0 тис. пасажирів міжнародних рейсів, а в дні напередодні матчів і матчеві дні – 2,1–2,5 тис. пасажирів міжнародних рейсів та 0,6–1,0 тис. пас./добу внутрішніх рейсів.

У міжнародному аеропорту «Львів» імені Данила Галицького у травні 2012 р. було завершено будівництво нового терміналу із пропускну спроможністю 2,0 тис. пас./год. (загальна сума витрачених бюджетних

коштів становила 2,44 млрд грн), зокрема відремонтовано старий термінал, здатний пропускати до 300 пас./год. (на приліт) і 220 пас./год. (на відліт), реконструйовано злітно-посадкову смугу, що дало змогу продовжити її з 2,5 тис. м до 3,3 тис. м для обслуговування суден класу «А», «В», «С», а також класу «D» (типу *Boeing-767*) та збільшено пропускну спроможність смуги з 8 до 20 літаків/год. На злітно-посадковій смузі аеропорту встановлено найсучасніше світлосигнальне обладнання, інструментальну систему посадки *ILS*, метео- та радіосистеми. На I поверсі нового терміналу міжнародного аеропорту «Львів» імені Данила Галицького розміщено зали очікування та реєстрації пасажирів, оброблення багажу, а на II і III поверхах – митний, прикордонний контроль і контроль за авіаційною безпекою, що передбачає 29 стійок реєстрації, 18 стійок паспортного контролю, 9 пунктів контролю проходження на авіаційну безпеку. У галереї аеропорту розташовано технічні, резервні приміщення, а також службові офіси (площею 627 м²), комерційні заклади (площею 1,1 тис. м²). Крім того, система інформації про розклад рейсів розміщується на дисплеях – *FIDS*, обладнаних системами *BMS*, *ODB*, *CUTE*, *BHS*. Міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького за час проведення Євро-2012 обслужив понад 600 міжнародних і внутрішніх рейсів, більшість яких були чартерними чи додатковими із країн-учасниць матчів. За період підготовки та проведення Євро-2012 аеропорт прийняв близько 40 тис. пасажирів, збільшивши загальний пасажиропотік за січень-червень 2012 р. до 221,0 тис. пасажирів. Відповідно, частка міжнародного аеропорту «Львів» імені Данила Галицького за I півріччя 2012 р. досягла 4% від загального пасажиропотоку аеропортів України (рис. 11).

Міжнародний аеропорт «Харків» розташований на відстані 12,5 км від центру м. Харкова. У серпні 2010 р. завершено будівництво нового міжнародного терміналу площею 20,0 тис. м², що дало змогу збільшити пасажиропотік до 800,0 тис. пас./рік, а в пік завантаженості аеропорт може приймати до 2,0 млн пасажирів. Ноу-хау терміналу – ажурні ферми на стелі, що пропускають природне освітлення. Термінал обладнано необхідною кількістю каналів пропуску прикордонної та митної служб, контролю авіабезпеки, пристосуванням для зручного перебування терміналом осіб з обмеженими можливостями, також містить ресторани, магазини й додаткові сервіси. Зокрема, функціонує сучасна система оброблення багажу (*BHS*), продуктивність якої – 960 одиниць багажу/год. для міжнародних і 600 – для внутрішніх рейсів. У межах підготовки до Євро-2012 у грудні 2011 р. було завершено реконструкцію злітно-посадкової смуги, в результаті якої її було подовжено до 2,5 тис. м зі збільшенням класифікаційного числа штучного покриття

аеродрому до 50 од., що дало змогу аеропорту приймати літаки класу *Airbus-A320* та *Boeing-737*.

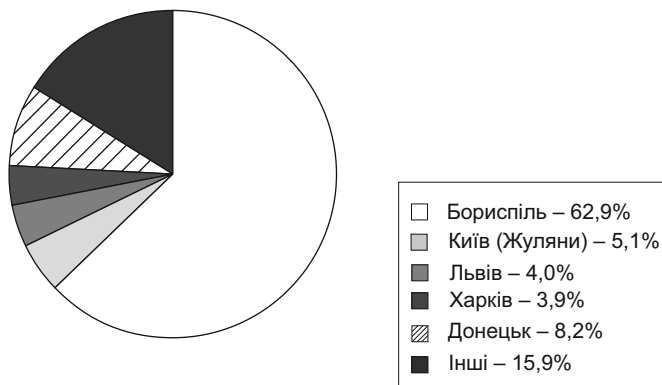

Рис. 11. Частки вітчизняних міжнародних аеропортів в обслуговуванні пасажирів у період підготовки та проведення Євро-2012 за I півріччя 2012 р., %²

За час проведення Євро-2012 аеропорт обслужив 750 літаків і 52,5 тис. пасажирів – пасажиропотік зріс в 4,5 разу порівняно зі звичайним режимом роботи аеропорту. Загалом у I півріччі 2012 р. пасажиропотік в аеропорту становив 223,3 тис. пасажирів, що на 60,8% більше відносно періоду 2011 р.

Крім будівництва нового терміналу, було завершено реконструкцію старої будівлі існуючого терміналу міжнародного аеропорту «Харків», який виконує функції *VIP*-терміналу. Для забезпечення необхідної пропускної спроможності аеропорту (2,6 тис. пас./год.) під час проведення в м. Харкові Євро-2012 встановили тимчасовий реверсний термінал пропускною спроможністю 1,0 тис. пас./год.

У травні 2012 р. було завершено будівництво нового терміналу в міжнародному аеропорту «Донецьк» ім. С. С. Прокоф'єва (розташований у 10 км на північний захід від м. Донецька), який має 7 поверхів (3 з яких – основні), площу 50,0 тис. м², пропускну спроможність 3,1 тис. пас./год. та з'єднаний із паркінгом двома критими галереями.

²Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 9 місяців 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avia.gov.ua/uploads/documents/8558.pdf>

Крім будівлі терміналу, в аеровокзальний комплекс аеропорту входять автостанція, триповерховий паркінг на 605 машин (з них 31 паркувальне місце для малорухомих груп пасажирів), відкриті паркінги на 1,0 тис. машин, автобусні стоянки на 20 автобусів та естакада. Зона під'їзду до рівня прильоту містить пішохідну зону, проїжджу частину на три смуги та зупинки індивідуального і громадського транспорту; зона вибування розташована на рівні відльоту на транспортній естакаді. У межах реконструкції аеропорту побудовано нову злітно-посадкову смугу (довжиною 4,0 тис. м, шириною 60 м та товщиною покриття 1 м), здатну приймати будь-які види літаків, у т.ч. і *Boeing-747* та *Airbus-380*. Завдяки збудованій злітно-посадковій смузі та найвищій в Україні аеродромно-диспетчерській вежі (47,6 м) аеропорт може приймати міжконтинентальні рейси, а на пероні європейського зразка існує можливість одночасного розміщення понад 80 літаків класу *Boeing* або *Airbus* із повним завантаженням. Міжнародний аеропорт «Донецьк» ім. С. С. Прокоф'єва може приймати всі види літаків майже за будь-якої погоди та в умовах зростаючого пасажиропотоку. У січні-липні 2012 р. Міжнародний аеропорт «Донецьк» ім. С. С. Прокоф'єва збільшив пасажиропотік на 33% порівняно із січнем-липнем 2011 р. (до 562,3 тис. пасажирів), у т.ч. аеропорт обслужив 10,8 тис. рейсів, із них 4,7 тис. рейсів по Україні, 6,1 тис. – за кордон. Пасажиропотік аеропорту на внутрішніх рейсах у липні поточного року становив 26,2 тис. пасажирів, а на міжнародних – 76,3 тис. пасажирів; кількість обслужених рейсів у липні 2012 р. становила 1,9 тис. од.

Упроваджено швидкісний рух пасажирських поїздів за напрямками транснаціональних коридорів, проведено закупівлю пасажирського рухомого складу для забезпечення міжрегіональних пасажирських перевезень і створено систему бронювання та продажу залізничних квитків через мережу Інтернет.

У 2012 р. на напрямках упровадження швидкісного руху поїздів Львів – Здолбунів, Здолбунів – Шепетівка – Коростень – Київ, Київ – Полтава – Красноград – Лозова, Лозова – Донецьк ремонтно-колійних робіт виконано на загальну суму 442,3 млн грн, робіт з модернізації та капітального ремонту пристроїв автоматики, телемеханіки та зв'язку – на 458,8 млн грн, робіт із модернізації пристроїв електропостачання – на 41,1 млн грн та будівельно-монтажних робіт – на 40,6 млн грн. Завершили роботи з будівництва контактних колій на дільниці Полтава – Красноград – Лозова на загальну суму 252,4 млн грн. Крім того, виконано ремонтно-колійних робіт на напрямках відведення вантажного руху від пасажирського на загальну суму 260,7 млн грн.

У 2012 р. проведено закупівлю міжрегіональних електропоїздів корейської *Hyundai Rotem* (6 електропоїздів) і чеської *Skoda Vagonka* (2 електропоїзди) підприємств на суму 1115,1 млн грн. Усі міжрегіональні електропоїзди пройшли приймальні випробування і з травня 2012 р. курсують у сполученнях Київ – Харків, Київ – Львів, Київ – Донецьк між містами згідно з новим графіком руху на 2012/2013 рр.

У 2009 р. розроблено й упроваджено в експлуатацію систему бронювання та продажу залізничних квитків через мережу Інтернет (АСС «e-Квиток»). Задля вдосконалення та розширення можливостей створеної системи бронювання та продажу залізничних квитків через мережу Інтернет на розроблення програмного забезпечення пасажирських перевезень у взаємодії з європейськими системами резервування місць використано коштів на загальну суму 1,9 млн грн. Так, через мережу Інтернет із початку запровадження послуг було викуплено в касах 65,7 тис. замовлень на 104,6 тис. місць та оформлено і оплачено 986,0 тис. замовлень на 1,4 млн місць.

Збудовано залізнично-автомобільний мостовий перехід через р. Дніпро в м. Києві та реконструйовано існуючий вокзал станції Донецьк у м. Донецьку.

У 2012 р. на будівництві залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро у м. Києві було закінчено будівництво мосту, право- і лівобережних залізничних та автомобільних естакад, правобережних автомобільних з'їздів; відкрито залізничний рух і двосторонній рух автомобільного транспорту. При будівництві залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро виконали значний обсяг робіт для потреб міста, зокрема збудували газопровід високого тиску, тепломережу, дощову та напірну каналізацію, водопровід, кабельні лінії. Крім того, уперше в Україні було застосовано покриття металевих конструкцій автодорожньої частини з литого асфальту із двошаровою гідроізоляцією, що дає змогу працювати металевій конструкції як єдине ціле з асфальтом, із 30-річною гарантією покриття; встановлено бар'єрну огорожу, в якій сила стримуючого удару утричі більша, ніж на існуючих мостах. У цілому у 2012 р. виконано робіт із будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро в м. Києві на суму 282,4 млн грн, профінансовано на суму 123,4 млн грн, з них за рахунок бюджетних коштів – 86,5 млн грн і 19,6 млн грн – безвідсоткова позика (державна підтримка) (рис. 12).

На станції *Донецьк* проведено будівництво нових приміського і транзитного вокзалів, переходів над коліями для приміських і транзитних пасажирів, двох громадсько-торговельних комплексів, зупинок для автобусів. Також завершено реконструкцію вокзалу та колійно-

го господарства. Відповідні будівельно-монтажні роботи дали змогу збільшити пропускну спроможність вокзального комплексу м. Донецька до 30,0 тис. пас./добу, а також поліпшити якість обслуговування пасажирів (загалом місткість вокзалу після реконструкції зростає з 0,7 до 2,3 тис. місць). Згідно із плановими показниками Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу обсяг фактичного фінансування реконструкції існуючого вокзалу станції Донецьк досягнув 83,0% (216,2 млн грн) у 2010 р., зокрема виконано роботи з розвитку господарства і цивільних споруд (на суму 64,9 млн грн), сигналізації та зв'язку (60,1 млн грн), колійного господарства (33,3 млн грн), служби приміських пасажирських перевезень (28,8 млн грн), електрифікації та електропостачання (10,4 млн грн), пасажирської служби (15,9 млн грн), служби перевезень (2,8 млн грн) (рис. 13).

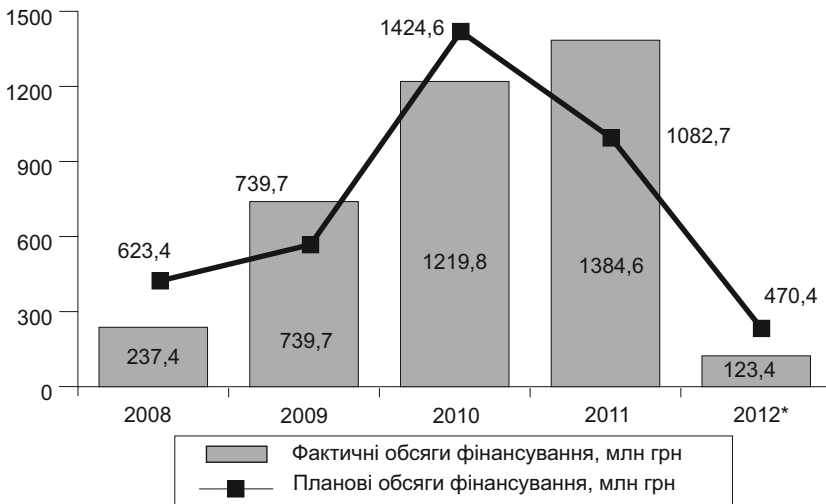

Рис. 12. Обсяги фінансування будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через р. Дніпро у м. Києві за 2008–2012 рр., млн грн³

*За I півріччя 2012 р.

³Стан підготовки залізничного транспорту до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mtu.gov.ua/uk/transport_railway.html

Так, загальна потреба у фінансуванні планових обсягів будівельно-монтажних робіт протягом 2009–2012 рр. на станції Донецьк становила 260,5 млн грн, а вартість **реконструкції вокзалу станції перевищила планові показники на 716,9 млн грн (у 3,8 разу)**.

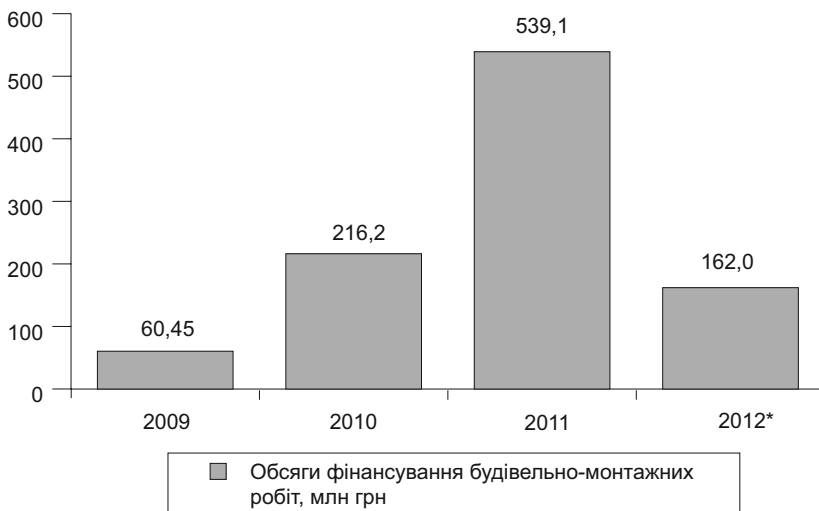

Рис. 13. Обсяги фінансування будівельно-монтажних робіт із реконструкції вокзалу станції Донецьк у 2009–2012 рр. млн грн⁴

*За I півріччя 2012 р.

*Поліпшено транспортно-експлуатаційний стан автомобільних до-
ріг загального користування (міжміського сполучення), зокрема прове-
дено капітальний та поточний ремонт на ділянках М-01 Київ – Чер-
нігів – Нові Яриловичі, М-02 Кіпті – Глухів – Бачівськ, М-03
Київ – Харків – Довжанський, М-05 Київ – Одеса (у межах Київської
обл.), М-07 Київ – Ковель – Ягодин, М-09 Львів – Рава-Руська, М-10
Львів – Краковець (до контрольно-пропускного пункту Краковець),
М-11 Львів – Шегині, М-20 (Харків – Щербаківка); завершено будів-*

⁴Стан підготовки залізничного транспорту до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mtu.gov.ua/uk/transport_railway.html

ництво і відкрито рух по Ясиноватській розв'язці у Волинській обл. та мостовому переходу з лівого на правий берег р. Дніпро у м. Києві; введено транспортну розв'язку дороги Київ – Чоп та реконструйовано Жулянський шляхоперехід; побудовано автомобільну дорогу в обхід м. Донецька; проведено реконструкцію під'їздів до курортних центрів Львівської області (Трускавця та Східниці). Також відкрито у повному обсязі рух чотирма смугами дороги Київ – Житомир: із жовтня 2011 р. по червень 2012 р. на дорозі тільки асфальтобетонної суміші укладемо 1,2 млн т, а відповідно до технологічних вимог на ділянці 152 км поблизу м. Житомира укладено верхній шар покриття із щебенево-мастикового асфальтобетону.

Облаштовано пункти пропуску через державний кордон, зокрема завершено будівництво пункту пропуску «Бачівськ» Глухівської митниці та «Просяне» Старобільської митниці (кордон із Росією); збудовано 13 смуг нової ділянки руху транспорту на міжнародному автомобільному пункті пропуску «Ягодин» (облаштовано просторе приміщення пункту пропуску площею 1,3 тис. м²); проведено будівельно-монтажні роботи з удосконалення інфраструктури пунктів пропуску «Краківець» Львівської митниці (кордон із Польщею), «Нові Яриловичі» Чернігівської митниці (кордон із Білоруссю), «Ямпіль» (кордон із Молдовою); проведено реконструкцію боксу для поглибленого огляду в міжнародному автомобільному пункті пропуску «Рава-Руська» (кордон із Польщею).

Загальний обсяг фінансування діяльності Державної митної служби України відповідно до Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу становив 530,3 млн грн, зокрема за період 2008–2010 рр. Держмитслужбі України фактично було виділено 97,0 млн грн бюджетних коштів, що складає 18,0% від загальної потреби.

Проведено оновлення парку тролейбусів та автобусів у містах, в яких проводилися матчі Євро-2012, зокрема м. Харків отримало 71 тролейбус (у т.ч. 52 – двосекційні), коштом перевізників придбано 480 автобусів (із них 95 – високої місткості з низьким рівнем підлоги), у м. Донецьку оновлено 30,0% громадського транспорту (120 автобусів і тролейбусів, 30 трамваїв), за кошти ЄБРР у м. Києві придбано 160 одиниць нових автобусів МАЗ і тролейбусів «Богдан», за рахунок кредитних коштів у м. Львові придбано 90 автобусів і 60 тролейбусів; у метрополітенах міст Києва та Харкова виконано комплекс робіт із модернізації та розвитку вже існуючих станцій, перегонів, ліній електропостачання та залізничних колій, добудовано станцію Олексіївська (м. Харків), проведено роботи із заміни вказівників на станціях

українською та англійською мовами; проведено оновлення сполучень між містами, відремонтовано шляхи, трамвайні колії та переїзди, шляхопроводи (в м. Харкові проведено будівельно-монтажні роботи на 56 об'єктах вартістю близько 500,0 млн грн, у м. Львові ПАТ «Львів-обленерго» здійснило реконструкцію міських електромереж).

Разом з тим **основними проблемами розвитку та ефективного використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, підготовленої до Євро-2012, є:**

- необхідність завершення (та, відповідно, державного фінансування) ремонтних робіт у аеропортах і будівництва автомобільних автостоянок навколо аеропортів, створення об'єктів залізничної інфраструктури передусім з метою розвитку швидкісного руху пасажирських поїздів, сучасних високотехнологічних центрів з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів, облаштування нових пунктів пропуску через державний кордон;

- модернізація основних транспортних магістралей у регіонах України, що не приймали матчі Євро-2012, використання досвіду підготовки до Євро-2012 для розбудови й відновлення мережі транспортних сполучень внутрішньорегіонального рівня та між районними центрами й малими містами;

- обмеженість фінансування розвитку інноваційного та високотехнологічного складників дорожньо-транспортної інфраструктури з державного та місцевих бюджетів, що призводить до зниження конкурентоспроможності та якості вітчизняних транспортних послуг і зумовлює невідповідність технічного й технологічного рівня вітчизняного транспорту європейським вимогам.

Так, понад 15 років у регіонах України експлуатуються 92% трамвайів, 78% вагонів метро, 63% тролейбусів, понад 25 років – 58,9% пасажирських залізничних вагонів;

- недостатній рівень сервісного обслуговування клієнтів та використання наявного транзитного потенціалу й вигідного географічного положення країни, повільне вдосконалення та розвиток транспортно-логістичних технологій (у т.ч. недостатня їх взаємоузгодженість із виробничими, торговельними та логістичними системами реального сектору економіки);

- повільний розвиток прикордонної транспортної інфраструктури (в експлуатацію ще не введено 4 об'єкти, не розпочато роботи на 11 об'єктах, фактично освоєно лише 18,3% від визначених програмою підготовки України до Євро-2012 бюджетних коштів);

- недостатня участь приватних інвесторів у розбудові транспортних шляхів і розвитку об'єктів транспортної інфраструктури.

Для ефективного використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, підготовлених до Євро-2012, в Україні необхідно забезпечити інтегрування національної дорожньо-транспортної мережі в міжнародні транспортні системи, розбудову міжрегіональних автомагістралей та шляхів транспортного сполучення на місцевому рівні, інвестування в об'єкти транспортної і туристичної інфраструктури, вдосконалення маршрутів руху міського, міжміського комунального пасажирського транспорту, впровадження сучасних інформаційних технологій контролю безпеки руху в інших обласних центрах України, розвивати мобільні транспортні системи управління рухом пасажирських поїздів.

3. ПІДГОТОВКА СПОРТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ ДО ЄВРО-2012

У процесі підготовки та проведення в Україні Євро-2012 **завершено будівництво, реконструкцію та підготовку багатьох важливих спортивних об'єктів**, у т.ч. фізико-реабілітаційного характеру відповідно до вимог УЄФА, що матиме позитивний вплив на розвиток вітчизняного спорту й людського капіталу загалом. Позитивно, що при підготовці більшості спортивних об'єктів *залучено, придбано й використано інноваційні технології*, зокрема такі:

- *реконструйовано стадіон Національного спортивного комплексу «Олімпійський», що став головною спортивною ареною України та одним з найбільших стадіонів Європи, де відбувся фінальний матч Євро-2012.*

У процесі реконструкції стадіону повністю змінено дах (парасольки затягнуто прозорим тентом площею 48 тис. м²), вмонтовано світлодіодні екрани (площею 103,4 м² кожен), встановлено 608 прожекторів, розширено проходи до секторів, VIP-лож, місць для коментаторів, ЗМІ та інвалідів. Після реконструкції місткість стадіону становить 70,05 тис. місць. Проведено будівництво та облаштування функціональних зон і схем планування пішохідно-транспортних шляхів з розміщенням автостоянок та об'єктів ресторанного господарства на прилеглих до Національного спортивного комплексу «Олімпійський» територіях. Завершено облаштування благоустрою міського простору 1,5-кілометрової зони навколо Національного спортивного комплексу «Олімпійський», у т.ч. благоустрій Троїцької площі, реконструйовано касовий павільйон спортивного комплексу. Проведено капітальний

ремонт, технічне переоснащення інженерних систем спортивної арени, зокрема систем енерго- та холодопостачання, вентиляції, кондиціонування, зв'язку, телемереж, електропостачання, забезпечення пропускового режиму, функціонування системи ресторанного господарства, поточний ремонт приміщень і територій Палацу спорту;

- побудовано нові стадіони у містах *Донецьку та Львові*.

Відкриття стадіону «Донбас Арена» місткістю понад 52 тис. глядачів відбулося у 2009 р., на ньому розпочав свої ігри ФК «Шахтар». Інфраструктура стадіону включає фаст-фуди, фан-кафе, бари, ресторани, медіа-кафе та лаунж-бари, що дає змогу обслуговувати одночасно понад 2 тис. вболівальників. На стадіоні вмонтовано систему інфрачервоного обігріву трибун, використовуються світлодіодні екрани (площа кожного становить 92 м²), понад 500 камер і моніторів, а також лінії електронних рекламних щитів. На прилеглій до стадіону «Донбас Арена» території у парковій частині м. Донецька на площі 25 га (з них 13 га площа зелених насаджень) побудовано зони гостинності УЄФА, у т.ч. облаштовано прилеглу до парку культури та відпочинку територію в Київському районі м. Донецька.

Стадіон «Арена Львів» здано в експлуатацію у жовтні 2011 р., він розрахований на 34,915 тис. місць, розміщених під накриттям, частина якого прозора. На трибунах стадіону у п'ятиповерховому адміністративному корпусі розміщено прес-центр, конференц-зал, ресторан на 408 осіб, зону для VIP-осіб, приміщення для організаторів чемпіонату, а також чимало комерційних площ. Особливістю стадіону «Арена Львів» є променада, що розподіляє потоки відвідувачів між першим і другим ярусами арени, у якій розташовано заклади ресторанного господарства та санітарні зони. Стадіон знаходиться у південній частині Львова, що дає змогу перетворити його на центр спортивного, культурного та ділового життя міста.

Загалом витрати на будівництво та реконструкцію підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів в Україні перевищили 1,5 млрд дол. США (табл. 12);

- дооснащено та реконструйовано стадіони «Металіст» (м. Харків) «Славутич Арена» (м. Запоріжжя), «Ворскла» (м. Полтава) та «Оболонь» (м. Київ), а також Харківської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» (м. Харків).

Наприкінці 2009 р. завершено реконструкцію стадіону «Металіст» – сучасного багатфункціонального спортивно-розважального комплексу, що включає основне й запасне футбольні поля, шість спортивних залів, медико-відновлювальний центр, готель для спортсменів, зону гостинності (п'ятиповерховий комплекс). Крім того, побудовано

нову електропідстанцію потужністю 500 кВт, постелено нові бігові доріжки для легкоатлетів, реконструйовано футбольне поле, встановлено світлодіодні екрани та електронну рекламну лінію.

Таблиця 12

Місткість і вартість будівництва стадіонів, підготовлених до проведення Євро-2004, Євро-2008 та Євро-2012⁵

Стадіони	Місткість, місць	Вартість, грош. од.
Чемпіонат Європи з футболу 2012 р. (Україна та Польща)		
НСК «Олімпійський»	70050	440 млн євро
«Донбас Арена»	51504	400 млн дол. США
«Металіст»	38633	600 млн грн
«Арена Львів»	34915	375 млн дол. США
Національний	58500	1,752 млрд пол. злотих
Муніципальний стадіон	43090	432 млн пол. злотих
Міський	44416	729,7 млн пол. злотих
«Арена Гданськ»	44636	200 млн дол. США
Чемпіонат Європи з футболу 2008 р. (Австрія та Швейцарія)		
Вальс-Зіценгайм	31020	60 млн євро
Тіволі Ной	31600	30,6 млн євро
Хіпо Арена	31957	66,5 млн євро
Санкт-Якоб Парк	42000	220 млн швейц. франк.
Стад де С'юсс Ванкдорф	31907	370 млн швейц. франк.
Стад де Женев	31228	240 млн швейц. франк.
Летцигрунд	30000	121,3 млн швейц. франк.
Чемпіонат Європи з футболу 2004 р. (Португалія)		
Драгау	52000	98 млн євро
Ештадіу Мунісіпал де Авейру	30000	62 млн євро
Ештадіу Мунісіпал де Брага	30000	83,1 млн євро
Афонсу Енрікеш	30000	27,3 млн євро
Сідаде де Коїмбра	30000	41,4 млн євро
Магальяйш Песоа	30000	57,8 млн євро
Алгарве	30000	34,6 млн євро
Беса Секулу XXI	30000	45,2 млн євро
Луж	65000	133 млн євро
Алваладе XXI	52000	89 млн євро

⁵[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fussballtempel.net>

Фінансування реконструкції спортивного комплексу комунального підприємства «Обласний спортивний комплекс «Металіст»» у м. Харкові проводилося протягом 2008–2012 рр. Роботи із завершення його реконструкції виконано в борг за рахунок оборотних коштів генпідприємця та субпідприємця. Загалом фінансування спортивного комплексу згідно з Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. із футболу було передбачене в сумі 783,63 млн грн, а фактично профінансоване на 739,64 млн грн – відсоток виконання від плану передбачуваного фінансування склав 94,4%.

Дооснащення та реконструкція стадіонів у містах Києві, Запоріжжі, Полтаві стосувалися ремонтних робіт у підтрибунних приміщеннях спортивних об'єктів, часткової заміни освітлення на стадіонах і прилеглих територіях, облаштування зон гостинності.

У 2011 р. у м. Харкові завершено роботи з реконструкції стадіону «Динамо», зокрема проведено реставрацію трибун для глядачів, заміна пластикових сидінь, реконструкція газонного покриття футбольного поля та легкоатлетичних доріжок і секторів. Проведені будівельні роботи з реконструкції стадіону «Динамо» профінансовано в повному обсязі на суму 5,0 млн грн;

- *проведено дооснащення тренувальних комплексів «Кіриша» та «Металург» у м. Донецьку:* облаштовано зони відпочинку, центру відновлення, масажного кабінету, фітнес-центру, басейну, прес-центру; тренувальні бази технічно дооснащено сучасним телевізійним і медичним обладнанням. Крім того, проведено роботи з перекладання комунікаційних мереж, облаштування елементів освітлення, ремонту фасадів будинків, покрівель і благоустрою прибудинкових територій, у т.ч. закуплено необхідну кількість спортивного інвентаря та обладнання. Загальна вартість проведених будівельно-монтажних робіт із дооснащення тренувальних комплексів становила близько 6,0 млн грн;

- *збудовано та реконструйовано у м. Харкові цілісний майновий комплекс футбольної навчально-тренувальної бази ТОВ «Металіст Холдинг», навчально-тренувальний центр для футбольних команд Євро-2012 «Сонячний».*

Для забезпечення тренувань команд-учасниць чемпіонату в майновому комплексі футбольної навчально-тренувальної бази ТОВ «Металіст Холдинг» у 2011 р. завершено роботи з будівництва та переоснащення п'яти футбольних полів (одне з них із синтетичним покриттям), у т.ч. системи освітлення, готельного комплексу (на 55 номерів), 13 котеджів (на 33 номери), трибун для глядачів (на 500 місць) та іншої необхідної інфраструктури. На спорудження цілісного майно-

вого комплексу футбольної навчально-тренувальної бази ТОВ «Металіст Холдинг» приватним інвестором витрачено 196,8 млн грн, у т.ч. в 2011 р. – 110,3 млн грн.

У дитячому лікувально-оздоровчому центрі «Сонячний» у вересні 2011 р. введено в експлуатацію стадіон, який має у своєму складі тренувальне футбольне поле, обладнане автоматичним поливом, освітленням (500 люкс), трибунами для глядачів (на 4,924 тис. місця) та підтрибунними приміщеннями, у яких розміщені роздягальні для команд, кімнати для тренерів, суддів, медичних працівників і санітарні вузли для глядачів. Статутне територіально-галузеве об'єднання «Південна залізниця» на підготовку навчально-тренувального центру освоїло 81,2 млн грн, у т.ч. у 2012 р. – 8,6 млн грн;

- *завершено будівництво другого готельного корпусу тренувального комплексу «Скіф» у АР Крим.*

На території готелю тренувального комплексу розміщено парк, тенісний корт, критий басейн, бігові доріжки, фітнес-центр. Крім того, до тренувальної бази належать два футбольних поля із природним покриттям, трибунами для глядачів (на 1,160 тис. місць) та одне зі штучним покриттям і професійним освітленням, прес-центр. Згідно з Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу загальні бюджетні витрати ТОВ «Футбольний клуб «Скіф» на будівництво другого готельного корпусу становили до 3,0 млн грн;

- *проведено реконструкцію ТОВ «Спортивно-оздоровчий комплекс «Севморзавод» у АР Крим.*

На території спортивного комплексу розміщено два тренувальні поля (основне вміщує 5,826 тис. глядачів), одне з яких зі штучним покриттям, масажний кабінет, кімнати для зустрічей, прес-центр і фітнес-центр. Згідно з Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу після завершення реконструкції у 2011 р. на стадіоні побудовано три додаткові трибуни, замінено щогли освітлення, а також відновлено та впорядковано зелені насадження на території спортивного комплексу. Сума витрачених коштів ТОВ «Футбольний клуб «Севастополь» на реконструкцію спортивно-оздоровчого комплексу становила 28,0 млн грн;

- *завершено першу чергу реконструкції спортивного комплексу з будівництвом фізкультурно-реабілітаційного центру та навісу над трибунами Національного університету державної податкової служби України у м. Ірпені, зокрема реконструйовано підтрибунні приміщення північної трибуни, бігові доріжки, футбольне поле, встановлено інфор-*

маційне табло та повне технічне інженерне забезпечення, упорядковано прилеглі території.

Загальна кошторисна вартість першої черги реконструкції спортивного комплексу Національного університету державної податкової служби України у м. Ірпінні становила 31,8 млн грн, у т.ч. витрати на придбання обладнання та устаткування склали 7,0% від загальної вартості виконаних робіт.

На другому етапі будівництва фізкультурно-реабілітаційного центру та навісу над трибунами Національного університету державної податкової служби України у м. Ірпені освоєно 32,6% капітальних вкладень, що в результаті не дало змоги завершити у повному обсязі будівельно-монтажні роботи.

Будівництво нових і модернізація існуючих стадіонів і навчально-тренувальних баз позитивно вплинули на успішне проведення в Україні Євро-2012, розвиток спорту й футболу зокрема, заклали передумови розвитку суміжних видів спорту (у т.ч. непрофесійного), спортивної й туристичної інфраструктури, торгівлі, сфери розваг. **За умови подальшої розбудови та ефективного використання об'єкти, підготовлені до Євро-2012, можуть стати центрами регіонального та місцевого розвитку.**

Однак планові завдання з підготовки до Євро-2012 спортивних об'єктів в Україні не були повністю реалізовані, що знижує потенціал їх ефективного використання. Так, до початку проведення Євро-2012 не завершено, а в окремих випадках не розпочато, реконструкцію та дооснащення низки спортивно-тренувальних комплексів і навчально-тренувальних баз. На окремих спортивних об'єктах недостатніми були обсяги виконаних будівельних робіт, зокрема:

- не завершено ремонтно-відновлювальні роботи на стадіонах «Галичина» (м. Дрогобич, Львівська область), комплексно-тренувальної бази Львівського державного університету фізичної культури, «Україна» (м. Львів) і стадіону в смт Славське Львівської обл.

Загальна кошторисна вартість будівельно-монтажних робіт на стадіоні «Галичина» у м. Дрогобичі Львівської області визначалася в сумі 16,7 млн грн, але фактично на початку 2012 р. було освоєно лише 0,7% капітальних вкладень, а на початок Євро-2012 – 2,5%.

Будівельно-монтажні роботи з реконструкції стадіону комплексно-тренувальної бази Львівського державного університету фізичної культури на початок 2012 р. були проведені на суму 25,7 млн грн (52,4% освоєно капітальних вкладень).

Реконструкція стадіону «Україна» в межах Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чем-

піонату Європи 2012 р. з футболу в запланованій сумі 20,1 млн грн не проводилася, оскільки стадіон визнано як такий, що відповідає вимогам УЄФА;

- не продовжено другу чергу реконструкції з будівництвом фізкультурно-реабілітаційного центру, басейну, глядацьких трибун, прокладення інженерно-комунікаційних мереж, комплексного упорядкування території спортивного комплексу Національного університету державної податкової служби України у м. Ірпені;

- не розпочато в м. Києві дооснащення тренувальної бази ТОВ «Футбольний клуб «Динамо» (Київ)», навчально-тренувального комплексу імені В. Баннікова, реконструкцію стадіону «Динамо» ім. Валерія Лобановського та будівництво спортивної оздоровчої бази ЗАТ «Оболонь»;

- не завершено будівництво тренувальної бази зі стадіоном на території Великоанадольського лісового коледжу в Донецькій обл.;

- відтерміновано фінансування робіт із реконструкції та будівництва стадіону «Олімпік» Харківського державного вищого училища фізичної культури № 1;

- не затверджено проектно-кошторисної документації на будівництво навчально-тренувальної бази «Олімпік» у Донецькій обл., реконструкцію спеціалізованого футбольного комплексу «Борекс» у смт Бородянка Київської області, будівництво спортивно-оздоровчого комплексу «Діамант-Пустомити» у Львівській обл., реконструкцію стадіону спеціалізованого футбольного комплексу «Зеніт» у м. Боярка Київської обл. і на інші спортивні об'єкти, включені у цільову програму підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи із футболу 2012 р.

Отже, з огляду на істотні обсяги інвестування (передусім державного) у підготовку спортивних об'єктів, їхній **потенціал**, у т.ч. у контексті регіонального та місцевого розвитку, **використовується не в повному обсязі. Основними причинами та перешкодами, що ускладнюють ефективність використання спортивної інфраструктури**, створеної у процесі підготовки і проведення в Україні Євро-2012, є такі:

- збитковість окремих об'єктів, їх висока витратомісткість і низька доходовіддача, зумовлені недостатньою завантаженістю, малою часткою приватного капіталу при інвестуванні, а отже, недостатніми стимулами до комерціалізації, що призводить до зростання обсягів бюджетних витрат;

- відсутність програм і планових документів ефективного використання та розвитку спортивно-тренувальних об'єктів, раціоналізація структури джерел залучення додаткового фінансування на їхню роз-

будову та поліпшення спортивної інфраструктури, включно із фінансуванням повернення кредитних коштів;

- низький рівень завантаженості та використання в цілях розвитку масового спорту підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів та їхньої інфраструктури, відсутність системи комплексного планування напрямів і засобів збільшення кількості проведених спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів на стадіонах і тренувальних базах, недостатня інтегрованість вітчизняних спортивно-тренувальних комплексів у світові спортивні заходи;

- складність доступу широких верств населення до спортивних об'єктів. Так, під час підготовки України до Євро-2012 було витрачено істотні обсяги державного фінансування та підготовлено й модернізовано значну кількість малих футбольних арен і тренувальних баз у різних регіонах нашої держави, які не використовуються непрофесійними колективами та населенням. На їх базі не проводяться спортивні та масові фізкультурні заходи. Крім того, в окремих випадках (приклад – м. Львів) існують значні недоліки у транспортному сполученні, обумовлені незавершеністю будівництва транспортних розв'язок поблизу стадіонів та облаштування прилеглих територій;

- низька інвестиційна активність із розбудови територій навколо спортивних об'єктів та їх перетворення на багатофункціональні спортивно-розважальні об'єкти з меншими термінами окупності інвестицій унаслідок браку бюджетного фінансування та низької зацікавленості приватних інвесторів;

- недосконалість вітчизняної інформаційно-комунікаційної мережі, суб'єкти якої на сьогодні не спроможні забезпечити достатню організацію спортивних заходів та їх представлення в межах проєктів світового значення та при популяризації фізкультурно-оздоровчих послуг серед населення.

Для підвищення ефективності використання підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів органам державного управління в Україні необхідно реалізувати завдання, спрямовані на підвищення ефективності використання підготовленої до Євро-2012 спортивної інфраструктури, забезпечення економічно обґрунтованого рівня окупності підготовлених до чемпіонату спортивних об'єктів, їх використання для розвитку інших видів спорту і проведення розважально-культурних заходів, розвиток навколо стадіонів спортивно-ділової інфраструктури тощо.

4. ВПЛИВ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРО-2012 НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Досвід проведення спортивних подій масштабу фінальної частини чемпіонату Європи з футболу свідчить, що оптимальний варіант процесу підготовки має визначатися, зважаючи не лише на рівень розвитку спортивної, транспортної та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури й економічних відносин, а й на ефективності соціального розвитку регіонів України.

Рис. 14. Соціальні зрушення показників рівня життя населення в Україні у 2000–2010 рр.

У процесі підготовки та проведення в Україні Євро-2012 у соціальному розвитку відбулися такі позитивні зміни:

- **істотно збільшилася кількість зайнятих в окремих видах економічної діяльності** (зокрема, найбільші зрушення відбулися у невиробничій сфері, сфері торгівлі та послуг, виробництві, будівництві, інформаційно-технологічній сфері; в Україні за період підготовки до Євро-2012 протягом 2007–2011 рр. на 29,8% зросла кількість зайнятих у будівництві);

- **збільшилася загальна кількість працівників, зайнятих у сфері малого бізнесу** (на 4,5%, зокрема найбільший приріст зайнятості спостерігався в торгівлі (на 5,8%), наданні індивідуальних послуг і бюджетній сфері);

- **поліпшилося (порівняно з іншими секторами підприємництва) співвідношення зайнятих у малому бізнесі;**

- **збільшилася кількість замовлень, пов'язаних із будівництвом об'єктів для проведення Євро-2012.** За результатами аналізу ринку праці виявлено, що на 20–25% зросла кількість робочих місць у будівельних компаніях, які зводили аеропорти, спортивні споруди, розвивали туристичну інфраструктуру;

- **поступове зростання частки жінок у загальній зайнятості населення.** Чисельність зайнятих жінок за період підготовки до Євро-2012 зросла на 5–7%. При цьому рівень економічної активності серед жінок у середньому за 2011 р. склав 58,4% (серед чоловіків – 69,6%); рівень зайнятості жінок збільшився порівняно з 2009 р. і склав 54,4% (чоловіків – 63,1%); рівень безробіття (за визначенням МОП) серед жінок скоротився на 0,5 п.п. і в середньому за 2011 р. склав 6,8% економічно активного населення, зокрема серед жінок працездатного віку – 7,8% (серед чоловіків – відповідно 9,3 та 9,7%). Рівень безробіття в Україні серед жінок був нижчим, ніж у середньому в країнах ЄС, де він склав 9%. Додамо також, що у 2010–2011 рр. чисельність жінок, звільнених із підприємств, установ та організацій в Україні, скоротилася в 1,2–2 рази порівняно з 2007–2009 рр.;

- **зростання мінімальної заробітної плати як вагомого чинника зниження соціального напруження;**

- **збереглася позитивна динаміка зростання показників заробітної плати.** Так, за 2007–2011 рр. мінімальна заробітна плата зросла у 2,18 рази; збільшення середньої заробітної плати складало близько 21,4% на рік;

- **домінантні соціальні зрушення в регіонах України в період підготовки до Євро-2012:** зниження частки населення з середньодушовими доходами нижче прожиткового мінімуму (на 9,6% порівняно з 2007 р.); зниження квінтільного коефіцієнта диференціації грошових доходів населення (з 2,2 до 2,1); поступове скорочення негативної динаміки перевищення грошових доходів 20% найбільш і 20% найменш забезпеченого населення (на 15,7%) (рис. 14);

• **поліпшення окремих характеристик вітчизняних міграційних процесів.** З-поміж основних із них варто виділити зростання обсягів внутрішньої регіональної міграції міського населення; зменшення кількості населення в межах міжрегіональної міграції (в Україні у 2011 р. кількість мігрантів збільшилася на 35% порівняно з аналогічним періодом 2007 р.; зменшення кількості населення в межах міжрегіональної міграції склало 17%).

Крім того, у 2007–2011 рр. у регіонах України було вжито низку адміністративно-розпорядчих і впорядкувальних заходів у сфері соціального розвитку, з-поміж яких доцільно виділити:

• у сфері нормативно-правового та інституціонального забезпечення соціального розвитку, зміцнення соціальної безпеки та зниження соціального напруження:

– розроблення та затвердження органами державної влади 80 нормативно-правових актів, що регулюють питання організації та проведення в Україні Євро-2012, зокрема 16 указів Президента України, 64 постанови, законопроекти й розпорядження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, із них 25 – соціального спрямування;

– розроблення Державної цільової програми з метою створення соціальних та організаційних умов для успішного проведення в Україні Євро-2012, виконання якої сприяло підготовці необхідної кількості фахівців, що обслуговуватимуть чемпіонат; збереження щороку до 700 тис. робочих місць у будівництві та інших видах економічної діяльності; створення понад 15 тис. нових робочих місць для забезпечення експлуатації та обслуговування об'єктів чемпіонату;

– затвердження Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку з метою зниження соціального напруження у період проведення Євро-2012, зміцнення безпеки та правопорядку;

• у сфері медичного забезпечення, поліпшення доступності, інформаційного забезпечення надання та отримання соціальних послуг інвалідами й іншими маломобільними групами населення:

– схвалення Концепції медичного забезпечення під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини Євро-2012 для організації взаємодії установ і закладів охорони здоров'я з органами та підрозділами МВС, МНС, СБУ, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іноземними партнерами, пов'язаних із медичним обслуговуванням учасників, уболівальників і гостей, а також надання медичної допомоги постраждалим у разі виникнення надзвичайної ситуації;

- створення робочих груп за участю представників громадських організацій інвалідів, у т.ч. членів місцевих комітетів доступності, задля забезпечення безперешкодного середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, налагодження партнерських відносин із відповідальними за виконання завдань і заходів, інформування їх про потреби й можливості осіб з інвалідністю;
- створення головними управліннями охорони здоров'я Львівської, Харківської, Донецької обласних державних адміністрацій та обласної державної адміністрації м. Києва ефективної структури первинної медико-санітарної допомоги, забезпечення стабільного фінансування, матеріально-технічного та кадрового забезпечення первинної ланки медичної галузі на період проведення Євро-2012; проведення профілактичних заходів з метою забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення внаслідок можливості спалаху інфекційних хвороб, а також інших надзвичайних ситуацій, спричинених масовими зібраннями людей, які можуть заподіяти загрозу життю і здоров'ю учасників та відвідувачів футбольних матчів;
- у сфері зайнятості населення та ефективного функціонування ринку праці:
 - укладення Конфедерацією роботодавців України та Кабінетом Міністрів України Генеральної угоди на 2010–2012 рр., у якій напрацьовано заходи, спрямовані на збереження робочих місць, що дадуть змогу зменшити навантаження на роботодавця в межах проведення Євро-2012;
 - розроблення та затвердження Концепції загальнодержавної програми зайнятості населення на 2009–2011 рр. і прийняття Урядом України основних напрямів проведення державної політики зайнятості, які передбачають розширення сфери застосування праці в межах проведення Євро-2012, формування професійно-освітнього потенціалу населення, детінізацію відносин на ринку праці, соціальний захист від безробіття, вирішення проблеми зайнятості осіб з обмеженими фізичними та розумовими можливостями, легалізацію зовнішньої трудової міграції громадян України на період і після проведення чемпіонату;
 - розроблення проекту Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020 рр.), яка передбачає створення передумов для розвитку професійно-технічної освіти на основі досягнення європейського рівня освітніх стандартів з урахуванням національних особливостей та обумовлює необхідність мо-

дернізації, розширення функцій професійно-технічної освіти, її трансформації у професійну освіту й навчання після проведення Євро-2012;

- запровадження ефективних заходів з регулювання ринку праці в напрямі зниження темпів жіночого безробіття у спосіб прийняття Урядом України Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, які б сприяли залученню жінок до активної участі у прийнятті рішень і впровадженні інституційних механізмів забезпечення проведення Євро-2012, об'єднання зусиль жіночих неурядових організацій для вирішення актуальних для жінок питань на національному та місцевому рівнях; налагодження партнерства між жіночими об'єднаннями та владою тощо;
- у сфері інформаційно-просвітницьких заходів та заходів профілактичного спрямування, прогресивного розвитку молодіжних і дитячих громадських організацій:
 - розроблення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013–2017 рр. з метою створення соціальних, економічних, законодавчих, фінансових та організаційних передумов для формування і запровадження здорового способу життя молоді, що своєю чергою позначиться на всіх сферах життя країни, починаючи із загальнодержавного, регіонального та місцевого рівнів, після проведення Євро-2012;
 - створення передумов поліпшення рівня та якості життя молоді завдяки забезпеченню в межах проведення Євро-2012 діяльності 120 молодіжних центрів праці; працевлаштування понад 16 тис. осіб і надання понад 74 тис. консультаційних послуг; проведення Всеукраїнського семінару з теми «Планування роботи і методика проведення інформаційно-просвітницьких заходів профілактичного спрямування» для лідерів студентського руху; організація Всеукраїнської акції «Вибір молоді – здоров'я» та Всеукраїнської культурно-мистецької акції, спрямованої на пропаганду та формування здорового способу життя «Через здоровий спосіб життя – до формування нової політичної еліти»; підтримка 63 всеукраїнських молодіжних і дитячих громадських організацій (56 – молодіжних, 7 – дитячих) на загальну суму 4,7 млн грн; розроблення проекту Положення про Центр патріотичного виховання; забезпечення діяльності 3,4 тис. молодіжних трудових загонів, до участі в яких залучено 77,4 тис. осіб; призначення 44 грантів Президента України для

обдарованої молоді з 19 регіонів України обсягом 2,9 млн грн; проведення заходів до Всесвітнього дня пам'яті людей, які померли від СНІДу, та Всеукраїнської профілактичної акції «ВІЛ стосується кожного» до Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом (розповсюджено 2200 тис. буклетів, плакатів, календарів «ВІЛ стосується кожного»).

Здійснені кроки слід визнати ефективними заходами державного регулювання соціального розвитку в межах підготовки та проведення Євро-2012, які сприятимуть підвищенню рівня зайнятості та формуванню рівноважної кон'юнктури ринку праці, поліпшенню показників відтворення та зниженню рівня інвалідності населення, підвищенню рівня та якості життя. Однак вони окреслювали лише стратегічні напрями реформування вітчизняної системи регулювання соціальної сфери, що потребує закріплення відповідних тактичних заходів у низці нормативно-правових актів і законів.

Незважаючи на очікуване економічне зростання, спричинене проведенням Євро-2012, на сьогодні соціальний розвиток регіонів України залишається деформованим і нездатним забезпечити високий рівень життя населення. Недосконалим є і соціально-економічний механізм регулювання ринку праці, що виявляється у порушенні ринкових регуляторів зайнятості, високому рівні прихованого безробіття, низькій продуктивності праці, малоефективній соціальній політиці держави підтримки зайнятості на регіональному рівні. Регіональні особливості соціального розвитку регіонів України у 2007–2011 рр. дали змогу виявити низку притаманних їм кон'юнктурних зрушень:

- у системі відтворення населення:
 - погіршилися демографічна ситуація у країні та показники репродуктивної функції відтворення населення;
 - утримувався відносно високий коефіцієнт старіння населення;
 - посилилися ризики зростання демографічного навантаження на працездатне населення;
- у сфері надання соціальних послуг населенню та підтримки соціально вразливих верств населення:
 - збереглися негативні тенденції погіршення рівня розвитку інфраструктури ринку соціальних послуг, зокрема відбулося зниження потенціалу розвитку соціальної сфери та її відновлення, зменшення кількості обслуговуваних осіб, зниження ефективності надання послуг, погіршення їх доступності;
 - знизилися темпи введення в експлуатацію амбулаторно-поліклінічних закладів, що негативно вплинуло на здійснення

комплексу профілактичних заходів з оздоровлення населення та попередження захворювань, надання першої медичної допомоги, організації та проведення диспансеризації осіб у період підготовки до проведення Євро-2012;

- утримувалися тенденції низького рівня розвитку мережі закладів надання соціальних послуг населенню вдома;
- спостерігалися загрози порушення медико-соціального клімату через значну захворюваність населення, що свідчить про критичний стан системи охорони здоров'я;
- у сфері функціонування соціально-інституціонального ринку праці та зайнятості населення:
 - продовжувала знижуватися кількість економічно активного населення (осіб у віці 15–70 років – на 1,18%, працездатного віку – на 1,73%), на що суттєво вплинули демографічна криза в Україні та міграційні процеси;
 - спостерігалось погіршення показників зайнятості і безробіття населення (кількість зайнятих зменшилася на 2,77%, кількість безробітних збільшилася на 22,2%), на вітчизняному ринку праці неврахованим залишається рівень прихованого безробіття;
 - підготовка України до Євро-2012 мала безпосередній вплив і на показники попиту, і на рівень працевлаштування загалом. Виник кількісно-якісний дисбаланс між пропозицією та потребою в робочій силі – потреба підприємств у працівниках за видами економічної діяльності знизилася з 169,7 осіб у 2007 р. до 59,3 осіб у 2011 р. (у 2,86 р.); триває тенденція випереджального збільшення масштабів підготовки економістів, у т.ч. фахівців сфери торгівлі, та юристів (відповідно на 36,2 та 43,6%), проте питома вага у складі випускників вузів фахівців з інженерних спеціальностей знизилася на 4,2%; кількість безробітних громадян, зареєстрованих у службі зайнятості, знизилася на 25%;
 - домінуючими були тенденції зменшення кількості працевлаштованих громадян у пріоритетних видах діяльності. Так, кількість працевлаштованих громадян у загальній чисельності зареєстрованих безробітних знизилася на 30,5%, при цьому пропозиція робочих місць для молоді у віці до 35 років зросла із 15,5% від загальної кількості вакансій до 36,5% (на 21%), проте коефіцієнт обороту зі звільнення зріс на 0,2% при зростанні коефіцієнта обороту з прийому на 3,8%. При цьому негативною тенденцією є збільшення навантаження на одне робоче місце удвічі (із 4 осіб у 2007 р. до 8 осіб у 2011 р.) Під час підготов-

ки до Євро-2012 не підтвердилися прогнози щодо збільшення кількості працевлаштованих осіб у будівництві, сфері торгівлі й послуг, діяльності готелів і ресторанів. Так, у зазначених видах діяльності кількість працевлаштованих громадян зменшилася за 2007–2011 рр. відповідно на 50, 32,9 і 16,8%;

- гострою залишилася проблема незбалансованості потреб ринку праці й освітніх послуг через відсутність державної системи професійної орієнтації та низькоефективну, недосконалу систему держзамовлення на фахівців, особливо робітничих та інженерних професій в умовах підготовки до Євро-2012. Протягом 2007–2011 рр. середньооблікова кількість штатних працівників зменшилася на 7,6%, підготовлених робітників – на 14,4%. Масштабним явищем у межах проведення Євро-2012 стало зміщення попиту на робочу силу в бік більш високої кваліфікації та компетентності, спричинене конкуренцією на ринку праці, збільшенням частки нестандартних форм зайнятості, використанням нових моделей робочого часу, підвищенням попиту на робітників визначеного роботодавцями профілю компетентності, а також змінами, що відбулися в діяльності професійно-технічних навчальних закладів в Україні (табл. 10);
- погіршився соціальний захист найманих працівників через порушення системи колективно-договірного регулювання трудових відносин;

Таблиця 10

Окремі показники діяльності професійно-технічних навчальних закладів в Україні за 2007–2011 рр.

Рік	Кількість закладів		Прийнято учнів		Підготовлено кваліфікованих робітників	
	од.	Δ, %	тис. осіб	Δ, %	тис. осіб	Δ, %
2007	1021	-0,20	303,7	-3,34	289,3	0,94
2008	1022	0,10	299,2	-1,48	285,1	-1,45
2009	1018	-0,39	288,1	-3,71	269,6	-5,44
2010	975	-4,22	249,9	-13,26	239,4	-11,20
2011	976	0,10	282,9	13,21	247,4	3,34
2011/2007	-45	-4,41	-20,8	-6,84	-41,9	-14,4
Середній темп приросту, %	-	-0,1	-	-0,07	-	0,04

- в оцінці рівня та якості життя населення:
 - збереглися тенденції уповільненого зростання частки витрат на оплату праці в собівартості й недостатності її рівня на вакантних робочих місцях;
 - загострилися проблеми порушення зв'язку між освітньо-професійним статусом працівника, його доходами та престижем роботи;
 - відбулося обмеження ролі заробітної плати як регулятора регіонального ринку праці (в період підготовки до проведення Євро-2012 частка заробітної плати у структурі доходів населення скоротилася з 44,8% у 2007 р. до 41,2% у 2009 р. та 40,9% у 2011 р. При цьому частка соціальної допомоги та інших державних виплат у структурі доходів населення за 2011 р. склала 7%, тобто 463,368 млрд грн, що на 9,4% більше, ніж у 2010 р.);
 - незважаючи на значні темпи зростання будівництва, розвитку туристичної галузі, торгівлі та послуг у період підготовки до проведення в Україні Євро-2012, збереглися високі суми заборгованості із заробітної плати;
 - спостерігався розрив у співвідношенні рівня пенсійного забезпечення та мінімальних соціальних гарантій населенню;
 - відбулося поступове підвищення рівня бідності населення в окремих регіонах України. Серед приймаючих Євро-2012 регіонів найвищий приріст рівня бідності спостерігався у Львівській області (24,1%), тоді як у Донецькій, Харківській областях та у м. Києві він знизився на 3,6, 23,4 та 0,5% відповідно (рис. 15);
- у міграційній сфері:
 - відбулися значні зміни міграційного приросту (скорочення) населення за регіонами України;
 - відбулися зміни в інтенсивності міграційних потоків населення, зокрема збільшилися міграційні потоки за кордон (особливо це стосується їх нелегального складника); спостерігається вплив інтелектуального потенціалу; торгівля людьми та контрабанда мігрантів; виникнення соціального напруження серед вітчизняного населення (непередбачувані наслідки для сімей і спільнот). Разом з тим коефіцієнт інтенсивності міждержавної еміграції населення у період підготовки до проведення Євро-2012 знизився удвічі. Водночас відбулося і зниження рівня інтенсивності міждержавної імміграції населення в більшості регіонів України.

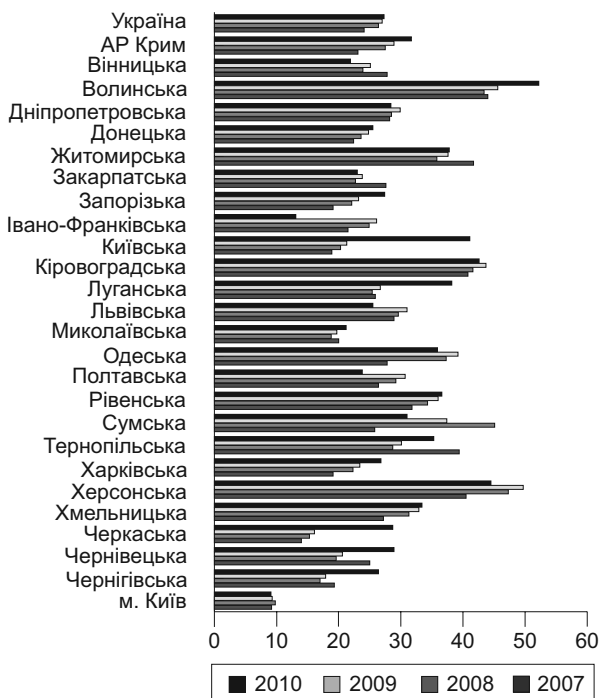

Рис. 15. Динаміка рівня бідності населення у розрізі регіонів України у 2007–2011 рр.

Отже, за результатами аналізу впливу підготовки та проведення в Україні Євро-2012 доцільно визначити такі цільові орієнтири подальшого використання в соціальній сфері переваг і потенціалу, накопичених у процесі підготовки до Євро-2012, як:

- активізація процесів на ринку праці у сфері готельно-ресторанного бізнесу, торгівлі та послуг, фінансовій діяльності, де очікується і збільшення попиту, і суттєве підвищення професійного рівня працівників;
- формування гнучкої системи робочих місць із урахуванням пріоритетів прогресивного розвитку господарського комплексу регіонів України;

- збільшення кількості малих і середніх підприємств як джерел нових робочих місць; поширення гнучких форм і нетрадиційних видів зайнятості;
- розширення мереж доступу населення до системи професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів, що сприятиме задоволенню потреб ринку праці;
- збільшення обсягів бронювання робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності для осіб, які потребують соціального захисту й нездатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці;
- активізація підприємницької діяльності та розвитку гнучких форм зайнятості, що включає розширення обсягів навчання та фінансової підтримки безробітних, які бажають вести бізнес у межах програм, започаткованих у контексті Євро-2012, збільшення кількості самозайнятих і посилення підприємницької активності населення; збільшення обсягів іноземних інвестицій і валютних коштів на розвиток підприємництва у виробничій сфері;
- посилення правового захисту й надання соціальних гарантій трудовим мігрантам на час їх перебування за кордоном за умови повернення на місце постійного проживання через відкриття у країнах-реципієнтах, регіонах і великих містах консультаційних центрів для трудових мігрантів, у т.ч. й нелегальних;
- запровадження ефективних методів мотивації трудових ресурсів до різних видів зайнятості та економічної діяльності;
- проведення інноваційної ринкової політики, спрямованої на зниження рівня конкурентної демотивації й професійної декваліфікації робочої сили, що дасть змогу підвищити її конкурентоспроможність і раціональність використання трудових ресурсів завдяки ефективнішому використанню найбільш кваліфікованої робочої сили;
- нівелювання ризиків ефективного розвитку ринку праці на депресивних територіях через розроблення регіональних програм розвитку трудового потенціалу малих міст, депресивних районів і сільських поселень, економічних заходів відтворення трудових ресурсного потенціалу;
- створення умов для забезпечення доступу широких верств населення до засобів збереження та поліпшення здоров'я, якісного медичного та санаторно-курортного обслуговування працівників;
- зміна підходів до формування державного замовлення на підготовку фахівців на основі впровадження прогнозу потреб економіки (регіону) у спосіб впровадження методичних засад прогнозування потреби у фахівцях на ринку праці; прийняття порядку формування та

розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, робочих кадрів із урахуванням потреб ринку праці та контролю за його виконанням; упровадження дієвого механізму працевлаштування студентів і випускників (створення бази даних про студентів і випускників, накопичення банку потенційних роботодавців).

5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

Упродовж періоду підготовки до Євро-2012 в Україні було апробовано низку нових організаційно-управлінських механізмів, спрямованих на поліпшення якості інституційного забезпечення регіонального розвитку. У результаті цього протягом 2008–2010 рр. у регіонах, що приймали матчі чемпіонату, та в інших регіонах нашої держави вдалося провести низку заходів, які дали змогу підвищити ефективність підготовки до Євро-2012 й пришвидшити розбудову регіональної інфраструктури, сприяли поліпшенню кадрового забезпечення регіональних економік, матеріально-технічного постачання та якості роботи медичних установ, правоохоронних органів тощо.

Зокрема, **пріоритетними напрямками вдосконалення організаційно-управлінських механізмів розвитку регіональних економік у процесі підготовки України до Євро-2012 стали:**

- удосконалення інституційного забезпечення розвитку державно-приватного партнерства (*дали* – ДПП), що супроводжувалося прийняттям низки нормативних документів щодо методик і процедур, пов'язаних із реалізацією в Україні цього механізму.

Ухвалено Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI, який визначає правові, економічні та організаційні засади взаємодії держави та приватних партнерів, регулює відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням і розірванням договорів, що підписуються в межах ДПП, а також установлює гарантії дотримання прав і законних інтересів сторін цих договорів; Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, тепlopостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 21 жовтня 2010 р. № 2624-VI, яким передбачено спрощений порядок передачі в оренду або концесію зазначених об'єктів, встановлення умов захисту капіталовкладень приватного інвестора, внесено низку змін і доповнень до Закону України

«Про концесії», який визначає поняття та правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна з метою підвищення ефективності його використання і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах);

- оптимізація системи державних закупівель у спосіб внесення змін до Закону України «Про здійснення державних закупівель» і запровадження механізму «закупівлі в одного учасника» через ДП «Фінансування інфраструктурних проектів» у разі закупівлі ним товарів, робіт і послуг для здійснення заходів із підготовки та проведення в Україні Євро-2012;

- упровадження інновацій у систему підготовки кадрів, зокрема волонтерів і стюардів, а також працівників медичних закладів і правоохоронних структур, митних і прикордонних служб; залучення з цією метою кваліфікованих іноземних експертів, які забезпечили передачу українським колегам досвіду застосування сучасних освітніх технологій і консалтингових інструментів роботи з персоналом, використання фінансових ресурсів міжнародних донорських і благодійних організацій для реалізації програм підготовки та підвищення кваліфікації кадрів тощо;

- поліпшення роботи прикордонних і митних служб на основі модернізації низки прикордонних пунктів пропуску на українсько-польському кордоні, налагодження спільного огляду подорожуючих українськими і польськими митниками за принципом «єдиної зупинки», що значно спрощувало процедуру та заощаджувало час громадян при перетині кордону; проведення лібералізації митних процедур, зокрема скасування Україною імміграційної картки для іноземців.

До позитивних тенденцій, які супроводжували вдосконалення організаційно-управлінських механізмів регіонального розвитку протягом періоду підготовки України до Євро-2012, слід віднести:

- прискорення темпів будівництва та модернізації об'єктів регіональної інфраструктури, насамперед аеропортів, автомобільних доріг, залізничних вокзалів, систем транспортних комунікацій;

- нарощування туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України;

- поліпшення іміджу України у Європі та світі, на що звернули увагу численні учасники та гості Євро-2012, акцентувавши увагу на злагодженій роботі муніципальних і правоохоронних служб під час проведення чемпіонату, безперебійному функціонуванні об'єктів спортивної та іншої інфраструктури, гостинності українців.

За даними опитування, проведеного Німецьким товариством міжнародного співробітництва (*GIZ*), 75% респондентів дали загальній

ситуації у приймаючих містах України позитивну оцінку (43% оцінили її як «дуже добру» і 32% – як «добру»). При цьому дев'ятеро з десяти опитаних зауважили, що не очікували такого високого рівня організації. Зокрема, європейці зазначили, що майже не відчули мовного бар'єра, 90% із опитаних дали позитивну оцінку роботи фан-зон і 80% – роботи аеропортів. Про свій намір повернутися в Україну заявила третина респондентів (27% планують це зробити ще цього року, у 2013-му – 17%, у 2014-му – 31%, у 2015-му – 22%)⁶;

- зростання ефективності роботи органів державної влади та місцевого самоврядування (у процесі підготовки до Євро-2012 у приймаючих матчі чемпіонату та інших регіонах було відпрацьовано низку алгоритмів спільної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування при підготовці та реалізації інвестиційних проєктів, координації зусиль, спрямованих на підвищення ефективності державної регіональної політики, стимулювання підприємницької діяльності).

Водночас істотними проблемами, що ускладнюють використання потенціалу окреслених організаційно-управлінських механізмів регіонального розвитку, сформованого у процесі підготовки України до Євро-2012, є такі.

Недосконале інституційне забезпечення регіонального розвитку, зумовлене наявністю численних суперечностей у чинному законодавстві, заплутаністю та бюрократизацією нормативно-правового регулювання взаємовідносин між центром і регіонами, органами державної влади та місцевого самоврядування, владою і бізнесом. Це призводить до високого рівня суб'єктивізму при прийнятті управлінських рішень; до збереження напруженості у відносинах між обласними і районними державними адміністраціями, з одного боку, та місцевими радами, – з іншого; до посилення політичної конфронтації у межах окремих регіонів та проєктування відповідних стереотипів управлінської взаємодії на міжрегіональне співробітництво.

Прогалини в інституційному забезпеченні призводять до поширення на регіональному рівні таких негативних явищ, як тіньова економіка, корупція та зловживання владою. Своєю чергою, це знижує ефективність використання природно-ресурсного та інтелектуально-кадрового потенціалу регіонів, призводить до нівелювання системи моральних цінностей, погіршення якості людського капіталу, зниження рівня економічної безпеки регіональних економік.

⁶Миколюк О. Цей прорив маємо нести далі / О. Миколюк // День. – 2012. – № 163 (13 вересня). – С. 8.

В Україні у сфері регіонального розвитку діє низка законів, які так чи інакше регулюють питання формування та реалізації державної регіональної політики: «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01 липня 2010 р. № 2411-VI; «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI; «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08 вересня 2005 р. № 2856-IV; «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 р. № 1621-IV; «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» від 23 березня 2000 р. № 1602-III; «Про планування і забудову територій» від 20 квітня 2000 р. № 1699-III; «Про Генеральну схему планування території України» від 07 лютого 2002 р. № 3059-III. Проте, незважаючи на досить широкий перелік законів, система законодавчого забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики відповідно до кращого європейського та світового досвіду так і не створена. Чинні на сьогодні закони ухвалювалися в різний час, на основі різних концепцій, та орієнтувалися на вирішення локальних завдань, тому не є взаємодоповнювальними та гармонізованими.

Координацію регіональної політики в Україні здійснюють відразу кілька центральних міністерств і відомств (Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство фінансів, меншою мірою – Міністерство інфраструктури, Міністерство соціальної політики, Міністерство аграрної політики та продовольства й ін.), які часто не погоджують між собою пріоритетних напрямів діяльності щодо цього питання. Крім того, фінансування низки законодавчих актів, пов'язаних із реалізацією окремих програм регіонального розвитку, часто виявляється заблокованим Законом України «Про державний бюджет», у якому відповідні асигнування можуть не передбачатися. З цієї самої причини в Україні фактично не діють закони про СЕЗ, функціонування яких було доволі дієвим механізмом вирішення проблем депресивних територій у 2000–2004 рр.

Високий рівень централізації бюджетних ресурсів, що призводить до фактичної неспроможності органів місцевого самоврядування ефективно вирішувати покладені на них завдання.

Діюча система бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин забезпечує вилучення до Державного бюджету України 75% бюджетного ресурсу, що формується в адміністративно-територіальних одиницях – територіальних громадах міст, сіл і селищ. При цьому рівень вилучення характеризується стійкою тенденцією до зростання. Майже 90% адміністративно-територіальних одиниць України є дотаційними, оскільки бюджетних ресурсів, що залишаються в їхньому розпорядженні,

не вистачає для покриття усіх необхідних витрат; також це не забезпечує належної мотивації для збільшення дохідної частини місцевих бюджетів на основі залучення інвестиційних ресурсів, розвитку потенціалу регіональних економік і підвищення якості людського капіталу.

Діючий механізм надання окремих субвенцій (субвенція з Державного бюджету України місцевим бюджетам на проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад і сільських, селищних, міських голів, субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку регіонів, субвенція на придбання витратних матеріалів і медичного обладнання для закладів охорони здоров'я тощо) не забезпечує обґрунтованого визначення потреби в коштах та своєчасного їх перерахування⁷.

Організаційно-управлінська неспроможність органів місцевого самоврядування зумовлена наявними прогалинами в чинному законодавстві, яке не відповідає європейським стандартам.

При встановленні компетенції місцевого самоврядування не повною мірою було дотримано принцип субсидіарності, передбаченої ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування. Унаслідок цього значна частина повноважень місцевого самоврядування отримала статус «делегованих», а характер розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади призвів до виникнення «конкуренції компетенцій», коли одні й ті самі питання опинилися у віданні різних органів публічної влади. При цьому за органами місцевого самоврядування було закріплено більше делегованих повноважень, ніж самоврядних. Крім того, ані в Конституції України, ані в чинному законодавстві не визначено територіальної основи місцевого самоврядування, тобто території, в межах якої територіальна громада здійснює місцеве самоврядування. Унаслідок цього досить проблематичною є реалізація принципу незмінності територіальних кордонів місцевої влади (ст. 5 Європейської хартії місцевого самоврядування)⁸.

Низький рівень використання механізмів і засобів ДПП щодо розвитку об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, використання та розбудови спортивних об'єктів, збільшення частки приватного фінан-

⁷Стефюк І. Б. Взаємовідносини державного і місцевих бюджетів України у 2010 р. / І. Б. Стефюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16737806.jsessionid=3BD293257FCE1A10D1AE92BF5560DB87>.

⁸Лаврик В. Б. Проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні / В. Б. Лаврик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sd.net.ua/2011/04/27/problemi-stanovlennya-ta-rozvitku-miscevogo.html>.

сування проектів регіонального розвитку та міжрегіонального співробітництва. Так, незважаючи на низку ухвалених в Україні останніми роками законодавчих актів і нормативно-розпорядчих документів, що мають стимулювати розвиток ДПП в Україні (законо України «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI, «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня 1999 р. № 1039-XIV, «Про концесії» від 16 липня 1999 р. № 997-XIV, «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 21 жовтня 2010 р. № 2624-VI; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства» від 09 лютого 2011 р. № 81, «Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними» від 16 лютого 2011 р. № 232, «Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства» від 17 березня 2011 р. № 279, «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» від 11 квітня 2011 р. № 384; накази Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження форми подання пропозиції щодо здійснення державно-приватного партнерства» від 16 серпня 2011 р. № 40; «Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства» від 27 лютого 2012 р. № 255), очевидної активізації щодо формування та використання ДПП упродовж останніх років не спостерігається.

Перешкодами розвитку ДПП в Україні, які не були вирішені й під час підготовки та проведення Євро-2012, є недосконалість законодавства, яке спричиняє бюрократичні процедури при укладенні договорів ДПП, недостатньо прозорі механізми визначення повноважень і відповідальності сторін, особливо з боку партнерів, які представляють державні підприємства чи установи; незавершеність формування упродовж тривалого часу дієвих організаційно-інституціональних механізмів співпраці в межах ДПП, зокрема відповідальний орган за розвиток ДПП (Державне підприємство «Центр розвитку державно-приватного партнерства») створено тільки у 2011 р.; відсутність організаційних, фінансових та інших стимулів активізації співпраці у цій сфері, відображених у регіональних стратегічних і оперативних програмах і планових документах; незначна кількість успішних прикладів реалізації ДПП в Україні та істотні проблеми з реалізації діючих проектів; високий ступінь недовіри до співпраці з органами влади, держав-

ними підприємствами, поширення корупційних явищ, непрозорість тендерних процедур.

Відсутність дієвої системи вироблення стратегії регіонального розвитку та системи моніторингу виконання стратегій. Зокрема, стратегії розвитку більшості областей залишаються значною мірою не узгодженими з Державною стратегією регіонального розвитку України, а також зі стратегіями розвитку сусідніх областей, включаючи сусідні регіони закордонних держав (для прикордонних областей України). Водночас середньострокові (3–5 років) плани соціально-економічного розвитку на рівні районів і міст достатньо не поширилися. Навіть якщо такі плани існують, то часто спостерігається їх неузгодженість між собою, а також зі стратегіями розвитку відповідних областей. Проблема ускладнюється відсутністю системи дієвого моніторингу виконання регіональних стратегій на обласному та районному рівнях, що спричиняє декларативність цих стратегій і низький рівень виконання передбачених у них стратегічних завдань.

Недостатня розвиненість системи організаційного забезпечення регіонального розвитку. У більшості регіонів України інститути громадянського суспільства суттєво не впливають на розвиток організаційно-управлінських механізмів функціонування регіональних економічних комплексів. Насамперед це стосується діяльності *агенцій регіонального розвитку, торговельно-промислових палат, регіональних бізнес-асоціацій.*

У ЄС, за різними оцінками, до 25–30% населення об'єднано у різноманітні громадські організації, тоді як в Україні активно діючими можна вважати тільки 4–5 тис. неурядових організацій. При цьому більшість інституцій громадянського суспільства нашої держави не мають достатнього кадрового потенціалу, а також організаційних і фінансових можливостей для ефективного впливу на прийняття владних рішень і реалізації державної регіональної політики. На думку експертів, український «третій сектор» характеризується посереднім рівнем організаційної спроможності. При цьому критична оцінка фахівцями та пересічними громадянами ефективності залучення громадськості до суспільно-політичного життя країни супроводжується низькими оцінками загального рівня демократії в державі, а також відкритості й прозорості влади⁹. Крім того, експерти відзначають і зменшення можливостей громадських організацій впливати на прийняття рішень влади в Україні. Основними проблемами у відносинах недержавних органі-

⁹Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / В. Борщевський. – Львів : Аверс, 2007. – С. 223–224.

зайці із владою експерти вважають: небажання влади співпрацювати, упереджене ставлення до громадських організацій, а також пасивність і байдужість населення, відсутність авторитету недержавних організацій у суспільстві та їхнє невміння працювати зі ЗМІ, формувати громадську думку¹⁰.

Недосконала система підготовки управлінських кадрів для регіональних органів влади. Відсутні помітні зрушення в забезпеченні органів місцевого самоврядування якісними та сучасними навчально-освітніми послугами. Вітчизняні ВНЗ не здатні готувати кваліфіковані кадри, спроможні ефективно працювати у сферах місцевого самоврядування, регіонального менеджменту й маркетингу.

Низька організаційно-управлінська та інституційна ефективність розвитку транскордонного співробітництва, що ускладнює процеси залучення іноземного досвіду для вдосконалення відповідних організаційно-управлінських механізмів щодо стимулювання розвитку прикордонних регіонів нашої держави. *Єврорегіони* є пасивними щодо адаптації в Україні сучасних організаційно-управлінських механізмів регіонального розвитку, які успішно використовуються в сусідніх країнах ЄС.

Аналіз діяльності єврорегіонів, створених за участю областей України, дослідження раціональності їхньої організаційної структури свідчить, що в їхніх межах поки що не вдалося створити ефективної мережі транскордонних інституцій із розподілом компетенцій і належною координацією їхньої роботи. Суттєвим недоліком в інституціональному забезпеченні діяльності єврорегіонів є недостатній розвиток транскордонного співробітництва на рівні районів і громад. Разом з тим у Європі об'єктами такої співпраці є саме місцеві органи влади та самоврядування, їх асоціації, громадські організації, підприємницькі структури¹¹.

Ураховуючи окреслені системні проблеми та зважаючи на необхідність підвищення ефективності використання досвіду, одержаного регіонами України під час підготовки до Євро-2012, стратегічними орієнтирами вдосконалення організаційно-управлінських механізмів розвитку регіональних економічних комплексів нашої держави слід визнати:

¹⁰Кириченко І. Горизонтальні зв'язки пунктиром: громадські організації в Україні / І. Кириченко // Дзеркало тижня. – 2011. – № 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/gorizontalni_zvyazki_punktirom_gromadski_organizatsiyi_v_ukrayini-87182.html.

¹¹Щерба Г. І. Роль єврорегіонів і транскордонного співробітництва у функціонуванні соціального простору в Європі / Г. І. Щерба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Usoc/2008_3/41-53%20.pdf

- розвиток в Україні державно-приватного партнерства на основі вдосконалення його інституційної бази; розроблення на принципах державно-приватного партнерства механізмів ефективного використання об'єктів спортивної та комунальної інфраструктури, збудованих до Євро-2012;
- розвиток місцевого самоврядування відповідно до вимог ЄС; проведення в Україні адміністративно-територіальної реформи, спрямованої на підвищення ефективності місцевого самоврядування, розширення його адміністративної спроможності та фінансової самостійності;
- поліпшення інвестиційної привабливості регіональних економічних комплексів на основі лібералізації дозвільних процедур, зниження фіскального тиску на економіку, вдосконалення інституційного середовища регіонального розвитку;
- формування дієвої системи стратегії регіонального розвитку на основі запровадження єдиного механізму розроблення, погодження, координації та моніторингу виконання регіональних стратегій і планів соціально-економічного розвитку областей, районів і міст;
- створення передумов для підвищення ефективності транскордонного співробітництва та функціонування євро регіонів, створених на зовнішніх кордонах України; орієнтація транскордонного співробітництва на використання в Україні найкращого досвіду країн ЄС щодо застосування сучасних організаційно-управлінських механізмів розвитку регіональних економічних комплексів;
- запровадження дієвих інструментів боротьби з корупцією при використанні ресурсного та технологічного потенціалу регіональних економік, розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів;
- підвищення ефективності роботи вітчизняних навчально-освітніх закладів із підготовки кадрів для регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування на основі запровадження європейських програм і стандартів підготовки фахівців відповідних спеціальностей, підвищення самостійності ВНЗ при виборі та формуванні навчальних програм, залучення до викладання фахівців, які працюють в органах державного управління та місцевого самоврядування, проведення обмінів викладачами і студентами із закордонними ВНЗ управлінського та економічного профілю тощо.

6. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ, НАГРОМАДЖЕНОГО ПРИ ПІДГОТОВЦІ ТА ПРОВЕДЕННІ ЄВРО-2012

Чемпіонат Європи з футболу 2012 р. відбувся у двох сусідніх країнах, що мало, хоча й опосередкований, але значний вплив на активізацію транскордонного співробітництва України та Польщі, сформувало нові виклики й можливості щодо розвитку механізмів міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Насамперед це стосується проблем підвищення рівня доступності до кордону і пом'якшення його бар'єрної функції, сприяння розвитку нових форм міжрегіонального та транскордонного співробітництва, а саме: міжрегіональних і транскордонних кластерів, партнерства, проектів, організації цивілізованої прикордонної торгівлі; нових підходів до стратегічного планування розвитку транскордонного регіону та простору; підвищення відповідальності за реалізацію прийнятих рішень, а також поширення сучасних механізмів регіонального розвитку в транскордонний простір.

Синергетичні підходи до вирішення проблем розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва, підвищення ефективності використання нагромадженого потенціалу підвищують шанси вирішення спільних проблем соціально-економічного розвитку транскордонного регіону та підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій, які водночас здатні стати одним із «полосів зростання» для України.

Використання механізмів транскордонного співробітництва, серед яких – формування його інноваційних форм (транскордонних кластерів, транскордонного партнерства, організації цивілізованої прикордонної торгівлі) передбачає насамперед необхідність забезпечення доступності до розбудованої інфраструктури (туристичної, розважальної, спортивної, торговельної).

Разом з тим при підготовці до Євро-2012 не виконувалися дії, які могли б у подальшому активізувати транскордонне співробітництво та забезпечити ефективне використання інфраструктури, зокрема:

- не було відкрито жодного із запланованих контрольно-пропускних пунктів;
- не було реалізовано концесійний проект побудови ділянки міжнародного транспортного коридору № 3 Краковець – Львів (проект

повністю підготували до будівництва, вирішили питання відведення землі, завершили підготовчі роботи, але з боку держави не було підтверджено гарантій для концесіонера і проект в односторонньому порядку призупинився);

- не було реалізовано заплановані проекти щодо комунікаційних об'єктів (дорога до КПП Смільниця – Кросценко (найкоротший шлях із Півдня Німеччини через Чехію, Словаччину в Україну);

- не було побудовано під'їзних шляхів до пунктів пропуску Угринів та Грушів (Україна), тоді як на польській стороні в Долгобичуві та Будомежі були споруджені сучасні пункти пропуску.

Отже, проблема підвищення рівня доступності до державного кордону України та поліпшення процедур перетину кордону залишається актуальною.

Довідково. Ще на початку 90-х років було прийнято рішення про відкриття 20 пунктів пропуску через українсько-польський кордон. Проте на сьогодні на цій ділянці кордону, як, до речі, й українсько-румунського, КПП віддалені один від одного на понад 88 км, що учетверо більше за європейські норми (див. Дод. 1).

В офіційних звітах прикордонників і митників зазначається час проходження кордону легковими автомобілями – 5 хвилин. Проте реальний час становить не менше 15–20 хв. Запровадження «зеленого коридору» полегшило ситуацію, але проблему не вирішило. Використання системи спільного прикордонного та митного догляду під час Євро-2012 довело свою ефективність – час перетину кордону значно зменшився. Однак таке функціонування КПП було відповідно організовано та контрольовано протягом часу проведення чемпіонату й відразу припинено після його завершення на всіх основних КПП. У середньому для проходження кордону необхідно резервувати час мінімум на 1,5–2 год.

Крім того, на українсько-польському кордоні діють лише міжнародні КПП, хоча для забезпечення місцевих потоків у межах малого прикордонного руху достатньо було б відкрити КПП міждержавного чи місцевого рівнів. Наприклад, між Чехією та Польщею до вступу в ЄС існувало 87 пунктів пропуску, значна кількість яких була місцевого значення і призначалася для туристів (кожні 8–10 км – так звані туристичні шляхи). Використання створеного туристичного потенціалу вимагає збільшення обсягів туристичних потоків, який можна отримати за рахунок місцевих мешканців. Достатньо багато туристичних маршрутів можна організувати за умови гарантованого часу проходження кордону туристичними групами. Так, багато мешканців

Підкарпатського та Люблінського воєводств могли б приїжджати у Львівський оперний театр, філармонію, розважальні центри, на футбольні матчі чи концерти на стадіоні «Арена Львів», але труднощі проходження кордону роблять такі маршрути занадто ризикованими для туристичних фірм.

Без вирішення проблеми збільшення кількості пунктів пропуску через кордон (а не потужності існуючих) не варто очікувати підвищення обсягів туристичних потоків, і, відповідно, використання туристичної інфраструктури; розвитку прикордонної торгівлі; створення інноваційних форм транскордонного співробітництва, у т.ч. транскордонних кластерів чи партнерства, а особливо для транскордонних промислових зон, де коопераційні зв'язки налагоджуються усередині обмеженої промислової зони.

Використання нагромадженого потенціалу регіонального розвитку дуже важливе у контексті **забезпечення транскордонної конвергенції регіонів** – поступового зближення параметрів суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн, яке відбувається у процесі запозичення, відтворення чи формування спільних методів, способів, інструментів підвищення конкурентоспроможності (конвергенція механізмів конкурентоспроможності), що сприяє зменшенню диспропорцій (асиметричності) соціально-економічного розвитку в транскордонному просторі¹².

Слід зазначити, що транскордонний простір України та ЄС формують регіони з приблизно однаковим економічним потенціалом, які не належать до найбільш розвинених у своїх країнах. Це створює сприятливі умови для взаємовигідної міжрегіональної взаємодії та інтеграції порівняно з регіонами зі значною асиметрією у розвитку.

Міжрегіональні диспропорції економічного розвитку в транскордонному просторі України характеризуються різною динамікою на різних ділянках кордону із сусідніми державами. Наприклад, на українсько-польському кордоні регіональні диспропорції зменшилися, хоча і залишаються досить значними. Незважаючи на те, що східні прикордонні території Польщі порівняно із західними, які межують із країнами ЄС, слабше розвинені, вони значною мірою випереджають розвиток західних прикордонних територій України. Крім того, польське прикордоння, яке є більш розвиненим, у 2008–2010 рр. удосконалювалося ще динамічніше, ніж українське. Певну роль у таких тенден-

¹²*Zeim* про науково-дослідну роботу «Транскордонна конвергенція конкурентоспроможності регіонів» № 0109U007083/ за керів. Н. А. Мікули . – Львів : ІРД НАН України, 2011 р. – С. 164.

ціях відіграла більш активна реалізація польською стороною проектів Євро-2012 у процесі його підготовки та проведення протягом усього періоду.

Використання механізмів підвищення конкурентоспроможності в напрямі інноваційного розвитку, реалізація кластерних підходів, механізмів спеціальних економічних зон, розбудова технополісів, технопарків сприяє розвитку малого та середнього підприємництва, а отже, забезпечує підвищення життєвого рівня мешканців. Реалізація такої політики протягом останнього десятиріччя вже засвідчила очікувану ефективність, що підтверджується обсягом ВРП на душу населення, який в обох польських воєводствах у декілька разів перевищує даний показник в українських областях. Така сама ситуація спостерігається і в динаміці середнього рівня заробітної плати. Станом на 2010 р. цей показник по Люблінському воєводству становить 926,7 дол. США, Підкарпатському – 839,1 дол. США. Натомість у Львівській області – 214 дол. США, Волинській – 183,2 дол. США, Закарпатській – 200,5 дол. США.

Слід зауважити, що в Польщі реалізуються розроблені стратегії регіонального розвитку на всіх рівнях управління. При цьому спільні стратегії розвитку транскордонних регіонів реалізуються завдяки механізмам функціонування єврорегіонів і в межах спільної регіональної політики ЄС, а саме програм та ініціатив ЄС.

Ефективному використанню нагромадженого потенціалу під час підготовки та проведення Євро-2012 перешкоджали недооцінка **механізму стратегічного планування у розвитку транскордонних регіонів** і значний суб'єктивізм у реалізації запланованих завдань і проектів.

Заплановані наприкінці минулого сторіччя проекти не втратили своєї актуальності і нині, про що свідчить, наприклад, те, що до сьогодні не побудована автомагістраль на ділянці міжнародного транспортного коридору № 3 Берлін/Дрезден – Краків – Львів/Київ «Краків – Львів», концесійна угода про що була укладена ще у 1998 р. Будівництво планувалося завершити у 2006 р. Водночас із польського боку побудова ділянки цього самого коридору – Жешув – Корчова (до місця сполучення на українсько-польському кордоні) згідно з Державною транспортною політикою Польщі до 2020 р. була запланована на 2015 р.

Нині ситуація така: Підкарпатське воєводство, користуючись нагодою, пов'язаною з Євро-2012, завершує будівництво своєї ділянки автомагістралі на 1,5 року швидше від запланованого, а на Львівщині будівництво залишилося на рівні 1999 р. При цьому надзвичайне стратегічне значення цієї автомагістралі для України безсумнівне – досі не-

має жодної сучасної автомагістралі до кордону з ЄС, а транзитні вантажі вже давно обирають шляхи в обхід України.

Подібна ситуація спостерігається з рішеннями, які приймалися в межах діяльності міжурядових комісій щодо модернізації та відкриття нових пунктів пропуску через кордон, які не виконувалися насамперед українською стороною (прикладом є у т.ч. невиконання взятих зобов'язань із побудови під'їзних шляхів в Угриневі та Грушеві до Євро-2012).

Таким чином, лише ефективне функціонування системи стратегічного планування, підвищення відповідальності, моніторинг і контроль за виконанням запланованих завдань і проектів можуть сприяти використанню нагромадженого потенціалу регіонального розвитку без утрат.

Удосконалення системи інституційного забезпечення транскордонного співробітництва має велике значення для активного запровадження системи стратегічного планування для транскордонних регіонів, використання потенціалу транскордонного співробітництва й потенціалу, нагромадженого протягом підготовки та проведення чемпіонату.

До інституційної бази транскордонної співпраці належать система нормативно-правового забезпечення, регламентація механізмів взаємодії між органами влади різних рівнів, а також створення достатньої кількості дієвих інституцій, що сприяють реалізації транскордонних проектів із залученням суб'єктів підприємництва, громадських організацій, навчально-освітніх закладів, наукових установ тощо. До цих інституцій слід віднести насамперед торговельно-промислові палати, агенції регіонального розвитку, бізнес-центри, а також різноманітні галузеві асоціації. Саме вони є основою середовища, в якому формуються громадські ініціативи, спрямовані на вдосконалення регуляторної політики у сфері транскордонного співробітництва, а також готуються відповідні проекти та заявки на отримання грантових ресурсів за відповідними програмами, що фінансуються з бюджету ЄС. Крім того, ці інституції мають здійснювати ефективну інформаційно-консультаційну діяльність у середовищі органів місцевого самоврядування, неприбуткових організацій та підприємницьких структур щодо організаційних і фінансових можливостей, які відкриває перед ними участь у системі транскордонного співробітництва.

Нині в Україні сформувалася уніфікована система управління транскордонним простором – єврорегіони, які охоплюють усі прикордонні області по периметру державного кордону. У системі регіонального управління вони мають повністю взяти на себе координацію

розвитку транскордонних регіонів і забезпечити їх конкурентоспроможність не лише у внутрішньодержавному, а й у глобальному просторі.

Розвиток транскордонного коопераційного простору призводить до розширення ринку праці, товарів, послуг, інвестицій. Інтеграція також забезпечує додаткову синергію та соціально-економічну доповнюваність.

Така діяльність має спиратися на відповідну *систему мотивації та належне кадрове забезпечення*. У цьому контексті актуалізується роль регіональних органів державної влади, спроможних бути ініціатором розвитку інституційного середовища, спрямованого на формування ефективного міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Адже, з одного боку, ці органи, на відміну від центральних інститутів державної влади, значно ліпше обізнані з проблематикою, можливостями та перспективами розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва, а також тими потенційними перевагами, які воно забезпечує в контексті оптимізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів. З другого – повноваження, кадрове забезпечення і вплив цих органів на центральну владу є суттєво вищими, ніж у самоврядних інституцій.

Разом з тим має відбуватися посилення впливу інститутів громадянського суспільства на центральні органи державної влади з метою усвідомлення останніми всіх переваг і системних ефектів, які передбачає транскордонне співробітництво в контексті активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів, а в ширшому сенсі – у процесі європейської інтеграції України загалом. Адже у транскордонній сфері зароджується низка підприємницьких ініціатив, які згодом спроможні переростати у значні інвестиційні проекти.

Нинішні учасники прикордонної торгівлі формують сприятливі умови для розвитку місцевого підприємництва в Україні, яке, набуваючи цивілізованих форм, створить підґрунтя для започаткування транскордонних інвестиційних проектів стратегічного характеру (будівництво та експлуатація нових виробничих та інфраструктурних об'єктів, у т.ч. доріг, готелів, виставкових центрів, аеропортів тощо). Саме учасники прикордонної торгівлі, тісно взаємодіючи з європейськими партнерами на локальному рівні, нині отримують той необхідний ринковий досвід підприємницької діяльності, якого далеко не завжди вистачає вітчизняним підприємцям. Крім того, з-поміж них є багато кваліфікованих фахівців, які вимушено залишили професійну кар'єру, проте високий рівень освіти дає їм змогу швидше опанувати нові технології та сучасні види підприємницької діяльності, що

в майбутньому дає змогу сподіватися на те, що саме ці фахівці стануть стратегічним кадровим ресурсом формування в Україні підприємницького середовища європейського типу.

З огляду на доцільність задіяння основних механізмів міжрегіонального та транскордонного співробітництва для реалізації потенціалу розвитку, нагромадженого при підготовці та проведенні Євро-2012, на рівні державної регіональної політики слід реалізувати такі заходи:

- забезпечити рівень доступності до західного кордону України відповідно до європейських стандартів. Для цього доцільно провести інвентаризацію технічного рівня під'їзних шляхів до існуючих і планованих КПП. Слід актуалізувати рішення українсько-польської Міжурядової координаційної ради міжрегіонального співробітництва (створеної у 1993 р.), опрацьовані у складі її трьох комісій з питань: транскордонного співробітництва; розбудови пунктів пропуску та прикордонної інфраструктури; просторового планування щодо подальшої розбудови КПП на відповідних ділянках кордону і створення умов/розроблення механізмів їх відповідальної реалізації і наступництва. Варто також розглянути можливість використання моделей державно-приватного партнерства для розбудови прикордонної інфраструктури, підвищення ефективності освоєння бюджетних коштів.

***Довідково.** Миський бюджет м. Трієста (Італія) понад 300 років наповнюється за рахунок концесійних платежів від суб'єктів господарювання, розміщених на міських землях у зоні порту. Тобто землі громади поблизу кордону, вздовж автомагістралей чи значних інфраструктурних об'єктів міст доцільніше віддавати в концесію, а не продавати у приватну власність;*

- удосконалити інституційну базу транскордонного та міжрегіонального співробітництва, забезпечити розроблення відповідних нормативних документів щодо діяльності і взаємовідносин між окремими інституціями, зокрема щодо ієрархії виконання прийнятих рішень, визначити рівень компетенції органів місцевого самоврядування в реалізації завдань міжрегіональних і транскордонних проектів; завершити розроблення нормативних документів для врегулювання співфінансування проектів із різних джерел; використати досвід реалізації великих проектів, отриманий під час підготовки та проведення Євро-2012 і врахувати виявлені при цьому труднощі;

- сприяти підвищенню ефективності використання нагромадженого при підготовці до Євро-2012 потенціалу завдяки розвитку сис-

теми інституційного забезпечення регіонального розвитку та впровадження нових форм співробітництва, а саме: європейських угруповань територіальної співпраці, транскордонних кластерів і партнерства, організації цивілізованої прикордонної торгівлі.

***Довідково.** За дослідженнями статистичного управління Підкарпатського воєводства (Польща) прикордонна торгівля у структурі валового регіонального продукту складає 13%, що зумовило впровадження окремих спостережень за розвитком різноманітних процесів у транскордонному регіоні, облік обсягів прикордонної торгівлі та використання її потенціалу для прискорення підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння. Розбудова центру прикордонної торгівлі «Корчова Долина» та введення шопінг-віз і безкоштовних багаторазових національних віз – це завдання регіональної стратегії соціально-економічного розвитку воєводства та приклади узгодження дій влади національного й регіонального рівнів. За даними Генерального консульства Республіки Польща у м. Львові, на кінець 2011 р. було оформлено 100 тис. дозволів на 800 тис. мешканців¹³. Важливість розвитку малого прикордонного руху відображена у статистичному щорічнику з МПР Східної Польщі (Росія, Білорусь, Україна), який публікується Головним управлінням статистики (Варшава)¹⁴. Для спостереження за ситуацією щодо малого прикордонного руху, діяльності транскордонних ринків та за їхнім впливом на соціально-економічний розвиток прикордонних територій доцільно такий щорічник видавати і в Україні;*

- сприяти розвитку уніфікованої системи координації транскордонного і міжрегіонального співробітництва завдяки діяльності євrorегіонів на принципах самоорганізації суб'єктів господарювання і представницьких органів громад прикордонних територій із включенням їх до системи регіонального управління України з відповідними системами фінансового, кадрового та інформаційного забезпечення.

¹³Генеральне консульство Республіки Польща у м. Львові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lwowkg.polemb.net.

¹⁴Statystyka publiczna na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.gov.pl/rzesz>.

7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЄВРО-2012

Підготовка до проведення в Україні Євро-2012 стала значним поштовхом для розвитку туристичного комплексу України. Найвний природний і культурний та набутий під час підготовки до футбольного чемпіонату інфраструктурний потенціал виводить Україну на новий рівень розвитку туристичної індустрії. Основними здобутками процесу підготовки туристичної індустрії до Євро-2012 є реконструкція аеропортів, залізничних вокзалів і транспортної сфери, істотна розбудова готельного господарства та альтернативних засобів розміщення туристів, поява систем вуличного і туристичного ознакування у містах, розвиток інформаційного та рекламного забезпечення туристичної галузі. Проте актуалізується проблема ефективного використання туристичного потенціалу України безпосередньо після проведення Євро-2012, яка полягає в таких аспектах.

Необхідність забезпечення збільшення кількості іноземних туристів та доходу від надання туристичних послуг не лише під час Євро-2012, а й після нього.

Так, очікувалося, що у 2012 р. Україну відвідає від 1,7 до 2 млн іноземних туристів (оцінка експертів базується на даних щодо продажу квитків на матчі чемпіонату). Для порівняння, за 2011 р. з туристичною метою Україну відвідало близько 1,2 млн іноземних туристів¹⁵. Представники Державного агентства України з туризму та курортів відзначають, що чемпіонат дає змогу збільшити в'їзний потік в Україну, спираючись на окремі публікації, в яких зазначено, що після Євро-2004 в'їзний туристичний потік до Португалії збільшився на понад 50%, а в Австрію і Швейцарію після Євро-2008 – на 30%. Понад те, в усіх європейських країнах, де відбувалися світові та європейські чемпіонати з футболу, спостерігається активне збільшення обсягів туристичних потоків і досі (див. Дод. 3).

Підставами для збільшення кількості іноземних туристів в Україну після Євро-2012 є і реклама країни на іноземних телеканалах, у Інтернеті,

¹⁵В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2011 році / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

трансляції матчів із приймаючих міст. Однак вирішальне значення має враження туристів від різних аспектів організації чемпіонату. Як засвідчив досвід Австрії та Швейцарії 2008 р., важливими чинниками є гостинність, безпека, інформація та умови проживання (див. Дод. 4).

Проте, якщо під час проведення Євро-2012 відбулося істотне збільшення припливу іноземних туристів до України, то ймовірність його значного збільшення після чемпіонату досить низька, що потребує реалізації ефективних промоційних заходів уже зараз.

У європейських країнах, де проводилися світові та європейські чемпіонати з футболу, туристичний імідж країн поліпшився. Але, наприклад, у Німеччині у 2006 р. для цього було організовано 48 мистецьких і культурних заходів із футбольної тематики задля популяризації Німеччини та її культурної спадщини. Багато цих проєктів було проведено за кордоном, що забезпечило істотне поліпшення міжнародного іміджу країни. Так, 61% відвідувачів чемпіонату, згідно з опитуванням, рекомендували Німеччину як країну для туристичних поїздок. У результаті спільних зусиль державного та федеральних урядів, міст і громад імідж Німеччини значно поліпшився¹⁶.

Активна комунікація Португалії, господаря Євро-2004, дала змогу поліпшити туристичне сприйняття країни на 74%. Понад три чверті туристів, які приїхали до Португалії на Євро-2004, відвідали країну вперше й висловили готовність зробити це ще раз¹⁷.

Євро-2008 став значним промоційним заходом туризму в Австрії. Іміджева промоція Австрії проводилася на всіх рівнях і у різних сферах суспільно-політичної діяльності: візити представників австрійської влади до закордонних партнерів, промоція окремих міст Австрії, генеральна аудієнція у Папи Римського Бенедикта XVI, активна робота дипломатичного корпусу, інтернет-промоція, робота з журналістами.

У звіті Швейцарії щодо економічного впливу проведення Євро-2008 зазначається, що найбільш значний економічний ефект отримала саме туристична галузь (темпи приросту доходу склали близько 50%, або 161 млн швейцарських франків) (див. Дод. 5).

Недостатні розвиток та очікування щодо активізації внутрішнього туризму в Україні після проведення Євро-2012.

¹⁶Бергнер Др. Крістоф. Приклад чемпіонату світу з футболу ФІФА 2006 в Німеччині [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://madeingermany.de/ua/ukraine/2008/expert/show/id/167/title/Успішні+спортивні+масові+заходи+в+Німеччині>.

¹⁷Економіка України. Профіль 2011 р. Американська торгівельна палата в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chamber.ua/Printed_Publications/Country_Profile_Ukr/Country-Profile-UKR-2011.pdf

Так, незважаючи на значний туристичний потенціал регіонів України, починаючи з 2009 р. спостерігається зменшення обсягу внутрішнього туристичного потоку. Якщо у 2007 р. порівняно з 2006 р. кількість внутрішніх туристів зросла удвічі і становила 2155,3 тис. осіб, то у 2009 р. кількість внутрішніх туристів становила 1094,2 тис., а у 2010 р. майже на 50% менше – 649,3 тис. осіб. Негативною тенденцією є те, що зменшення обсягу внутрішнього туризму у 2010 р. порівняно з 2009 р. відбулося за рахунок скорочення туристів, які приїжджали задля дозвілля, відпочинку та спортивно-оздоровчого туризму (табл. 13).

Таблиця 13

Розподіл туристів за категоріями та метою відвідування у 2009–2010 рр.¹⁸

Показники	Загальна кількість туристів				Особи, охоплені внутрішнім туризмом			
	2009		2010		2009		2010	
Усього туристів, осіб	2290097		2280757		1094170		649299	
у т.ч.	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
службова, ділова, бізнес, навчання	343010	15,0	290795	12,8	142816	13,0	175936	27,0
дозвілля, відпочинок, спортивно-оздоровчий туризм	1791501	78,2	1823224	79,9	856905	78,3	374426	57,7
лікування	110557	4,8	119401	5,2	72072	6,6	74270	11,4
спеціалізований туризм	6450	0,3	6332	0,3	1012	0,1	996	0,2
інші	38579	1,7	41005	1,8	21365	2,0	23671	3,7

Джерело: Міністерство інфраструктури України

Регіонами України, які найбільш охоплені внутрішнім туризмом та екскурсійною діяльністю, є АР Крим (144,1 тис. туристів та 414,8 тис. екскурсантів), Волинська (відповідно 40, 3 тис. та 27,5 тис.), Дніпропетровська (55,5 тис. та 25, 8 тис.), Донецька (75,3 тис. та 30,9 тис.), Запорізька (46, 2 тис. та 55,1 тис.), Івано-Франківська (40,3 тис. та 646,5 тис.), Львівська (41,7 тис. та 56,1 тис.), Одеська (31 тис. та 84,2 тис.),

¹⁸ Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні : стат. бюл. / Державна служба статистики України. – К. : 2011. – 91 с.

Харківська (50,3 тис. та 29,2 тис.), Херсонська (84,6 тис. та 25 тис.), Хмельницька (46,8 тис. та 50 тис.) області (див. Дод. 6). Таким чином, майже половина території України охоплена активним внутрішнім туризмом. Проте туристичні потоки зменшуються, це пов'язано з такими чинниками:

- поступова лібералізація візового режиму та доступність туристичних поїздок за кордон;
- підвищення матеріального добробуту громадян України;
- нижчий рівень сервісу в Україні порівняно з європейськими країнами;
- розвиток транспортної системи та нових напрямів, що створює додаткові можливості для здійснення подорожей за кордон.

Разом з тим збільшення внутрішнього туристичного потоку необхідне, оскільки саме за рахунок внутрішнього туризму, в т.ч. соціального й інвентивного, можна забезпечити завантажуваність закладів розчистки та реалізувати нагромаджений туристичний потенціал.

Завантаженість номерного фонду після завершення чемпіонату та необхідність розвитку готельного господарства в Україні.

Позитивний вплив підготовки до Євро-2012 в Україні можна відзначити у сфері готельного господарства та його інфраструктури. Так, на ринок України вийшли всесвітньовідомі готельні мережі (*Sheraton, Hilton, Ibis, Reikartz, Ramada Worldwide, Radisson, Inter-Continental, Hyatt International, Marriott International, Accor Group, Magic Life, Rixos, Kempinski Hotels & Resorts, Fairmont Raffles Hotels International, Continent Hotels & Resort, Park Inn, Orbis, Rival Hotels, Comfort Green Hotels Holiday Inn*), поживалися українські готельєри, активувався хостельний рух.

Відповідно до змін, внесених до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», спрямованих на допомогу розвитку готельного господарства, з 1 січня 2011 р. готельні підприємства були звільнені від оподаткування прибутку, отриманого ними від надання готельних послуг у готелях категорій п'ять*, чотири* та три*, якщо вони (у т.ч. новозбудовані чи реконструйовані або в яких проведено капітальний ремонт чи реставрацію існуючих будівель і споруд) були введені в експлуатацію до 1 вересня 2012 р.¹⁹

На виконання Постанови КМУ «Деякі питання відшкодування відсотків за користування кредитами, наданими банками для будівництва, реконструкції та переоснащення об'єктів інфраструктури розміщення

¹⁹Які закони набули чинності з 1 січня 2011 р. – 10 січня 2011 р. // Урядовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/yaki-zakoni-nabuli-chinnosti-z-1-sichnya/>

в рамках підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» від 06 липня 2011 р. № 760 за результатами роботи комісії на конкурсних засадах визначено 8 власників готельних об'єктів, яким будуть частково відшкодовані відсотки за користування кредитами, наданими банками для будівництва, реконструкції та переоснащення таких об'єктів у межах підготовки країни до чемпіонату.

У цілому це забезпечило істотне збільшення номерного фонду готелів, майже повністю задовольнивши вимоги УЄФА (табл. 14).

Львівська область успішно виконала план підготовки готельного господарства до Євро-2012 згідно із вимогами УЄФА. Станом на січень 2012 р. компанія TUI (туроператор УЄФА) уклала угоди з 47 діючими готелями Львова, області, а також міст Івано-Франківська, Луцька, Ужгорода та Тернополя на загальну кількість номерів – 2725, із необхідних 2545. На основі підписаних угод сформували базу даних готелів, які було запропоновано для розміщення сім'ї УЄФА²⁰.

У Київській області станом на середину січня 2012 р. компанією TUI було укладено з діючими готелями 64 угоди на 6314 номерів. Зокрема, у готелях категорії «5*» – 791 номер (5 готелів), «4*» – 1537 номерів (25 готелів), «3*» – 3986 номерів (34 готелі). У м. Києві протягом 2012 р. було відкрито ще 12 готелів на 2043 номери: три п'ятизіркові готелі на 705 номерів, шість чотиризіркових – на 843 номери та три тризіркових – на 495 номерів. За рахунок зазначених закладів профіцит номерів становив 956 номерів, що забезпечило виконання вимог УЄФА у повному обсязі. Станом на середину січня 2012 р. туристична компанія «Гамалія», яка займається розміщенням уболівальників Євро-2012 у м. Києві, уклала 72 угоди, згідно з якими було заброньовано 8229 номерів на 20795 місць²¹.

Харківська область підготувала 65 готелів для розміщення гостей турніру із загальною кількістю 3855 номерів, з яких понад третина – новозбудовані та реконструйовані. Таким чином, регіон виконав вимоги УЄФА та забезпечив 2765 номерів для розміщення цільових груп²².

²⁰Статус Львова як одного з приймаючих міст чемпіонату Євро-2012 дав значний поштовх для розбудови готельної інфраструктури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua/news/euro-2012/17053-status-lvova-jak-odnogo-z-prijmajuchih-mist-chempionatu-jevro-2012-dav-znachnij-poshtovkh-dla-rozbudovi-gotelnoji-infrastrukturi>

²¹Для поселення єврофанів у Києві уклали 72 угоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine2012.gov.ua/news/193/51290/>

²²Харків готує 65 готелів до Євро-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine2012.gov.ua/news/193/50252/>

У Донецькій області компанія *TUI* підписала договори з 55 існуючими готелями на 2071 номер, а також із 24 готелями, що будуються та реконструюються, на 1892 номери. Покриття дефіциту було досягнуто за рахунок об'єктів готельної інфраструктури інших обласних центрів та організації доставки гостей чартерними рейсами з м. Києва²³.

Таблиця 14

**Вимоги УЄФА до України при підготовці до Євро-2012
щодо наявності кількості номерів у готелях**

Категорії готелів	Кількість номерів, од.			
	Київ	Донецьк	Львів	Харків
5*	1950	1420	1020	1240
4*	4950	1315	1315	1315
3*	400	210	210	210
Усього	7300	2945	2545	2765

Недостатність рекламно-інформаційного забезпечення реалізації туристичного потенціалу регіонів України.

Україна володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, проте на державному рівні відсутня маркетингова стратегія та програма його ефективного використання і просування на зовнішньому та внутрішньому ринках. Головними проблемами у цій галузі є такі.

Відсутність туристичних представництв України за кордоном.

Досвід багатьох європейських країн, які отримують значні доходи від міжнародного туризму, свідчить про доцільність створення туристичних представництв за кордоном, що пропагують національні туристичні продукти.

В Україні основними організаціями з питань розвитку туристичної інфраструктури, просування туристичного продукту, популяризації туризму та захисту прав туристичних підприємств є Державне агентство з туризму та курортів (Держтуризмкурорт) при Міністерстві культури України, Всеукраїнська громадська організація «Туристична асоціація України» (ТАУ), Державне підприємство «Національний туристичний офіс» та Всеукраїнська федерація роботодавців у сфері туризму України (ФРТУ). Жодна з цих організацій не має представництв за кордоном або мережі у регіонах держави.

Згідно з низкою законодавчих актів та програм і стратегій розвитку туризму передбачено створення національних туристичних представ-

²³У Донецьку УЄФА ночуватиме в 79 готелях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine2012.gov.ua/news/193/48057>

ництв за кордоном, проте регулярні реорганізації у системі управління туристичною галуззю, відсутність фінансування за статтею створення туристичних представництв та й загалом щорічне зменшення бюджетного фінансування на розвиток туризму перешкодили відкриттю таких представництв навіть у країнах, які є найбільшими генераторами в'їзного туризму в Україну. Зокрема, створення туристичних представництв України за кордоном було передбачено:

- Законом України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР;
- Указом Президента України «Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» від 10 серпня 1999 р. № 973/99;
- Програмою розвитку туризму в Україні до 2005 року (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 702);
- Державною програмою розвитку туризму на 2002–2010 роки (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583);
- Указом Президента України «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні» від 21 лютого 2007 р. № 136/2007.

Актуальність створення туристичної представницької структури зумовлюється і можливістю залучення більшої кількості іноземних туристів в Україну, забезпечення захисту прав та інтересів українських туристичних підприємств і вітчизняних туристів за кордоном, залучення іноземних інвестицій у туристичну галузь нашої країни. В Україні немає належної системи інформаційного просування національних ресурсів і розвитку галузі; Стратегією розвитку туризму і курортів (схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2008 р. № 1088-р) не визначено необхідність розроблення державної програми розвитку туризму в країні взагалі та створення туристичних представництв за кордоном зокрема.

В умовах підготовки до проведення Євро-2012 в Україні також не було прийнято рішення щодо відкриття туристичних представництв, хоча позитивним аспектом підготовки до Євро-2012 стала тісна співпраця Національного туристичного офісу з Польською туристичною організацією, зокрема за такими напрямами:

- організація подорожей до міст-господарів чемпіонату Євро-2012 для представників міжнародних ЗМІ в межах комплексних піар-заходів щодо формування позитивного іміджу країн-господарів чемпіонату;
- проведення туристичних семінарів-практикумів за участю чотирьох областей, які приймали Євро-2012;

- підписання Меморандуму про співпрацю між Національним туристичним офісом України та Польською туристичною організацією (11 лютого 2010 р.), яким визначено можливість представлення України у 6–7 Польських осередках туристичної інформації у провідних країнах Європи²⁴.

У Польщі функцію просування та розвитку туризму на внутрішньому й закордонних ринках виконує Польська туристична організація (*дали* – ПТО), яка є однією зі ста світових національних туристичних організацій. Значною конкурентною перевагою ПТО є сформована мережа регіональних (в усіх воєводствах) та локальних відділень, а також Польських осередків туристичної інформації (ПОТІ) за кордоном, які реалізують статутні завдання організації. ПОТІ розміщені в 14 країнах світу, у т.ч. в Україні (м. Київ), охоплюють діяльністю 17 країн, у т.ч. 14 країн ЄС, США, Японію. ПОТІ розташовані в країнах, які є найбільш перспективними для Польщі з огляду на генерування в'їзних туристичних потоків.

Ефективність функціонування польських туристичних організацій пов'язана з кількома істотними чинниками:

- між організаціями існує чіткий розподіл функцій, які виконує кожна з них; діяльність організацій взаємопов'язана та взаємоузгоджена;
- фінансування діяльності організацій здійснюється повною мірою;
- організаційна структура не обмежена лише головним офісом, а має розгалужену мережу і в країні, і за кордоном.

Нерозвиненість і безсистемне розміщення всеукраїнської мережі туристичних інформаційних центрів.

Одним із основних елементів національного інституційного забезпечення сфери туризму в економічно розвинених державах, у т.ч. в тих, що приймали чемпіонати Європи та світу з футболу, є мережа туристичних інформаційних центрів (ТІЦ). Такі структури можуть у мінімально короткі строки надати туристові необхідну інформацію (наявність місць у готелях, екскурсії, заклади харчування, розклад руху

²⁴ 11 лютого відбулося підписання Меморандуму про співпрацю у сфері туризму між Україною та Польщею. – 2010. – 12 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua>; Підписано Меморандум про співпрацю між Національним туристичним офісом України та Польською туристичною організацією. – 2010. – 11 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua>; Україна і Польща розширюють туристичні зв'язки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.golosua.com/main/article/politika/20100214_ukraina-i-polsha-rozshiryuyut-turistichni-zvyazki; Державне підприємство «Національний туристичний офіс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrtourism.com.ua/ua/about/>

транспорту тощо). Особливістю ТІЦ є більшість безоплатних послуг, водночас саме ці організації є «обличчям» регіонального чи місцевого туристичного центру, формують позитивний імідж територій. ТІЦ як важливий елемент туристичної інфраструктури стимулює розвиток внутрішнього неорганізованого туризму, а також істотно спрощує перебування іноземних туристів.

У приймаючих матчі Євро-2012 регіонах України туристичних інформаційних центрів у тому розумінні, до якого звикли європейські туристи, не було. За недостатньої уваги держави до питань розвитку сучасної туристичної інфраструктури вирішити проблему розвитку центрів туристичної інформації намагалися керівники окремих міст. За рахунок місцевих бюджетів у різних містах України відкрили такі центри, де туристи могли отримати інформацію, придбати сувеніри та буклети, одержати довідки про ліцензовані турфірми та сертифіковані готелі. Загалом в Україні ТІЦ є вже в усіх областях, проте їх кількості ще недостатньо.

В Україні при створенні ТІЦ виникають проблеми щодо юридичного статусу, виділення місця та фінансування їхньої діяльності. Серед існуючих в Україні організаційно-правових форм, які використовуються на практиці та прийнятні для ТІЦ – комунальне підприємство; приватне підприємство; підприємство, засноване на змішаній формі власності; державне підприємство та громадська організація. Унаслідок відсутності державної зацікавленості, науково обґрунтованої програми розвитку мережі та відповідного фінансування ТІЦ в Україні створюються хаотично, їх кількість – недостатня, а діяльність – мало-ефективна.

Основними перешкодами для створення та функціонування туристичних інформаційних центрів у регіонах України є відсутність державної програми розвитку мережі ТІЦ та її фінансування; відсутність приміщень для розміщення ТІЦ; відсутність кваліфікованого персоналу; пріоритет маркетингової та комерційної діяльності над наданням безкоштовної туристичної інформації.

В умовах підготовки до Євро-2012 питання створення ТІЦ у приймаючих Євро-2012 регіонах частково вирішилося за рахунок упровадження мережі мобільних центрів інформації, комерційних і тимчасових ТІЦ. Так, збільшення туристичного потоку у м. Львові та необхідність допомоги іноземним туристам з питань транспорту, розміщення, культурної програми тощо зумовили відкриття двох тимчасових центрів туристичної інформації на вокзалі та в аеропорту. Протягом Євро-2012 у місті працювали 22 інформаційні пункти у місцях прибуття людей, центральній частині міста, зокрема у фан-зоні, а в

дні матчів також і вздовж дороги до стадіону та зупинках для шатл-басів²⁵.

У м. Києві було відкрито 23 туристичних інформаційних центри та 41 туристичний інформаційний пункт. Інформаційні центри та пункти розміщувалися в центральній частині міста: у фан-зонах, на транспортних зупинках, а також в аеропортах та на залізничних і автовокзалах. Прибуття значної кількості туристів, які потребували інформаційних послуг, також зумовило необхідність пошуку альтернативних варіантів створення ТІЦ в умовах браку та високої вартості площі для розміщення ТІЦ. У м. Києві почав роботу перший в Україні туристичний мобільний інформаційний центр. Компанія *Open Kiev* запустила цей проект у межах соціальної програми з розвитку туристичної інфраструктури столиці за підтримки Інформаційного туристичного центру на Хрещатику²⁶.

Донецька міськрада спільно з Інститутом бізнесу і туризму створила КП «Туристичний інформаційний центр міста Донецька». Під час матчів у м. Донецьку додатково працювали 40 інформаційних наметів. Вони розташовувалися в центрі міста, фан-зоні, готелях. В аеропорту м. Донецька до Євро-2012 було відкрито Туристичний інформаційний центр, що залишився працювати в новому аеровокзалі й після чемпіонату²⁷.

Організаційні недоліки процесу планування і промоції туристичних та культурних подій.

У країнах світу з високим рівнем розвитку туризму формують календарі подій, які публікуються в журналах, розповсюджуються в літаках, розміщуються на значній кількості інтернет-сторінок, пов'язаних з організацією туристичних подорожей, сайтах туристичних підприємств, державних і місцевих органів влади, на національних і міжнародних туристичних виставках та ярмарках.

²⁵На час УЄФА Євро 2012 у Львові діятимуть додаткові інформаційно-довідкові пункти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua/news/euro-2012/18160-na-chas-cjefa-jevro-2012-u-lvovi-dijatimut-dodatkovii-informacijno-dovidkovi-punkti>; На час Євро 2012 у Львові буде ще 2 Центри розвитку туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua/news/view/259-turizm/17665-na-chas-jevro-2012-u-lvovi-bude-shhe-2-centri-rozvitku-turizmu>

²⁶Київ відкриє 60 об'єктів для туристів. – 2011. – 22 листопада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://upr.org.ua/news/kijiv-vidkrie_60_ob_ektiv_dlja_turistiv/2011-11-22-15502; Перший в Україні мобільний інформаційний центр для туристів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openkiev.com.ua/uk/novini/mobilnii-informatsiini-tsentri-dlya-turistiv>

²⁷В аеропорту Донецька з'явиться туристичний інфоцентр. – 2012. – 12 березня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine2012.gov.ua/news/194/52065/>

В Україні подібна практика не поширилася. Існуючі календарі містять лише часткову інформацію, обмежену одним або кількома регіонами. Відсутність календаря подій стримує розвиток і внутрішнього, і міжнародного туризму.

Низька активність реклами туристичного потенціалу України в інформаційному просторі інших країн, участі в міжнародних виставкових заходах (виставки, салони, ярмарки, форуми).

Реалізація нагромадженого в регіонах України при підготовці до Євро-2012 туристичного потенціалу потребує подальшої інтеграції у міжнародний ринок туристичних послуг. Це, своєю чергою, потребує вкладання значних коштів у просування туристичних продуктів України за кордоном, зокрема завдяки участі в міжнародних виставках, салонах, форумах. Українська туристична галузь уже отримала подібний досвід, зокрема, узявши участь у найбільших туристичних виставках у Мадриді, Берліні, Дубаї, Лондоні, Йоганнесбурзі, Москві, Орландо, Парижі. Однак здебільшого на таких великих міжнародних виставках Україна представлена національним об'єднаним стендом найбільших туристичних операторів та туристичних регіонів України (Крим, Київ, Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Закарпатська області). Водночас позитивно, що останні чотири роки в промоції туристичного потенціалу України на національному рівні в межах регіональних і міжнародних туристичних виставок та за кордоном проведення Євро-2012 використовувалося як інструмент приваблення іноземних туристів із акцентуванням на туристичних ресурсах приймаючих міст і регіонів.

Разом з тим участь у таких заходах має відрізнятись регулярним характером, спрямованим на формування у потенційних туристів уявлення про Україну як туристичну країну, що може запропонувати широкий спектр туристичних послуг, різновиди спеціалізованого туризму, туризм для різних вікових груп та в будь-яку пору року.

Важливим елементом просування туристичної України за кордоном є рекламні ролики про туризм у країні. Під час підготовки до Євро-2012 було підготовлено низку роликів, які транслювалися на відомих іноземних каналах з широкою глядацькою аудиторією, а рекламно-інформаційна кампанія була розроблена достатньо професійно, характеризувалася послідовністю і логікою представлення країни та її можливостей. Таку кампанію необхідно продовжувати в інформаційному просторі зарубіжних країн.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підготовка до проведення Євро-2012 позитивно вплинула на структурну модернізацію регіональних економічних комплексів, підвищила якість функціонування об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, підприємств туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, спортивних комплексів і соціальної сфери, наблизила їх до європейських стандартів.

В Україні відбулася системна модернізація транспортної системи та інфраструктури. У містах і регіонах, які приймали чемпіонат, активно розвивалося дорожньо-транспортне будівництво, оновився парк транспортних засобів, підвищилася якість і безпека транспортно-транзитних послуг, послуг перевезень пасажирів і вантажів (у т.ч. під час перетину кордону). Все це позитивно вплинуло на розвиток сфери послуг, підвищило конкурентоспроможність регіональної та національної економік у цілому.

Чемпіонат заявив про Україну як про перспективну туристичну державу з унікальними регіональними історичними та культурними об'єктами, які не мають аналогів у світі. Суттєво оновлено та підвищено якість обслуговування національної мережі готельно-ресторанного бізнесу.

Євро-2012 активізував процеси регіонального розвитку, що ґрунтуються на використанні місцевого ресурсного потенціалу, сприяв створенню нових робочих місць, залученню до регіонів інвестиційних коштів, у т.ч. на засадах державно-приватного партнерства. Новий імпульс розвитку отримало міжрегіональне і транскордонне співробітництво.

Отриманий позитивний досвід державного управління необхідно використати для вдосконалення інституціональних, економічних та організаційних механізмів державної регіональної політики, а нагромаджений при підготовці до Євро-2012 потенціал – для стимулювання міжрегіональної і транскордонної співпраці, збільшення обсягів інвестицій у модернізацію та розвиток регіональних економічних комплексів, зокрема на засадах державно-приватного партнерства.

Невідкладними завданнями державної регіональної політики у контексті вдосконалення організаційно-управлінських механізмів розвитку регіональних економічних комплексів, зокрема з використанням досвіду підготовки України до Євро-2012, є такі:

- запровадження в регіонах, що приймали матчі Євро-2012, низки пілотних проектів, спрямованих на розвиток державно-приватного

партнерства у процесі подальшої експлуатації об'єктів спортивної та комунальної інфраструктури, збудованих до чемпіонату;

- внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з доповненням переліку принципів, на яких здійснюється місцеве самоврядування в Україні, принципом субсидіарності (що означає делегування на вищий рівень владної ієрархії лише тих повноважень, які не можуть ефективно виконуватися на самоврядному щаблі); а також установленням для кожного рівня влади терміну дії повноважень, які не можуть бути вилучені й передані (або делеговані) до іншого рівня влади;

- внесення змін до Бюджетного кодексу України стосовно спрощення системи міжбюджетних трансфертів на основі заміщення спеціальних трансфертів загальними (тобто не обумовленими конкретною метою); скорочення частки бюджетних стягнень із місцевих бюджетів і запровадження двоканальної системи наповнення бюджетів (окремо державного та місцевих);

- продовження розбудови прикордонної інфраструктури та відкриття нових прикордонних переходів на західному кордоні України, які планувалося відкрити до Євро-2012. Насамперед це стосується п'яти переходів на території Львівської області: Грушів – Будомеж (Яворівський район), Нижанковичі – Мальховице (Старосамбірський район), Угринів – Долгобичув і Варяж – Усьмеж (Сокальський район) та Боберка – Смольнік (Турківський район), а також переходів у Волинській (Кречів – Крилів) і Закарпатській (Лубня – Волосате) областях;

- диверсифікація механізмів боротьби з корупцією, у т.ч. запровадження декларування видатків для державних службовців і членів їхніх родин; посилення відповідальності хабарників за ініціювання корупційних діянь;

- удосконалення системи підготовки кадрів для роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування у спосіб внесення змін до галузевих стандартів та освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вітчизняних ВНЗ за напрямами підготовки «Державне управління», «Економіка і підприємництво» та «Менеджмент і адміністрування», доповнення переліку відповідних навчальних предметів такими курсами: «Управління транскордонним співробітництвом», «Менеджмент в органах місцевого самоврядування», «Економіка територіальних громад», а також запровадження відповідної спеціалізації для випускників за вказаними напрямами підготовки. Розроблення регіональних програм підвищення кваліфікації для працівників усіх органів місцевого самоврядування на основі укладення

довгострокових угод із ВНЗ та науковими установами відповідних регіонів, а також підприємствами консалтингу, що спеціалізуються на наданні HR-послуг (*Human Resources*).

Реалізація цих заходів дасть змогу наростити фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування в Україні, сформувати умови для вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства на регіональному рівні, забезпечить підвищення якості людського капіталу регіональних економік і посилення їх відкритості. Своєю чергою, це створить дієві стимули щодо підвищення конкурентоспроможності українських регіонів в умовах загострення глобальної конкуренції, сприятиме зменшенню регіональних диспропорцій, поліпшить соціальні стандарти життя громадян України.

Для розвитку державно-приватного партнерства у реалізації потенціалу Євро-2012 необхідно здійснити інституціональні та організаційні заходи за такими пріоритетними напрямками:

- узгодження законодавства щодо створення та діяльності ДПП, спрощення процедури укладення договорів, посилення відповідальності сторін за виконання зобов'язань, із визначенням зобов'язань державних підприємств та органів влади ще до укладення договору. В органах місцевого самоврядування потрібно створити організаційні підрозділи, які спеціалізуюватимуться на розвитку ДПП та допомагатимуть представникам бізнесу готувати документацію для участі у конкурсах, а для службовців установити прозорі й ефективні стимули розвитку партнерства, а саме: запровадження надбавок до зарплат, пропорційних до залучених у межах ДПП інвестицій; визначення перспектив службового зростання за якісну реалізацію угод із ДПП, завдяки яким поліпшено інфраструктуру регіону, ефективніше використовується ресурсний потенціал, створено робочі місця;
- активізація просвітницьких, інформаційних і консультаційних проектів у регіонах з метою висвітлення перспектив створення ДПП, переваг приватних інвесторів. За участю грантодавців необхідно запровадити ефективні форми безкоштовного навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації кадрів для представників органів влади, бізнесу щодо специфіки створення та функціонування ДПП;
- поширення соціальної реклами про переваги ДПП не лише у розбудові інфраструктури житла, а й у сфері культури, освіти, охорони здоров'я з висвітленням позитивного досвіду ДПП в Україні;
- протидія корупційним проявам у процесі укладення угод про ДПП з боку представників органів влади, які спеціалізуються у цій сфері, підвищення відповідальності за корупційні дії при відборі переможців для реалізації спільних проектів;

- організаційно-економічне сприяння розвитку кластерних форм співробітництва для підвищення ефективності ДПП. Це необхідно відобразити у відповідних програмних документах (Концепції створення кластерів в Україні, змінах і доповненнях до стратегій регіонального розвитку та галузевих концепцій розвитку). Для реалізації кластерних ініціатив потрібно посилювати довіру між учасниками таких об'єднань, активізуючи відкритість влади, забезпечуючи рівний доступ суб'єктів процесу формування ДПП до необхідної інформації та ресурсів, налагоджуючи різні форми офіційної та неофіційної співпраці між органами влади, представниками державних і приватних підприємств;

- поліпшення кадрового забезпечення реалізації ДПП у регіонах. Вимогами до осіб, відповідальних за налагодження співробітництва, мають стати не лише рівень освіти, досвід роботи, але і креативний підхід, схильність до інновацій, активна громадянська позиція та патріотизм.

Наведені напрями та завдання мають організаційно-інституційний характер і повинні доповнюватися позитивним досвідом реалізації системних пілотних територіально-секторальних програм, орієнтованих на вирішення вагомих проблем соціально-економічного розвитку України та окремих регіонів, ефективно й раціональне використання природних і набутих фактичних переваг та потенціалу національної конкурентоспроможності. До першочергових об'єктів впливу таких програм насамперед належать матеріально-технічний, ресурсний і соціальний потенціал, нагромаджений під час підготовки та проведення Євро-2012.

Для досягнення пріоритетів і реалізації механізмів транскордонного та міжрегіонального співробітництва в контексті використання нагромадженого потенціалу при підготовці та проведенні в Україні Євро-2012 доцільно вжити таких заходів:

- забезпечити завершення проектів з використанням нових управлінських рішень, розпочатих у межах виконання Державної цільової програми з питань підготовки та проведення Євро-2012, у т.ч. завдяки задіянно переваг державно-приватного партнерства, поширенню концесії, розвитку нових форм транскордонного та міжрегіонального співробітництва, зокрема європейських угруповань територіального співробітництва, транскордонних кластерів і партнерства;

- для розвитку регіональних транскордонних кластерів і транскордонних промислових зон в Україні доцільно завершити формування відповідного інституційного середовища розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва, прийняти державну стратегію розвитку та підтримки кластерів в Україні й конкретизувати її в окремих

секторальних програмах і відповідних стратегіях розвитку регіонів. Забезпечити актуалізацію регіональних стратегій соціально-економічного розвитку, включаючи транскордонні та міжрегіональні аспекти;

- удосконалити існуючу систему стратегічного планування розвитку регіонів України. Для регіонів, зокрема прикордонних, у стратегіях соціально-економічного розвитку передбачити блок щодо міжрегіонального та транскордонного співробітництва з узгодженням і координацією реалізації програм/проектів між відповідними партнерськими регіонами.

У системі стратегічного планування передбачити розроблення та реалізацію спільних стратегій розвитку транскордонних регіонів з урахуванням положень Закону України «Про генеральну схему планування території України». Розробити механізми щодо підвищення відповідальності за реалізацію стратегічних планів, посилити блок моніторингу та контролю за виконанням поставлених завдань.

Удосконалити існуюче нормативно-методичне забезпечення функціонування системи стратегічного планування в Україні і створити умови для ознайомлення з ним усіх представників владних структур, наприклад у межах діяльності новоствореного кластера в системі підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування України;

- ввести в систему статистичного обліку транскордонну статистику відповідно до норм Євростату для спостереження за ситуацією щодо малого прикордонного руху, діяльності транскордонних ринків та їхнього впливу на соціально-економічний розвиток прикордонних територій;

- створити умови для кадрового, фінансового, інформаційного та нормативно-методичного забезпечення функціонування єврорегіонів і передбачити механізм узгодження загальноєвропейських, національних та регіональних інтересів у спосіб включення органів транскордонного співробітництва в систему регіонального управління України.

Для ефективного використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, підготовлених до Євро-2012, в Україні необхідно вжити таких заходів:

- забезпечити подальше інтегрування національної дорожньо-транспортної мережі в міжнародні транспортні системи завдяки участі у міжконтинентальному проекті «Євразія» та інших залізничних і автомобільних проектах із розбудови центральної осі нової Транс'європейської транспортної мережі;

- ініціювати розроблення та реалізацію національної програми розбудови міжрегіональних автомагістралей, а також шляхів транспортного сполучення на місцевому рівні;

- стимулювати інвестиційну активність у інноваційній та високотехнологічній сферах транспортної галузі на умовах державно-приватного партнерства, зокрема концесій, удосконалити механізми лізингу транспортних засобів і створити законодавчо закріплені умови, що стимулюють інвестування в об'єкти транспортної і туристичної інфраструктури;

- поширювати практику (яка використовувалася у містах, що приймали матчі Євро-2012) для вдосконалення маршрутів руху міського, міжміського комунального пасажирського транспорту, підвищення рівня забезпеченості необхідною кількістю рухомого складу, автобусів для міжміських і міжнародних перевезень, упровадження сучасних інформаційних технологій контролю безпеки руху в інших обласних центрах України;

- розвивати мобільні транспортні системи управління рухом пасажирських поїздів у спосіб оновлення залізничного полотна, проведення ремонту рухомого складу та створення логістичних центрів у транспортних вузлах зі значними вантажопотоками, які забезпечуватимуть дотримання якісних критеріїв усього спектра транспортних послуг і підвищення продуктивності транспортної системи.

Для підвищення ефективності використання підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів необхідно реалізувати такі завдання:

- реорганізація управлінь обласних державних адміністрацій у регіонах, де проводилися матчі Євро-2012, у відділи розвитку спортивних об'єктів і транспортної інфраструктури з делегуванням їм функцій моніторингу, аналізу та планування підвищення ефективності використання підготовленої до Євро-2012 спортивної інфраструктури;

- моніторинг стану модернізації об'єктів та прийняття рішення щодо доцільності її завершення, механізмів і засобів фінансування, у т. ч. задля підвищення завантаженості та ефективності використання; розроблення цільових програм розвитку та підвищення ефективності використання спортивних об'єктів та їхньої інфраструктури;

- забезпечення економічно обгрунтованого рівня окупності підготовлених до чемпіонату спортивних об'єктів завдяки створенню сприятливих умов для стимулювання залучення приватних інвестицій в об'єкти спортивно-туристичної інфраструктури на принципах державно-приватного партнерства;

- використання підготовлених футбольних об'єктів для розвитку інших видів спорту та розважально-культурних заходів, що підвищить їхню інвестиційну та спортивну привабливість і забезпечить підготовку держави до проведення інших масштабних спортивних подій у межах професійного та непрофесійного спорту;

- розвиток спортивно-ділової інфраструктури довкола стадіонів завдяки створенню сприятливих умов і стимулів для залучення інвестицій у будівництво офісних приміщень. Так, задля підвищення мотивації підприємницького сектора до розбудови ділової, торговельно-офісної та відпочинкової інфраструктури довкола спортивних об'єктів, підготовлених в Україні до Євро-2012, регіональним та місцевим органам державного управління доцільно розробити й попередньо затвердити (інституціалізувати механізми спрощеного прискореного погодження) генеральні плани розміщення і технічні пропозиції відповідних об'єктів, що безкоштовно надаватимуться на конкурсних засадах підприємницьким структурам включно з інформаційно-консультаційною підтримкою, сприянням створенню об'єктів інфраструктури підтримки інноваційної діяльності, забезпеченням інвесторів іншою проектно-технічною документацією, упорядкуванням територій бізнес-інфраструктури довкола підготовлених спортивних об'єктів;

- використання досвіду підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів для будівництва в Україні великих спортивних об'єктів для інших видів спорту та подальшого їх залучення до проведення регіональних, національних та світових спортивно-розважальних заходів;

- виділення фінансових ресурсів для розроблення національних і регіональних програм розвитку професійного та масового спорту та його інфраструктури.

З метою ефективного використання потенціалу туризму регіонів України необхідно здійснювати державну політику, спрямовану на використання можливостей пролонгації рекламного ефекту України як країни туризму наступними роками. Серед заходів поширення позитивного іміджу туристичної країни та реалізації нагромадженого туристичного потенціалу доцільно реалізувати такі:

- відкриття представництв національної туристичної організації України за кордоном, поетапне збільшення кількості культурно-інформаційних центрів при дипломатичних установах України для розширення інформації про туристичний потенціал країни;

- розроблення (Державним агентством з туризму та курортів, Національним центром розвитку туризму спільно з найбільш успішними туристичними інформаційними центрами України) науково обгрунтованої концепції створення та розміщення ТІЦ територією України з визначенням їх оптимальних організаційно-правових форм, окресленням першочергових завдань їх функціонування, фінансуванням діяльності. Доцільно передбачити можливість налагодження роботи сезонних мобільних ТІЦ, а також розроблення альтернативного варіанта

комерційної форми діяльності ТПЦ на базі туристичних підприємств із визначенням граничної кількості безоплатних послуг та основ пільгового оподаткування їхньої діяльності;

- рекламування туристичних можливостей країни, у т.ч. завдяки проведенню туристичних фестивалів і ярмарків (інформування через календар подій, які відбуватимуться у регіонах країни у найближчі 1–2 роки після проведення Євро-2012);

- активна участь України (Державний туристичний офіс, Державне агентство з туризму та курортів) після проведення Євро-2012 у найбільших туристичних заходах (ярмарках, виставках, туристичних салонах) задля представлення країни;

- проведення активної сезонної рекламної кампанії на телебаченні іноземних країн, спрямованої на промоцію зимового, літнього та культурного відпочинку, відпочинку для різних вікових груп, спеціалізованого туризму в Україні;

- здійснення промоції бренду «7 чудес України» (у різних категоріях) в інформаційному просторі іноземних країн для просування окремих туристичних продуктів та реклами туристичних об'єктів України, які є культурною, історичною, архітектурною чи природною цінністю;

- подання заявок на проведення інших великих заходів спортивного (світового та європейського рівня) і гуманітарного характеру (музичні, пісенні фестивалі та конкурси, тематичні фестивалі, виставки тощо) задля розвитку внутрішнього туризму, зокрема активізації соціального, інвентивного, ділового, молодіжного видів туризму;

- ініціювання регіональними та місцевими органами влади методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед вітчизняних туристичних операторів, підприємств готельно-ресторанного бізнесу позитивного європейського досвіду підвищення рівня завантажуваності готелів у спосіб диверсифікації використання їх приміщень; здійснення промоакцій і зменшення цін залежно від орієнтації на туристичний сегмент, розмірів туристичних груп;

- розроблення нових напрямів підготовки спеціалістів у туристичній сфері для створення ніші високоспеціалізованих фахівців у сфері туризму та забезпечення підвищення рівня туристичного обслуговування.

Характеристика транскордонної інфраструктури України станом на 2012 р.

Країна-сусід	Довжина кордону, заг. / сухол., км	Кількість автомобільних пунктів перетину кордону	Ділянка кордону на один КПП, км	Кількість залізничних ПП	Ділянка кордону на один КПП, км
Білорусь	1084/975	20	48,8	6	154,9
Росія	2295/1974	48	41,1	15	122,2
Молдова	1222/955	41	23,2	10	120,2
Румунія	625	7	87,7	4	101,3
Угорщина	136	5	34,2	3	45,0
Словаччина	98	2	44	3	49,0
Польща	535	6	89,2	7	90,3
Разом	5996/5299	129	41,1	48	117,1

Результати проведення фінальних частин чемпіонатів Європи з футболу за період 2004–2012 рр.²⁸

Показники	Євро-2004, Португалія	Євро-2008, Австрія та Швейцарія	Євро-2012, Україна та Польща*
Дохід УЄФА, млн євро	853,1	1350,9	1383,0
Витрати на проведення чемпіонату	4 млрд євро (50,0% витрати футбольних клубів, 40,0% – регіональних органів влади і самоврядування, по 5,0% – ЄС і державний бюджет)	1 млрд євро (державно-приватне партнерство)	4,0 млрд дол.США (переважно державний бюджет)
Дохід держави, млн євро	400	450	500
Кількість туристів, млн осіб	0,6	1,0	1,8

* Дані відносно України.

²⁸Що дало Євро-2012 Україні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ibud.ua/ua/novost/chto-dalo-evro-2012-ukraine-13466>

Кількість іноземних туристів, які відвідували окремі чемпіонати Європи та світу з футболу у 2000 – 2008 рр. за рік до проведення та у рік проведення чемпіонату²⁹

Країни	Турніри	Кількість іноземних туристів за рік до проведення спортивного заходу, млн осіб	Кількість іноземних туристів у рік проведення спортивного заходу, млн осіб
Голландія	Євро-2000	9,9	10,0
Бельгія	Євро-2000	6,4	6,5
Португалія	Євро-2004	11,7	10,6
Німеччина	Чемпіонат світу з футболу 2006 р.	21,5	23,6
Австрія	Євро-2008	20,8	21,9
Швейцарія	Євро-2008	8,4	8,6

Задовolenість відвідувачів Євро-2008 окремими аспектами організації чемпіонату³⁰

Аспекти Євро, якими вболівальники найчастіше були задоволені	Відповіді «дуже задоволений» і «задоволений», %	Аспекти Євро, якими вболівальники найчастіше були незадоволені	Відповіді «незадоволений» і «дуже не задоволений», %
Гостинність	75	Інформація	59
Відчуття безпеки	75	Проживання	55
Атмосфера в містах, приймаючих чемпіонат	73	Програма	40
Атмосфера в зонах публічних трансляцій	70	Комфорт у зонах публічних трансляцій	36

²⁹ Index Mundi – Country Facts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.indexmundi.com>; UNWTO Tourism Highlights 2011 Edition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unwto.org/facts

³⁰ *Магдалена Стец, Войцех Фенріх*. Чемпіонат Європи з футболу 2008. Досвід Австрії і Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.city-adm.lviv.ua/news/images/stories/EE_Zreda_gowane%20na%20Ukraine_UKR-RED-r.pdf

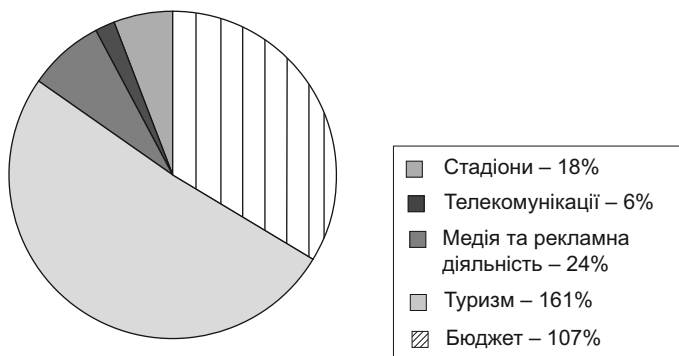

Рис. 1. Значення і розподіл економічних наслідків проведення Євро-2008 у Швейцарії (% збільшення доходу в результаті прямого і непрямого впливу)³¹

Кількість туристів та екскурсантів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності у 2010 р., за регіонами, осіб³²

Регіони	Усього туристів, осіб	У т.ч. охоплених внутрішнім туризмом, осіб	Усього екскурсантів, осіб
Україна	2280757	649299	1953497
АР Крим	248750	144127	414789
Вінницька	38846	22511	21083
Волинська	52041	40280	27481
Дніпропетровська	105413	55503	25812
Донецька	138833	75258	30852
Житомирська	15875	10401	6244
Закарпатська	52080	32232	22053
Запорізька	88821	46227	55067
Івано-Франківська	53333	40296	646465

³¹*Economic* impact of the UEFA EURO2008™ in Switzerland. Study on behalf of the UEFA and Swiss Football Association in teamwork with the Institute for Advanced Studies (IHS). – Vienna; Ruschlikon / Lucerne. – June 2004.

³²*Санаторно-курортне* лікування, організований відпочинок та туризм в Україні: стат. бюл. / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 91 с.

Закінчення дод. 6

Регіони	Усього туристів, осіб	У т.ч. охоплених внутрішнім туризмом, осіб	Усього екскурсантів, осіб
Київська	30088	10395	3573
Кіровоградська	19224	13488	6858
Луганська	35880	22414	20062
Львівська	153939	41705	56045
Миколаївська	35929	24016	11525
Одеська	103526	30988	84214
Полтавська	43049	26419	23656
Рівненська	39702	31906	11224
Сумська	45172	32977	40788
Тернопільська	19949	13389	13719
Харківська	138440	50253	29185
Херсонська	94156	84616	24497
Хмельницька	59806	46794	49744
Черкаська	36289	27317	24524
Чернівецька	64084	36732	6268
Чернігівська	24234	14911	10769
м. Київ	2047329	325936	63627
м. Севастополь	188572	93239	223373

**МАТЕРІАЛИ ЗАСІДАННЯ
«КРУГЛОГО СТОЛУ»**

27 листопада 2012 р. у конференц-залі Національного інституту стратегічних досліджень відбулося засідання «круглого столу» «Євро-2012: напрями реалізації нагромадженого потенціалу регіонального розвитку», під час якого було обговорено проблеми впровадження ефективних організаційно-управлінських механізмів у період підготовки до Євро-2012 та напрями його поширення, перспективи інфраструктурної модернізації, нарощування та ефективного використання туристичного потенціалу регіонів України, пріоритети і механізми розвитку міжрегіональної та транскордонної співпраці. У дискусії взяли участь співробітники наукових та аналітичних установ, представники органів державної влади, громадських організацій, засобів масової інформації.

Під час засідання «круглого столу» відбувся телеміст між містами Київ, Львів, Донецьк, Харків.

В обговоренні взяли участь:

БАТАЛОВ
Олексій
Анатолійович

старший науковий співробітник відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень

БІЛА
Світлана
Олексіївна

завідувач відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень

БОДРОВ
Володимир
Григорович

генеральний директор Всеукраїнської громадської організації «Інститут досліджень економіки і суспільства ХХІ століття»

БУГЛО
Олена
Леонідівна

заступник начальника управління внутрішньої політики та зв'язків із громадськістю Харківської обласної державної адміністрації

ВАЛЮШКО
Іван
Васильович

старший консультант відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень

ВАСИЛЬЦІВ
Тарас
Григорович

заступник директора Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові

ВАЦЕБА
Оксана
Михайлівна

заступник начальника управління з питань фізичної культури та спорту Львівської обласної державної адміністрації

ВОЛОШИН Володимир Іванович	директор Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові
ГЛУЩЕНКО Сергій Вікторович	перший заступник голови Державної служби молоді та спорту України
ГОЛУБЧЕНКО Анатолій Костянтинівич	заступник голови Київської міської державної адміністрації
ДУТЧАК Мирослав Васильович	перший проректор Національного університету фізичного виховання і спорту України
ЖАЛІЛО Ярослав Анатолійович	перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень
ЖУК В'ячеслав Іванович	завідувач сектору регіонального моніторингу відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень
ЗАСАДНИЙ Олег Миронович	директор Департаменту Євро-2012 Львівської міської ради
ЗІНЬ Любомира Михайлівна	координатор волонтерського руху Львівського інституту економіки і туризму
ІВАНЧУК Віктор Іванович	головний спеціаліст відділу з питань підготовки спортивних об'єктів, безпеки, правопорядку та правових питань головного управління з питань Євро-2012, містобудування та будівництва Львівської обласної державної адміністрації
ІЛЯШ Наталія Ігорівна	аспірантка Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові
КАЛЕКІН Юрій Вікторович	заступник директора Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Харкові

КЛИМЧУК Сергій Миколайович	начальник відділу проведення іміджевих заходів Департаменту спортивних іміджевих проєктів та маркетингу Харківської міської ради
КЛИМОВИЧ Вадим Володимирович	директор Львівського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»
КУШНІР Марина Олексіївна	головний консультант відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень
МАКОГОН Юрій Володимирович	директор Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Донецьку
МАРТИН Петро Михайлович	директор Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»
МОКІЙ Анатолій Іванович	головний науковий співробітник Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові
РЕПІН Сергій Володимирович	начальник управління з питань підготовки і проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу Донецької міської ради
РОМАНЮК Сергій Андрійович	заступник віце-президента Національної академії державного управління при Президентові України
СТОРОЖЕНКО Сергій Михайлович	перший віце-президент Федерації футболу України
СУПРУНЕНКО Леся Анатоліївна	заступник начальника відділу транскордонного співробітництва Департаменту регіональної політики Міністерства економічного розвитку та торгівлі України
СУХА Марія Тарасівна	заступник начальника управління Євро-2012 Львівської обласної державної адміністрації

ТИМОШЕНКО
Олексій
Валерійович

директор інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова, голова редакційної колегії наукового журналу «Фізичне виховання в школі»

ТИМОШЕНКО
Тетяна
Олександрівна

виконавчий директор Всеукраїнської федерації роботодавців у сфері туризму України

УМАРОВ
Тимофій
Миколайович

начальник відділу з питань регіонального розвитку Департаменту регіонального розвитку Міністерства регіонального розвитку

ФИШКО
Євген
Олександрович

перший віце-президент Асоціації агенцій регіонального розвитку України, директор Інституту муніципального та регіонального розвитку

ФІСУН
Олександр
Анатолійович

заступник директора з наукової роботи Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Харкові

ШЕВЧЕНКО
Ольга
Валеріївна

завідувач сектору стратегій регіонального розвитку відділу регіонального розвитку Національного інституту стратегічних досліджень

ШРЕДЕР
Микола
Олексійович

радник голови Державного агентства України з туризму та курортів

ЖАЛІЛО Ярослав Анатолійович,
*перший заступник директора Національного
інституту стратегічних досліджень*

Сьогодні ми обговорюватимемо питання, яке може здаватися дещо застарілим, оскільки чемпіонат Євро-2012 уже відбувся. Однак розглядатимемо аспект цієї події, що виходить далеко за межі футбольного заходу та не обмежується лише 2012 роком. Ми розглянемо проблеми підготовки, результати, а також потенціал, набутий під час підготовки до Євро-2012, у контексті загальної модернізації економіки; досвід організації проектів у сфері будівництва, соціальній сфері тощо; формування потенціалу розвитку, який, сподіваємося, впливатиме на функціонування економіки та суспільства ще тривалий час.

Зауважу, що у нас є альтернативи: або ми, отримавши «лаври» організаційно успішного чемпіонату, поступово втратимо набутий потенціал, або зможемо використати фінансовий вклад і здобутки для розвитку. Ці важливі аспекти сьогодні обговоримо.

Крім присутніх у цій залі, на прямому включенні фахівці з міст, які теж приймали Євро-2012, – з Харкова, Донецька та Львова. Сподіваємося на плідну роботу, адже плануємо обговорити проблему у багатовимірному аспекті.

Насамперед надаю слово для презентації результатів дослідження, проведеного в межах роботи нашого Інституту. Фокусною групою цього дослідження були науковці Львівського філіалу нашого Інституту. Запрошую до слова Тараса Григоровича Васильціва, заступника директора РФ НІСД у м. Львові.

ВАСИЛЬЦІВ Тарас Григорович,
*заступник директора Регіонального філіалу
Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові*

Підготовка й успішне проведення в Україні такого масштабного заходу європейського та світового рівня, як Євро-2012, позитивно вплинули на структурну модернізацію та соціально-економічний розвиток регіонів нашої держави, де відбувалися матчі чемпіонату, а також інших, передусім сусідніх, областей нашої держави. Зокрема, головними здобутками України є такі:

- активізація інвестиційних процесів у економіках приймаючих регіонів;
- найбільш масштабна за 20 років незалежності модернізація об'єктів регіональної фізичної інфраструктури та спорту, насамперед аеропортів, залізничних вокзалів, автомобільних доріг, систем транс-

портних комунікацій, футбольних стадіонів і спортивно-тренувальних баз;

- нарощування туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України;

- поліпшення якості медичного забезпечення завдяки модернізації матеріально-технічної бази державних і приватних медичних установ відповідно до європейських стандартів для надання миттєвої невідкладної медичної допомоги;

- упровадження інновацій у систему підготовки кадрів, зокрема волонтерів і стюардів, працівників медичних, правоохоронних, митних і прикордонних служб;

- поліпшення роботи прикордонних і митних служб завдяки модернізації міжнародних автомобільних пунктів пропуску, запровадженню огляду за принципом «єдиної зупинки»;

- підвищення рівня якості та ефективності державного управління, зокрема під час реалізації масштабних заходів цього національного проекту;

- поліпшення іміджу України в Європі та світі.

В Україні вперше за роки незалежності було здійснено такі масштабні обсяги фінансування в модернізацію регіональних економік. За експертними оцінками, це близько 100 млрд грн, 26,2% з яких інвестовано в модернізацію аеропортів, 20,1% – залізничного транспорту, 16,4% – підготовку стадіонів, 11,7% – реконструкцію та ремонт автомобільних доріг, 11,1% – підготовку об'єктів туристичної інфраструктури.

Важливою була і роль приватних інвесторів, вкладення яких здебільшого спрямовувалися в розбудову об'єктів туристичної сфери, готельно-ресторанного бізнесу та спорту. Таким чином, здобутками туристичної сфери приймаючих регіонів України стали: будівництво нових готелів (понад 70), закладів готельного типу (понад 370), зростання кількості іноземних туристів (у 2012 р. очікується перевищення показника 2011 р. на 42–68%).

Модернізація вітчизняних аеропортів у перспективі може стати вагомим імпульсом активізації розвитку великого сегмента пасажирських перевезень, а саме: авіаційного, розвиток якого в Україні істотно відстає від економічно розвинених країн Європи та світу. Так, обсяги пасажиропотоку в усіх підготовлених до Євро-2012 аеропортах збільшувалися та за 9 місяців 2012 р. істотно перевищували загальнодержавні темпи зростання цього показника.

Підготовка футбольних стадіонів позитивно вплинула на збільшення середньої відвідуваності одного футбольного матчу футбольного

клубу, що проводить матчі на стадіонах, підготовлених до Євро-2012. Так, темпи приросту відвідуваності у 2012 р. до 2009 р. склали майже 60% у Києві, 45,7% – у Донецьку та майже третину у Харкові. На жаль, цього не спостерігалось на «Арені Львів».

Таким чином, підготовка до Євро-2012 була корисною, однак, на жаль, з огляду на масштаби фінансування, не забезпечила повною мірою очікуваних ефектів щодо підвищення ділової та інноваційної активності, збільшення кількості підприємств, зайнятості у більшості видів економічної діяльності, залучення зовнішніх інвестицій, розвитку міжрегіональної співпраці.

Але не можна не визнати, що у процесі підготовки все-таки нагромаджено потенціал регіонального розвитку, реалізації якого перешкоджають такі системні проблеми, як незавершеність формування інституційного базису регіонального розвитку, свідченням чого є досі не прийнятий Закон України «Про засади державної регіональної політики»; надмірний рівень централізації бюджетних ресурсів та недотримання у нашій державі принципу субсидіарності; відсутність дієвої системи стратегічного планування регіонального розвитку та системи моніторингу реалізації стратегій; обмежені організаційно-управлінські можливості органів місцевого самоврядування, їх недостатня відповідність європейським стандартам; низький рівень використання механізмів і засобів державно-приватного партнерства; низька організаційно-управлінська та інституційна ефективність розвитку транскордонного співробітництва. Стислий аналіз дає змогу стверджувати, що комплексна державна регіональна політика має спиратися на Закон України «Про засади державної регіональної політики», положення якого спрямовувалися б на усунення системних перешкод і запровадження нових дієвих механізмів ефективного використання одержаних завдяки Євро-2012 можливостей.

Стратегічною метою розвитку об'єктів транспортної системи України варто розглядати не лише підготовку до чемпіонату, але і створення умов для соціально-економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності й безпеки національної економіки. Розвиток та ефективне використання об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури потребують використання досвіду підготовки до Євро-2012 та інших країн у проведенні масштабних спортивних заходів для:

- поширення швидкісного руху пасажирських перевезень і створення для цього сучасних високотехнологічних центрів з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів;
- розбудови та відновлення мережі транспортних сполучень внутрішньо-регіонального й місцевого значення;

- розроблення та реалізації національної програми розбудови між-регіональних автомагістралей і шляхів транспортного сполучення на місцевому рівні;
- стимулювання інвестиційної активності в інноваційній і високотехнологічній сферах транспортної галузі на умовах державно-приватного партнерства та створення законодавчо закріплених умов, що стимулюють інвестування в об'єкти транспортної інфраструктури;
- забезпечення інтегрування національної дорожньо-транспортної мережі в міжнародні транспортні системи.

Як відомо, не всі планові завдання з підготовки спортивних об'єктів повністю реалізувалися, що знижує потенціал їх ефективного використання. Одними з основних причин і перешкод, що ускладнюють ефективність використання спортивної інфраструктури, є такі: збитковість окремих об'єктів, їх висока витратомісткість, що призводить до істотного зростання бюджетних витрат на утримання; низький рівень завантаженості й використання об'єктів з метою розвитку масового спорту та їхньої інфраструктури; невисока інтегрованість підготовлених об'єктів у загальноукраїнську та міжрегіональну систему спортивних і культурно-розважальних заходів європейського або світового значення; невмотивованість інвесторів щодо розбудови територій навколо спортивних об'єктів та їх перетворення на багатофункціональні спортивно-розважальні комплекси внаслідок нестачі бюджетного фінансування та низької зацікавленості приватних інвесторів; недосконалість інформаційно-комунікаційної мережі, суб'єкти якої неспроможні забезпечити достатню організацію спортивних заходів та їх представлення в межах проєктів світового значення та при популяризації фізкультурно-оздоровчих послуг серед населення.

Таким чином, доцільно, щоб напрями та завдання підвищення ефективності використання підготовлених до Євро-2012 спортивних об'єктів стосувалися таких заходів:

- моніторинг стану модернізації об'єктів і прийняття рішення щодо доцільності її завершення, механізмів і засобів фінансування, у т.ч. для підвищення завантаженості та ефективності використання;
- розроблення та реалізація заходів цільових національної і регіональних програм розвитку професійного та масового спорту й інфраструктури;
- використання підготовлених футбольних об'єктів для розвитку інших видів спорту, проведення розважально-культурних заходів;
- створення сприятливих умов стимулювання залучення приватних, у т.ч. іноземних, інвестицій в об'єкти спортивно-туристичної інфраструктури;

- розвиток спортивно-ділової інфраструктури довкола стадіонів у спосіб створення належних організаційно-економічних стимулів суб'єктам підприємництва для її розбудови;
- реорганізація управліннь обласних державних адміністрацій у регіонах, де проводилися матчі, у відділи розвитку спортивних об'єктів і транспортної інфраструктури з делегуванням їм функцій моніторингу, аналізу та планування підвищення ефективності використання підготовленого спортивного потенціалу.

Як уже зазначалося, підготовка до проведення в Україні Євро-2012 стала значним поштовхом для розвитку туризму й використання природних і набутих конкурентних переваг туристичної індустрії України. Однак на сьогодні актуалізується проблема його подальшого ефективного використання, що полягає у нерезалізації оптимістичних очікувань щодо збільшення кількості іноземних туристів і доходів від туристичних послуг, завантаженості готелів після завершення чемпіонату; недостатньому розвитку внутрішнього або міжрегіонального туризму; недостатньому розвитку рекламно-інформаційного забезпечення реалізації туристичного потенціалу (особливо за кордоном); нерозвиненості та недостатньо раціональному розміщенні вітчизняної мережі туристичних інформаційних центрів; організаційній і методичній недосконалості процесу планування та промоції туристичних і культурних подій у інформаційному просторі інших країн, участі в міжнародних виставкових заходах, особливо з використанням діаспорних мереж.

З огляду на ці проблеми задля ефективного використання потенціалу туризму необхідно проводити державну політику, спрямовану на поліпшення можливостей для продовження демонстраційного ефекту України як країни туризму в наступні роки. З-поміж заходів поширення позитивного іміджу та розвитку в Україні індустрії гостинності вважаємо за доцільне реалізувати такі:

- відкриття представництв національної туристичної організації України за кордоном, поетапне збільшення кількості культурно-інформаційних центрів при дипломатичних установах України для розширення інформації про туристичний потенціал країни;
- розроблення Державним агентством з туризму та курортів, Національним центром розвитку туризму спільно з найбільш успішними туристичними інформаційними центрами України концепції створення та розміщення туристично-інформаційних центрів на території України з визначенням їхніх оптимальних організаційно-правових форм, окресленням першочергових завдань функціонування, фінансування діяльності;

- достатнє рекламування туристичних можливостей країни, у т.ч. завдяки проведенню туристичних фестивалів і ярмарків, активна участь України в найбільших туристичних заходах (ярмарках, виставках, туристичних салонах) з метою представлення країни, здійснення промоції бренда «7 чудес України» в інформаційному просторі іноземних країн;
- подання заявок на проведення та участь в інших значних заходах спортивного та гуманітарного характеру для забезпечення завантажуваності готелів після Євро-2012, розвитку внутрішнього туризму, активізації соціального, інвентивного, ділового, молодіжного видів туризму;
- ініціювання регіональними та місцевими органами влади методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед туристичних операторів, підприємств готельно-ресторанного бізнесу позитивного європейського досвіду підвищення рівня завантажуваності готелів у спосіб диверсифікації використання їхніх приміщень; здійснення промоакцій і зменшення цін залежно від орієнтації на туристичний сегмент і від розмірів туристичних груп;
- розроблення нових напрямів підготовки фахівців у туристичній сфері.

Очевидно, що Україна за час підготовки та проведення Євро-2012 отримала значний позитивний досвід державного управління масштабним національним і міжнародним проектом, реалізація якого позитивно вплинула на структурну модернізацію регіональних економічних комплексів і формування передумов їх розвитку. Отже, важливо не втратити нагромаджені під час Євро-2012 потенціал і динаміку регіонального розвитку, реалізувати дієві механізми та інструменти ефективного використання набутих можливостей.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Дякую за ґрунтовне дослідження. Зараз більш детально обговоримо проблеми, пов'язані з темою «круглого столу». Надаю слово Анатолію Костянтинівичу Голубченку, заступнику голови Київської міської державної адміністрації, людині, яка забезпечила успішну організацію підготовки та проведення чемпіонату в Києві.

ГОЛУБЧЕНКО Анатолій Костянтинівич,
заступник голови Київської міської державної адміністрації

За період з 2008 по 2012 рр. я, мабуть, єдиний з усіх присутніх, хто з першого до останнього дня підготовки та проведення фінальної частини Євро-2012 займався її проблемами і з погляду набуття управлін-

ського досвіду пройшов увесь цей шлях. Це дало мені змогу, по-перше, вивчити досвід організації європейської системи організації подібних заходів; по-друге, побачити всі позитивні моменти й недоліки в організації підготовки; по-третє, відчути ставлення суспільства і до процесу підготовки, і до проведення в Україні Євро-2012. Усе це, на мій погляд, є і тактичними, і стратегічними перевагами та здобутками нашої держави.

Якщо говорити про стратегічні здобутки, то з аналітичної доповіді видно, що позитивні й негативні аспекти нерозривно пов'язані. Адже жоден чемпіонат не здатен забезпечити позитивні соціально-економічні зрушення, якщо цьому не сприяє загальна макроекономічна та політична ситуація, не приймаються рішення, спрямовані на підтримання позитивних тенденцій та одержаних здобутків.

Пам'ятаєте, з чого почалася підготовка до проведення Євро-2012? Спочатку мас-медіа проголошували, що Україна не готова провести цей захід, що це гра асоціацій, чиновників і політиків. Усе зводилося до того, що захід абсолютно не потрібен Україні й ніколи не буде проведений у нашій державі. Однак активні дії уряду та організацій, які відповідали за підготовку, таки розпочалися.

Згідно з договором з УЄФА Федерація футболу України повністю відповідала за підготовку до чемпіонату і мала приймати всі необхідні для цього рішення. Понад те, ми не знайшли в Україні жодної людини з досвідом управління підготовкою до проведення подібних масштабних заходів, наприклад Олімпіади-80. Що і як потрібно робити, ми тоді не уявляли, як і не уявляли, з чим доведеться стикнутися.

На перший погляд дуже демократично прописані умови УЄФА виявилися вкрай жорсткими щодо їх виконання. Скажу відверто: дуже м'яко було постелено, дуже жорстко довелося спати. Так, ці конкретні вимоги розпочалися із прибуттям фахівців-медиків, коли ми стикнулися з конкретними умовами щодо кількості патат у лікарнях і технології надання у разі потреби невідкладної допомоги. Ми зрозуміли, що і в інших аспектах підготовки до Євро-2012 усі фахівці пройдуть аналогічні тестування. Жорсткими були вимоги і щодо транспорту: із чим стикнеться людина після прибуття в аеропорт, як пересуватиметься, де зупиниться, хто з нею зустрінеться, що говоритиме.

Найважливішими в контексті підготовки до Євро-2012 були заходи з організації безпеки та розвитку транспортної інфраструктури. Завдяки рішенню Президента України було створено державний і регіональні штаби, напрацьовувалися вимоги до кожного кроку мільціонера, прикордонника, митника, податківця.

Було створено спеціальний орган при Київській міській державній адміністрації – Головне управління підготовки до Євро-2012, під час набору у яке до фахівців висувалися такі основні вимоги: знання трьох-чотирьох іноземних мов; амбіційність і бажання працювати; здатність швидко навчатися. Я не говоритиму про бюджети, прийняття програм і змін до них.

Третій рік підготовки України до Євро-2012 виявився найкритичнішим, адже постійно лунали звинувачення, що влада все робить неправильно, розкрадає державні кошти. У зв'язку із цим за кордоном сформувалася думка, що в Україну їхати не можна – це небезпечно.

Саме в таких умовах доводилося приймати рішення. Проте тут важливою була підтримка суспільства. Я не вірю в реалізацію жодного плану, якщо його не визнано і не підтримано суспільство, і те, що ми змінили тональність налаштування мас-медіа і суспільства, стало дуже важливою перемогою. Досвід досягнення успіхів втрачати не потрібно.

Залишилося багато людей, які набули цей винятковий досвід, і на сьогодні постала проблема їх не втратити. Відповідно, управління з Євро-2012 ми перетворили в управління з туризму, куди перевели більшість фахівців, за винятком працівників з відповідних силових структур, які мали функції професійного супроводу щодо організації безпеки та правопорядку, які повернулися на свої робочі місця. Таким чином, зберігся той кадровий потенціал людей, які займалися організацією фінальної частини чемпіонату, створили атмосферу свята, гостинності, прекрасного спілкування з іноземцями.

Зараз у нашій державі актуалізувалося питання: «Скільки коштів витрачено та який прибуток отримано?» Але одержаний Україною сукупний прибуток виміряти майже неможливо. Його, крім іншого, характеризують такі показники:

- за даними Державної прикордонної служби України, у період із 5 червня по 1 липня 2012 р. в Україну вїхало 8,5 млн туристів (більшість із них, на мою думку, відвідали м. Київ);
- фан-зона у м. Києві виявилася найбільш відвідуваною з усіх восьми фан-зон Євро-2012, у ній побувало понад 2 млн уболівальників;
- понад 1 тис. осіб було акредитовано в межах представництв ЗМІ та медіа-центрів у м. Києві;
- середній рівень наповнення НСК «Олімпійський» склав 98,8%;
- у період проведення фінальної частини чемпіонату аеропорт «Бориспіль» обслужив понад 800 тис. пасажирів, «Жуляни» – близько 80 тис. пасажирів;
- на Трухановому острові одночасно проживало понад 6 тис. уболівальників;

- понад 76% респондентів Німецької організації міжнародного співробітництва вважали м. Київ після проведення фінальної частини чемпіонату туристично привабливим містом;

- у червні 2012 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року у м. Києві на 39% зросли надходження від сплати податку на прибуток підприємств; на 19% – від провадження підприємницької діяльності (за отримання торгових патентів); на 18% – від сплати місцевих податків і зборів; на 17% – від єдиного податку суб'єктів малого підприємництва, у 4 рази – за отримання ліцензій на право торгівлі алкогольними напоями й тютюновими виробами; у 6 разів – від державної реєстрації юридичних осіб. Це лише фінансові досягнення.

Наскільки окупилися витрати? Скажу так: на багато років побудовано транспортні розв'язки на столичних шосе, побудову залізничного мосту через р. Дніпро буде завершено в I півріччі 2013 р., створено нові станції метрополітену, реконструйовано Поштову площу. Мине деякий час, і ми згадаємо про роки, які дали поштовх соціально-економічному розвитку м. Києва як столиці.

Разом з тим відчутними були й недоліки процесу підготовки до Євро-2012, що полягали в недостатній забезпеченості інвестиційної привабливості нашої держави та у законодавстві, особливо – щодо організації будівництва. Якби ми виконували всі умови, дотримувалися всіх законів та нормативно-правових актів, то відповідно до них ми б ще й досі будували зазначені транспортні розв'язки. Ці недоліки ми виправляли під час реалізації заходів із підготовки нашої держави до Євро-2012 через відповідні рішення Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України.

На сьогодні перед нами постає складне завдання – не втратити у цій складній ситуації отримані здобутки, розвинути їх і зробити далекоглядні висновки. Наприклад, проблеми з упровадженням закону про послуги, який передбачає організацію надання 66 видів послуг через єдиний центр. Дуже важливо, аби суб'єкт, який подає заявку, вже за місяць отримав або вмотивовану відмову, або документ, який дасть змогу працювати далі. Зараз потрібно отримувати для цього дозволи та погодження управління архітектури, управління екології і ще 10–15 інстанцій. Потрібно працювати і сприяти тому, щоб нове й більш ефективне пробивало собі дорогу. Якщо ми цього не зробимо, то позитивних зрушень не буде.

Переконаний, що в разі реалізації озвучених в аналітичній доповіді стратегічних завдань ми зможемо досягнути того, на що сподіваємося та сподівалися при підготовці і проведенні в Україні Євро-2012.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Дякую, Анатолію Костянтиновичу, за готовність продовжувати розвивати напрацювання! Наш Інститут задіяний у формуванні державної політики стратегування на регіональному рівні, тому ми так само відчуваємо відповідальність за реалізацію потенціалу й готові співпрацювати з КМДА щодо можливих напрямів використання і розвитку потенціалу, набутого попередніми роками.

ФИШКО Євген Олександрович,
перший віце-президент

*Асоціації агенцій регіонального розвитку України,
директор Інституту муніципального та регіонального розвитку*

Запитання до доповідача. В аналітичній доповіді показано успіхи та нові можливості для України внаслідок використання потенціалу, нагромадженого при підготовці до Євро-2012, визначено проблеми, вказано окремі недоліки державної регіональної політики. Скажіть, після того, як уже переосмислено події Євро-2012, чи не було стратегічною помилкою визначати державну форму власності для об'єктів спортивної інфраструктури, що готувалися до Євро-2012? Адже досвід проведення подібних заходів у Німеччині й Китаї свідчить, що більш ефективним способом використання об'єктів після таких заходів є управління об'єктами приватним бізнесом. Їх перебування у державній власності призводить до витрачання бюджетних коштів на утримання, відсутності стратегії ефективного використання об'єктів після чемпіонату та суттєвого зростання періоду їх окупності.

ГОЛУБЧЕНКО А. К. :

Якщо говорити про НСК «Олімпійський», то цей стадіон перед реконструкцією перебував у державній власності. Звичайно, зі стратегічного погляду найліпше було б знайти інвестора, який би вклав кошти і звів новий стадіон. Але чи було це можливо тоді, зокрема в умовах значної недовіри до влади з боку інвесторів? Час спливав, а стадіон мав будуватися.

Я завжди говорив: будуть стадіони й готелі – буде Євро-2012 (дороги долаються, медицина вдосконалюється). З початку фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. до президентських виборів 2010 р. кошти на реконструкцію НСК «Олімпійський» не виділялися. Чинovníки лише ходили кабінетами. Такими темпами стадіон не побудували б ніколи. Знадобилося прийняти стратегічне рішення: бути Євро-2012 в Україні чи не бути. У момент, коли приймалися такі рішення, біз-

нес не хотів брати участі в реконструкції стадіону. Саме тому в умовах складної політичної боротьби прийняття державою на себе всіх фінансових зобов'язань щодо зведення спортивних об'єктів, без яких чемпіонат би не відбувся, стало єдиним виходом із ситуації.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Колеги, якщо розпочалася розмова про залучені інвестиції, то вважаю доречним послухати практиків.

ГЛУЩЕНКО Сергій Вікторович,
*перший заступник голови Державної служби
молоді та спорту України*

Постараюсь додати декілька слів про проведення чемпіонату Євро-2012 от имени Государственной службы молодежи и спорта Украины. Как отметил господин Голубченко, наш опыт проведения Евро-2012 – это мостик в будущее. Значительно возрос интерес к Украине со стороны международных федераций. Успех Евро-2012 был совершенно очевиден миру и экспертам. Поэтому Украина получила право впервые в истории страны на проведение и европейского первенства – Евробаскет-2015. От президента Европейской федерации гандбола мы получили аналогичное предложение об организации европейского первенства в Киеве. В следующем году мы проводим Чемпионат мира по художественной гимнастике в Киеве и мировое первенство по легкой атлетике среди юниоров в Донецке. Это колоссальное событие, аналогичное по масштабу Олимпийским играм.

Таким образом, совершенно очевидно, что эксперты в области спорта признали способность нашей страны организовывать проекты по высшему разряду. Что же касается опыта относительно подготовки Украины к Евро-2012, могу сказать, меня очень приятно удивили волонтеры в Лондоне. Один из них сказал следующее: «Я не знаю, кто подготовил репортаж на *BBC*, относительно нацистских настроений ваших болельщиков, но наши друзья, которые были на чемпионате Евро-2012 в Украине, отметили, что более доброжелательной атмосферы на событиях такого рода они раньше не наблюдали». Напомним, что Федерация футбола Великобритании подала в суд на *BBC* относительно дезинформации относительно Украины.

Таким образом, на уровне дипломатии событие получило девятку по десятибальной шкале. Советник ООН Пан Ги Мун, который был президентом футбольного клуба «Вердер», отметил, что по проведению Евро-2012 Украина заслуживает наивысшей оценки. Также хотим отметить успех внедрения проектного управления в Украине.

ДУТЧАК Мирослав Васильович,
*перший проректор Національного університету
фізичного виховання і спорту України*

Підтримую ініціативу Національного інституту стратегічних досліджень відносно проведення цього «круглого столу». Минуло достатньо часу після проведення Євро-2012, суспільство дискутувало щодо проблем проведення чемпіонату, тому настав час для узагальнення певних уроків і визначення перспектив. Вважаю, що найбільшим надбанням України є досвід, отриманий передусім організаторами у проведенні такого важливого та великого міжнародного заходу. Цей досвід потрібно узагальнювати тематично. Наприклад, уроки та перспективи використання досвіду з безпеки, що актуально для проведення усіх міжнародних змагань.

На мою думку, було б доцільно ініціювати подальше проведення таких «круглих столів» або створити групу фахівців, які б узагальнили отриманий Україною досвід і матеріалізували його у вигляді відповідних рекомендацій чи доповідей. Вважаю, що позитивні результати варто закріпити у відповідних нормативно-правових актах держави, і це був би реальний вплив на формування та реалізацію державної політики щодо багатьох аспектів, які охопили Євро-2012. Адже Україна виступила з ініціативою «Олімпійська надія – 2022» Ідеться про проведення в Українських Карпатах зимових Олімпійських ігор. Це масштабний проект, ініційований Президентом України. Істотне прикладне значення мало б розроблення та реалізація стратегії, яка б поєднала розвиток нашої держави у часовий період від Євро-2012 до «Олімпійської надії – 2022»

Крім того, зверну увагу на інше важливе питання – залучення населення до масового спорту, виховання, формування інтересу та його задоволення. Значний потенціал має інфраструктура (особливо супутня), яка повинна бути на великих спортивних об'єктах, де люди могли б не лише залишатися пасивними вболівальниками, а й бути активними учасниками і мати змогу долучатися до рекреаційно-оздоровчої рухової активності, активно відпочивати, у т.ч. із сім'ями. Потрібно, щоб це було місце, де проводяться не тільки чемпіонати з футболу або інших змагань, а й активного відпочинку, як у багатьох містах Європи та світу.

Крім того, важливо розглянути досвід Євро-2012 щодо соціального аспекту. Можливо, доцільно замовити відповідні дослідження в Інституті соціології НАН України, аби визначити, який ефект суспільство отримало від Євро-2012, які соціальні тенденції були виявлені, адже

Євро-2012 консолідувало націю задля гідної репрезентації держави у світовому співтоваристві. Це проєкт, здатний консолідувати так само, як Олімпійські ігри в Лондоні.

Є ще один важливий урок. Ми маємо готувати нашу національну збірну з того чи іншого виду спорту до відповідних змагань, аби вона виступила успішно, і це б забезпечило піднесення суспільства, яке згодом трансформувалося б у почуття гордості, патріотичності за свою націю. На жаль, якщо бути об'єктивними, ми не отримали цього ефекту. Наша збірна виступила в міру своїх можливостей, підготовленості, але цього було недостатньо. Готуючись до міжнародних змагань із баскетболу, легкої атлетики та інших (насамперед зимових Олімпійських ігор), ми вже сьогодні повинні дбати про підготовку спортсменів для того, аби вони продемонстрували ефективність вітчизняної системи спортивної підготовки, яка є досить високою. Ми знаходимося на 12–14 позиціях у світі за цим показником для Олімпійських ігор, але для Параолімпійських ігор – у першій п'ятірці. Тому потрібно комплексно готуватися і постійно про це дбати.

БІЛА Світлана Олексіївна,

завідувач відділу регіонального розвитку

Національного інституту стратегічних досліджень

Для економістів і політиків на сьогодні найважливіше оцінити соціально-економічний ефект проведення чемпіонату Європи з футболу. Адже, можливо, незабаром перед Україною постане питання: «Чи доцільно проводити у 2022 році зимові Олімпійські ігри у Карпатах»? Чи відповідають економічні та соціальні очікування реальному отриманому ефекту від упровадження таких масштабних спортивно-масових заходів? Чітке усвідомлення переваг і недоліків проведення Євро-2012 має вагоме практичне значення для прийняття державно-управлінських рішень.

Слід визнати, що позитивний сумарний ефект від Євро-2012 для України є значним. По-перше, йдеться про відновлення транспортної інфраструктури, будівництво та реконструкцію стадіонів, готелів, сфери послуг, у т.ч. підприємств громадського харчування, об'єктів рекреаційно-туристичної сфери. По-друге, фінансові потоки під час проведення чемпіонату – витрати іноземних туристів, операційний бюджет УЄФА – сприяли пожвавленню економічної активності малого та середнього бізнесу в містах і регіонах, де відбувався Євро-2012. Активно розвивалося підприємництво, насамперед у сфері будівництва та послуг. По-третє, організація чемпіонату з футболу активізувала розвиток туристичної сфери, у т.ч. розвиток внутрішнього, регіонального

туризму. Загалом ідеться про зростання інвестиційної привабливості України після Євро-2012. Вагому роль у цьому відіграє модернізована інфраструктура – дороги, аеропорти, безпечна робота пропускних пунктів на кордоні відповідно до європейських стандартів і вимог.

Зазначу, що видатки України на проведення Євро-2012 спричинили формування дієвого ринкового механізму мультиплікативного впливу на зростання ВВП. Так, на етапі підготовки до чемпіонату державні видатки збільшували валову додану вартість будівельної галузі, що мало прямий вплив на сукупний попит. Із часом додатковий попит від цих видатків впливав на зростання валової доданої вартості у суміжних галузях – у сфері виробництва будівельних матеріалів, металургії та виробництві металоконструкцій, машинобудуванні. А оскільки працівники цих сфер гарантовано отримували заробітну плату, то відповідно зростали й доходи домашніх господарств, а отже, їх платоспроможність. Збільшення сукупного попиту на внутрішньому ринку в цілому сприяло пошвидченню економічного зростання в Україні.

Однією з найважливіших системних проблем, що виявилися під час підготовки до Євро-2012, є налагодження ефективного державно-приватного партнерства. Близько 80% від загальної суми капітальних видатків на проведення чемпіонату в Україні припадає на асигнування з державного та місцевих бюджетів, на витрати державних підприємств «Укрзалізниця», «Укравтодору», аеропорту «Бориспіль». Отже, постає запитання: «Як максимально задіяти потенціал приватного бізнесу для реалізації проектів, що мають загальнодержавне значення?»

У майбутньому для створення в Україні реальних стимулів щодо залучення приватних інвестицій з метою реалізації інфраструктурних проектів, проведення масштабних заходів на зразок Євро-2012 необхідно чітко визначитися з розподілом ризиків, відповідальності, прибутків між державою та бізнесом, гарантувати дотримання прав власності, ввести механізми контролю за дотриманням взятих на себе зобов'язань сторонами державно-приватного партнерства. У цілому досвід Євро-2012 – це насамперед позитивний досвід інституційної модернізації України як безпечної, гостинної, сучасної країни, що стала на шлях системних реформ і дотримання європейських стандартів та пріоритетів розвитку.

ВОЛОШИН Володимир Іванович,

директор Регіонального філіалу

Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові

Підготовка до проведення Євро-2012 позитивно вплинула на структурну модернізацію регіональних економічних комплексів, підвищила якість функціонування об'єктів дорожньо-транспортної інфраструкту-

ри, підприємств туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, спортивних комплексів і соціальної сфери, наблизила їх до європейських стандартів.

Отриманий позитивний досвід державного управління необхідно використати для вдосконалення інституційних, економічних та організаційних механізмів державної регіональної політики, а нагромаджений під час підготовки до Євро-2012 потенціал – для стимулювання міжрегіональної і транскордонної співпраці, збільшення обсягів інвестицій у модернізацію та розвиток регіональних економічних комплексів, зокрема на засадах державно-приватного партнерства.

Наголошую на тому, що в контексті активізації державно-приватного партнерства необхідно здійснити інституційні та організаційні заходи у таких пріоритетних напрямках, як узгодження законодавства щодо створення та діяльності державно-приватного партнерства, спрощення процедури укладення договорів; активізація просвітницьких, інформаційних і консультаційних проектів у регіонах з метою висвітлення перспектив створення державно-приватного партнерства; поширення соціальної реклами про переваги державно-приватного партнерства; організаційно-економічне сприяння розвитку кластерних форм співробітництва для підвищення ефективності державно-приватного партнерства; поліпшення кадрового забезпечення реалізації державно-приватного партнерства у регіонах України.

Ці завдання мають організаційно-інституційний характер і повинні доповнюватися позитивним досвідом реалізації системних пілотних територіально-секторальних програм, зорієнтованих на вирішення вагомих проблем соціально-економічного розвитку України та окремих регіонів, ефективне й раціональне використання природних і набутих фактичних переваг та потенціалу національної конкурентоспроможності. До першочергових об'єктів впливу таких програм необхідно віднести насамперед матеріально-технічний, ресурсний і соціальний потенціал, нагромаджений під час підготовки та проведення Євро-2012.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Прошу здійснити включення колег із регіонів. На зв'язку Донецьк.

РЄПН Сергій Володимирович,
*начальник управління з питань підготовки
та проведення в Україні фінальної частини
чемпіонату Європи 2012 р. з футболу Донецької міської ради*

Летом 2012 г. в Донецке успешно прошли матчи Евро-2012. Мы получили опыт внедрения эффективных организационно-управлен-

ческих механизмов, а также общения с международными структурами высокого уровня и довольны тем, что интересы принимающего города были учтены.

Благодаря государственной поддержке и поддержке местных бюджетов построены и реконструированы главные объекты инфраструктуры. В международном аэропорту «Донецк», которому присвоено имя известного композитора Сергея Сергеевича Прокофьева, открылся новый терминал, отвечающий всем международным стандартам и требованиям по обслуживанию пассажиров. Его пропускная способность выросла с 900 до 3,1 тыс. пассажиров в час. Также построена новая искусственная взлетно-посадочная полоса, которая может принимать и обслуживать самые большие самолеты мира. В период проведения чемпионата аэропорт обслужил 2,216 тыс. рейсов с более чем 108 тыс. пассажиров.

Реконструированный вокзальный комплекс станции «Донецк» теперь сможет обслуживать вместо 15 тыс. свыше 35 тыс. пассажиров в сутки. Во время проведения Евро-2012 железнодорожным вокзальным комплексом станции «Донецк» перевезено на 925 поездах 373 тыс. пассажиров.

В период Евро-2012 в регионе было задействовано 48 гостиниц с общим номерным фондом более 2200 номеров, из которых построено и реконструировано 13 отелей на 1107 номеров, в т.ч. новые – «Виктория» (II очередь), «Столичный», «Европа» и открывшаяся после реконструкции «Шахтер Плаза». В Донецке гостиницы в матчевые дни были заполнены на 98–99%.

К началу мероприятий Евро-2012 в г. Донецке осуществлены строительство, реконструкция и ремонт 63 объектов коммунальных дорог общей протяженностью свыше 55 км.

В рамках кредитного соглашения с холдингом «ЛАЗ» приобретено 100 троллейбусов и 17 автобусов. Благодаря своевременному обновлению парка общественного транспорта гости Евро-2012 и местные жители не испытывали трудностей с передвижением по городу. Кроме того, приобретенный подвижной состав заменил устаревшие (как физически, так и морально) модели троллейбусов и автобусов на маршрутах города. В матчевые дни на городских маршрутах работали 78 автобусов, 140 трамваев и 175 троллейбусов общественного транспорта.

В дни турнира официальная фан-зона УЕФА в Донецке приняла более 400 тыс. болельщиков. Вместе с волонтерами УЕФА во время турнира работали более 1300 волонтеров принимающего города по разным направлениям деятельности, в т.ч. 350 волонтеров информационной поддержки, в городе было установлено 30 информационных пунктов.

УЕФА виконав всі свої зобов'язання перед приймаючим городом: було отримано 750 тис. євро на функціонування офіційної фан-зони УЕФА і 280 тис. євро в якості компенсації витрат, пов'язаних з наданням безкоштовного проїзду в громадському транспорті болельщиків з квитками на матчі чемпіонату, волонтерів УЕФА і персоналу МОК «Євро-2012 Україна». За цей час в економіку міста додатково надійшло близько 300 млн грн.

Благодаря проведенню в Україні фінальної частини Євро-2012 ситуація в Донецьку змінилася кардинальним чином: з впевненістю можна сказати, що динаміка туристичних потоків тут в 2012 г. зростає в декілька разів.

Імідж міста на світовій арені залежить від вражень туристів. Донецьк отримав прекрасну можливість познайомити гостей міста не тільки зі стадіонами і матчами, готелями і ресторанами, але і з красою природи, пам'ятниками історії і архітектури, а також дозволив відчути гостеприємство міста і щирість його жителів.

В центрі міста з'явився парк кованих фігур, не маючий аналогів в Європі, повністю реставрований і в 2011 г. визнаний найкращим в СНГ парк ім. А.С. Щербакова. В грудні 2012 г. заплановано відкриття круглодобового аквапарку на 1,5 тис. відвідувачів на день.

В 2015 г. планується проведення чемпіонату Європи по баскетболу. Безумовно, це накладає серйозну відповідальність і разом з тим буде сприяти просуванню туристичного бренду міста «Донецьк. Сила і краса» і во світовому, і всередині країни.

Отриманий Україною потенціал від проведення Євро-2012 необхідно перетворити в основу стійкого зростання економіки нашої держави. Є підстави очікувати збільшення туристичної привабливості України, яку слід підтримувати на основі нашої інфраструктури.

МАКОГОН Юрій Володимирович,
*директор Регіонального філіалу Національного інституту
стратегічних досліджень у м. Донецьку*

Комплекс заходів, реалізованих під час підготовки регіону до проведення чемпіонату Європи 2012 року з футболу, дозволив суттєво поліпшити імідж області, що є результатом суттєвих позитивних змін у спортивній, транспортній, готельно-туристичній, інформаційній інфраструктурі.

Зокрема, в межах модернізації транспортної інфраструктури регіону реконструйовано вокзальний комплекс м. Донецька, побудовано

новий приміський вокзал, із пасажирської станції «Донецьк» перенесено вантажне перевезення, облаштовано прилеглу територію, вирішено питання транспортної розв'язки завдяки збудованому новому транзитному вокзалу. Пасажиропотік тепер чітко розмежовано за двома напрямками – далекого та близького сполучення. Після реконструкції потужність залізничного вокзалу зросла удвічі та на сьогодні становить 35 тис. пасажирів на добу.

Донецька область має позитивний досвід, відпрацьований при підготовці Євро-2012 у використанні моделі державно-приватного партнерства. Особливо відчутно це було під час будівництва стадіону «Донбас Арена», готельних комплексів. Тому за всі матчі в межах Євро-2012 стадіон «Донбас Арена» відвідали понад 235 тис. уболівальників.

Безперечно, сьогодні ми маємо певний економічний ефект від проведеного заходу, однак тривають дискусії щодо повернення вкладених у підготовку об'єктів коштів. При цьому треба пам'ятати, що економічні дивіденди, отримані містом і областю безпосередньо під час чемпіонату, є лише частиною заробленого. Адже вкладені в розбудову інфраструктури кошти працюватимуть на економіку не один рік, забезпечуючи за продуманого організаційного управління постійні непрямі дивіденди.

Підбиваючи підсумки Євро-2012, серед громадськості та експертів постає запитання стосовно доцільності будівництва такої великої кількості готелів для області. На наш погляд, місто, яке є промисловим центром України, має значний потенціал стати й центром ділового туризму, понад те, як доводить світова практика, готельний бізнес не забезпечує дивіденди відразу. Для цього потрібно в середньому 30–50 років.

Інша проблема, про яку не можна забувати, – це існування фактичної диспропорції щодо розміщення інфраструктури між центром області та іншими її територіями. На жаль, саме за результатами Євро-2012 ця диспропорція стала ще більш відчутною.

Особливе занепокоєння викликає інтенсивність використання потужностей нового аеропорту. Недосконалість цінової політики та регламенту функціонування повітряного транспорту в м. Донецьку заважає стабільному зростанню пасажиропотоку. Проведення Євро-2012 засвідчило недостатність бюджетних авіаліній (*low-cost*), на які орієнтується більшість туристів.

Хотілося б наголосити на тому, що позитивний ефект Євро-2012 для області було отримано й завдяки завчасному зверненню регіональної влади до територіального маркетингу як інструменту формування іміджу і регіону загалом, і окремих населених пунктів зокрема. Із жовт-

ня 2010 р. у межах проекту брендуння регіону на Донеччині активно проводиться навчання серед членів міських і робочих груп, до яких входять представники влади, бізнесу, науки, освіти і громадських організацій. Робота розгортається у двох основних напрямках – брендинг пілотних міст і районів (Макіївка, Краматорськ, Донецьк, Слов'янськ, Першотравневий та Новоазовський райони) і створення маркетингової стратегії області задля зміцнення партнерства влади, бізнесу і громади. Сьогодні є всі підстави для посилення цієї роботи, створення єдиної регіональної концепції територіального маркетингу для всіх міст і районів Донеччини із передбаченням нових іміджевих складників з урахуванням позитивних і негативних моментів Євро-2012.

Відносно перспектив розвитку та використання модернізованої інфраструктури, то тут необхідно передусім розробити програму із пошуку можливостей альтернативного використання споруд завдяки їх перетворенню на спортивні, культурно-розважальні та бізнес-центри задля мінімізації таких негативних наслідків, як отримання збитків від простою, втрат на утримання в належному стані. Ефективне використання об'єктів спортивної інфраструктури передбачає використання прилеглої території, здачу в оренду комерційних площ, організацію розважальних і відпочинкових публічних заходів.

Зокрема, вже найближчим часом м. Донецьк знову скористається перевагами створеної до Євро-2012 інфраструктури, а саме під час проведення чемпіонату світу з легкої атлетики серед юнаків у 2013 р. У цьому спортивному заході, за попередніми оцінками, братимуть участь понад 2,5 тис. молодих атлетів зі 147 країн. Україна отримала право приймати у 2015 р. чемпіонат Європи з баскетболу. До цього часу в Донецьку буде створено відповідний спеціалізований майданчик на 5 тис. глядачів.

Євро-2012 розглядається як старт для розвитку готельного й туристичного бізнесу і в Україні, і в Донецькій обл. Традиційно Донбас асоціюється із суто промисловим регіоном, але в нас уже зараз починаються позитивні зрушення у сфері розроблення альтернативних промисловим галузям напрямів, з-поміж яких особливе місце посідає туристично-рекреаційний комплекс. Зберігається необхідність розвитку туристичної сфери в напрямі розширення унікальних туристичних маршрутів у сферах **промислового й ділового туризму**, релігійного, ландшафтного, «зеленого» та лікувального туризму.

Позитивним результатом для нашого регіону є також ефект, який Євро-2012 забезпечило промисловим галузям, зокрема розвитку будівельної галузі регіону. Приріст виконаних будівельних робіт складав по області за 2011 р. 35,9%, за I півріччя 2012 р. – 14,6%. Підприєм-

ства, що займаються будівництвом доріг, аеродромів і спортивних споруд, за 2011 р. збільшили обсяги робіт у 2,1 разу, виконавши їх на 3 млрд грн, що становило понад третину від обласного обсягу. За I півріччя 2012 р. обсяг таких робіт зріс порівняно з аналогічним періодом 2011 р. у 1,5 разу і становив 1,1 млрд грн.

За даними Донецької прес-служби облдержадміністрації, на матчах фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу в м. Донецьку побувало близько 300 тис. уболівальників, із яких понад 57,0 тис. прибули авіатранспортом, 70 тис. – залізничним, інші – автотранспортом. Із усіх 300 тис. уболівальників близько 60% любителів футболу – з Росії та інших країн близького зарубіжжя. Разом із тим м. Донецьк відвідали 15,7 тис. французів, 15,3 тис. англійців, 39,0 тис. росіян, 43,5 тис. українців із різних регіонів країни. За інформацією Донецького прикордонного загону, за період проведення Євро-2012 кордон перетнули 142,8 тис. осіб.

Для реалізації заходів із підготовки до Євро-2012 відповідно до Державної цільової програми підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу в 2008–2012 рр. (станом на 01 липня 2012 р.) здійснено загальне фінансування заходів у Донецькій обл. в розмірі 14,44 млрд грн, у т.ч. за рахунок державних коштів – 9,28 млрд грн; місцевих бюджетів – 870,13 млн грн (з них 129,61 млн грн – з обласного бюджету, 740,52 млн грн – міський бюджет); та за кошти інвесторів – 4,29 млрд грн.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Дякую за змістовну презентацію з окресленням орієнтирів на майбутнє, що важливо для реалізації потенціалу, нагромадженого до Євро-2012.

Прощу до слова колег із Харкова.

КЛИМЧУК Сергій Миколайович,
*начальник відділу проведення іміджевих заходів
Департаменту спортивних іміджевих проєктів
та маркетингу Харківської міської ради*

За висновками європейських експертів м. Харків було визнано найкращим з-поміж міст, які приймали Євро-2012 в Україні. Під час підготовки до проведення чемпіонату в м. Харкові була створена вся необхідна для подібних заходів інфраструктура, в результаті харків'яни отримали стадіон класу «еліт», потужний міжнародний аеропорт, нові готелі, дороги, комфортабельний громадський транспорт, відремонтовані лікарні, розвинену туристичну інфраструктуру

та значний досвід організації великих спортивних змагань і прийняття туристів.

Однією з наймасштабніших була реконструкція стадіону «Металіст». Модернізація, що тривала протягом 2007–2012 рр., охопила всі частини комплексу. Сьогодні арена вміщає 38,6 тис. уболівальників. Крім того, на стадіоні постелено сучасний натуральний газон, нові бігові доріжки для легкоатлетів, встановлено два великих екрани та сучасну систему освітлення на даху. Спорткомплекс має основне й запасне футбольні поля, шість спортивних залів, медико-відновлювальний центр, готель, прес-центр, ресторан, скай-бокси та місця для людей з обмеженими можливостями. Після реконструкції «Металіст» зі звичайного стадіону перетворився на сучасний багатофункціональний спортивно-розважальний комплекс, який дозволяє приймати міжнародні змагання та різноманітні масштабні заходи.

Зазнав глобальних змін і міжнародний аеропорт «Харків». За час підготовки до Євро-2012 було збудовано новий термінал (із пропускною спроможністю 1,3 тис. пас./год) площею 20,0 тис. м², який удвічі збільшив потужність аеропорту – до 2,55 тис. пас./год. Тимчасовий реверсний термінал (1,0 тис. пас./год) після Євро-2012 перепрофілювано у вантажний. Побудовано аеродромно-диспетчерську вежу та модернізовано привокзальну площу, зведено нову злітно-посадкову смугу довжиною майже 2,5 км, яка дозволяє приймати всі середньомігстральні літаки, у т.ч. такі, як *Airbus A-320* та *Boeing B-737*.

Одним з найцінніших надбань стали оновлені дороги та впорядковані паркінги. За час підготовки у м. Харкові реконструювали та відремонтували 78 доріг загальною довжиною понад 70 км. Муніципальний автопарк поповнили 11 трамваїв, 27 автобусів і 74 тролейбуси з низьким рівнем підлоги та пристосованими для перевезення пасажирів з обмеженими фізичними можливостями. Крім того, місцева влада стимулювала приватних перевізників упорядкувати автопарк, який працює на маршрутах міста. Завдяки цьому перевізники вивели на дороги близько 500 нових автобусів, із яких понад 100 із низьким рівнем підлоги.

Євро-2012 з вимогами розміщення великої кількості європейських гостей дало потужний поштовх для розвитку готельного господарства і приведення до сучасних стандартів сфери обслуговування. За роки підготовки у м. Харкові побудували 30 готелів різного рівня комфорту, ще у 12 провели реконструкцію. Особливою гордістю міста є поява двох п'ятизіркових готелів: *Superior Golf Hotel* (на 49 номерів) і *Kharkiv Palace* (на 180 номерів).

Зауважу, що одними з напрямів подальшого використання нагородженого під час підготовки та проведення в Україні Євро-2012 є вра-

хування управлінського досвіду при проведенні у м. Харкові інших масштабних спортивних заходів, а також перетворення Департаменту із проведення Євро-2012 у Департамент спортивних іміджевих проєктів і маркетингу.

БУГЛО Олена Леонідівна,
*заступник начальника управління внутрішньої політики
та зв'язків із громадськістю Харківської обласної
державної адміністрації*

Успіх харків'ян під час підготовки та проведення Євро-2012 значною мірою став можливим завдяки спільним діям усіх зацікавлених сторін – спортивної громадськості, влади й бізнес-кл. Тож м. Харків із запасного міста перетворився на приймаюче: понад ніж 154 тис. уболівальників відвідали його під час Євро-2012. Три футбольні матчі Євро-2012, проведені у Харкові, відвідало 110,646 тис. осіб. Найбільше приїхало уболівальників із Голландії – понад 40,0 тис. ос., Німеччини – понад 10,0 тис. ос., Росії – близько 8,0 тис. ос., Данії – близько 5,0 тис. ос. Місто належно підготувалося до прийому футбольного чемпіонату; надзвичайних ситуацій, пов'язаних із перебуванням уболівальників та офіційних делегацій, не сталося. Відвідувачі футбольного чемпіонату з інших країн та офіційні представники високо оцінили рівень підготовки м. Харкова до Євро-2012.

Особливо варто відзначити реакцію представників Королівства Нідерланди, адже всі матчі їхньої збірної відбувалися у Харкові, тому вони становили більшість іноземних гостей міста. **Міністерство закордонних справ Королівства Нідерланди подякувало за гідну організацію перебування голландських уболівальників. Надзвичайний та Повноважний Посол Королівства Нідерланди в Україні Пітер Ян Волтерс заявив, що чемпіонат Європи із футболу 2012 р. в Україні було організовано та проведено на найвищому рівні.** Він відзначив відмінну готовність міста до проведення чемпіонату, гостинність і доброзичливість харків'ян, плідну співпрацю та чітку взаємодію всіх гілок влади із представниками Футбольної асоціації Королівства Нідерланди, голландською поліцією, Спілкою голландських футбольних уболівальників, Посольством Нідерланди у підготовці до турніру.

Ці чинники мають важливе значення для формування позитивного іміджу м. Харкова в європейському середовищі та підвищують можливості залучення закордонних інвестицій. Одним з найбільш важливих чинників є і доброзичливе ставлення харків'ян до гостей міста, що необхідно для розвитку туризму. Успішний досвід прове-

дення Євро-2012 та позитивне ставлення до нього мешканців міста є базою для проведення подібних масштабних проєктів.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Запрошую до дискусії колег зі Львова.

ЗАСАДНИЙ Олег Миронович,
директор Департаменту Євро-2012 Львівської міської ради

Важливим досвідом для вітчизняної системи державного управління стало те, що фінансування підготовки до Євро-2012 відбувалося в межах державної цільової програми, яка засвідчила успішність програмного методу фінансування та можливості його подальшого застосування в інших галузях економіки, зокрема в туристичному секторі.

Ще однією формою досвіду було формування управлінських структур з організації та проведення Євро-2012, надання їм відповідних повноважень. Було створено ефективні управлінські команди, які можна перепрофілювати на виконання інших функціональних завдань.

Проте досягнуті під час підготовки до Євро-2012 здобутки часто втрачаються на місцях. Так, швидкість перетину кордону, яка під час проведення чемпіонату становила 15 хвилин, знову повертається до п'ятигодинного періоду.

Найліпші форми практики співпраці із приватним туристичним бізнесом потрібно закріпити в подальшій діяльності. Зокрема, це стосується запровадження проєкту «Привітне місто», що дало можливість налагодити ефективну співпрацю державних органів, органів самоуправління й бізнесу. Результатом цього стало створення протягом останніх чотирьох років близько 3 тис. робочих місць у сфері обслуговування.

Також необхідно реалізовувати програму «Вільне небо». Місту Львову варто відкривати нові авіарейси та співпрацювати з бюджетними авіалініями. І аеропорти, і туристичний бізнес мають для цього всі ресурси й можливості.

МОКІЙ Анатолій Іванович,
*головний науковий співробітник Регіонального філіалу
Національного інституту
стратегічних досліджень у м. Львові*

В Україні упродовж останніх років проведено низку масштабних соціокультурних і спортивних проєктів, з-поміж яких і Євро-2012. Але постає запитання: «Що далі? Яким чином використати отриманий по-

тенціал?» Якщо порівняти з іншими країнами, то на його підготовку ми витратили значно більше державних ресурсів.

Так, при підготовці Олімпійських ігор 2008 р. Китай витратив 44 млрд дол. США, що становило 0,3% від ВВП цієї країни. Прямий економічний ефект від проведення заходу обумовив приріст ВВП на 105,5 млрд юаней, а сумарний економічний ефект від проведення олімпійських змагань за період із 2003–2010 рр. перевищив 71 млрд дол. США.

В Україні з-поміж позитивних ефектів масштабних соціокультурних і спортивних проєктів виділимо зростання туристичного потоку, розбудову та модернізацію об'єктів готельної, спортивної, відпочинкової, комунікаційної інфраструктури, активізацію транскордонного співробітництва, особливо з польськими партнерами тощо.

За оцінками експертів, Україна за 2008–2012 рр. витратила 9% ВВП, забезпечуючи робочі місця для 69 тис. осіб на рік, скеровуючи 85% усіх видатків на розбудову інфраструктури. Чи виправданими були такі масштабні капіталовкладення, на сьогодні об'єктивно оцінити складно. І значною мірою можливий позитивний ефект залежатиме від збалансованої політики та раціональної активізації отриманих поштовхів до розвитку.

Зокрема, одним з найактуальніших питань, пов'язаних з наслідками Євро-2012, є перспектива подальшого ефективного використання отриманих інфраструктурних об'єктів. Наприклад, рівень завантаження аеропортів, добудованих і реконструйованих до Євро-2012, є вкрай низьким: аеропорту м. Донецька – 8,3%, аеропорту м. Львова – 1,7%, м. Борисполя – близько 32% (термінал «D» цього аеровузла взагалі не приймає рейси). У Львівському аеропорту не використовуються 49 тис. м² площі. Подібна ситуація спостерігається з низкою стадіонів та інших об'єктів, збудованих чи реконструйованих за державні кошти.

Отже, безальтернативною формою оптимального збереження та використання вказаних інфраструктурних об'єктів є активізація державно-приватного партнерства, а основні заходи щодо запровадження цього механізму мають передбачати:

- аудит ефективності інвестованих ресурсів, ґрунтовний аналіз потреби та можливих напрямів розвитку державно-приватного партнерства щодо створених або реконструйованих об'єктів інфраструктури;
- удосконалення законодавства зі створення та діяльності в межах державно-приватного партнерства;
- запровадження чіткого організаційного механізму створення державно-приватного партнерства;

- розроблення або коригування програм залучення приватного капіталу в регіональних стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку з розміщенням інформації про них в інформаційних джерелах обласних, міських, районних адміністрацій з окресленням переваг приватних партнерів для кожного з проектів;
- реалізацію дослідницьких, освітніх, інформаційних і консультативних проектів із висвітлення перспектив державно-приватного партнерства, їх можливих форм, переваг для приватних партнерів;
- проведення пілотних досліджень очікувань потенційних партнерів від реалізації кожного проекту як основи обґрунтування умов конкурсу з дотриманням критеріїв економічної безпеки держави, регіону, інвестора;
- розроблення та реалізацію пілотних демонстраційних проектів державно-приватного партнерства із використанням спортивних споруд, інфраструктури, автомобільних шляхів, обслуговування яких на сучасному етапі неможливе унаслідок фінансових обмежень (стадіони «Олімпійський», «Арена Львів», додаткові потужності аеропортів міст Київ, Донецьк, Львів, Харків).

ЖАЛІЛО Я. А. :

Дуже приємно, що ми мали можливість почути кваліфіковані думки представників регіонів України.

У виступах часто згадувався туристичний потенціал. Повернімося до цієї теми, оскільки туризм є одним з магістральних напрямів реалізації потенціалу, нагромадженого під час до Євро-2012.

ТИМОШЕНКО Тетяна Олександрівна,
виконавчий директор Всеукраїнської федерації роботодавців у сфері туризму України

Приємно, що тема «круглого столу» стосується туризму, а підсумки проведення в Україні Євро-2012 розглядаються в ракурсі дивідендів, отриманих туристичною індустрією.

З початку підготовки та під час заходів, пов'язаних із проведенням Євро-2012, ми пропонували розробити стратегію розвитку туризму, одним із заходів якої є проведення масштабних спортивних подій. Ми пропонуємо на першому етапі реалізації в Україні ефективної стратегії розвитку туризму розробити туристичний продукт. Відповідно проведення в Україні Євро-2012, Євробаскет-2015, Олімпійських ігор 2022 р. є важливими етапами формування та виконання цієї стратегії, що забезпечить збільшення туристичного потоку в Україну.

У нас досі не існує маркетингової стратегії розвитку туризму, тобто не сформовано національного туристичного продукту, під яким розуміється комплекс послуг і заходів, що передбачають створення інфраструктури, залучення та розвиток кадрового потенціалу, високих інформаційних технологій і створення промоційної кампанії на зовнішніх ринках.

Варто наголосити, що доки не сформується складники національного туристичного продукту, туристична сфера України матиме обмежені перспективи, а проведення Євро-2012, Євробаскет-2015 і зимових Олімпійських ігор будуть лише спортивними подіями й не більше. У зв'язку із цим складно говорити про економічний чи інвестиційний ефекти для економіки України. Тому ми повинні розуміти, наскільки важливим є формування маркетингової стратегії розвитку туризму в Україні.

БОДРОВ Володимир Григорович,

*генеральний директор Всеукраїнської громадської організації
«Інститут досліджень економіки і суспільства XXI століття»*

На мою думку, буде правильно, якщо ми ще раз віддамо належне Київській міській владі, органам державного управління на місцях, у регіонах, чинній владі, які доклавши неймовірних зусиль, незважаючи на наслідки глобальної фінансової кризи, цейтноту, викликаного майже п'ятирічною бездіяльністю попередників, все-таки виконали взяті на себе зобов'язання.

Повернуся до того, що держава витратила значні суми коштів на будівництво доріг, стадіонів, аеропортів, у т.ч. на створення туристичної інфраструктури, що цілком можна вважати інвестиціями в майбутнє, які були потрібні і без проведення Євро-2012. Також можна говорити про кількість побудованих доріг тощо, але очевидно, що суспільство має право очікувати економічної, так би мовити, соціальної віддачі від вкладених в інфраструктурні проекти державних коштів.

Ми знаємо, що суми, які прогнозувалися перед підготовкою України до Євро-2012, так і не стали реальними, вони виявилися значно більшими. Зрозуміло, що для одномоментного покриття витрат бюджету на Євро-2012 доходів недостатньо, але зрозуміло й те, що за правильного використання цих об'єктів, розвитку туристично-транзитного потенціалу країни витрати можуть повернутися чи окупитися в реальній перспективі ще за нашого життя.

На мою думку, в цьому плані має проводитися ґрунтовна робота, тим більше, якщо вже дехто готується до проведення зимових Олімпійських ігор 2022 р. У цьому аспекті хочу зазначити, що суспільство

повинно підтримати ці проекти. Але як воно може підтримати такі амбіційні проекти, як Євро-2012, чемпіонат світу чи Олімпійські ігри, якщо потерпає від злиднів, перманентно переживає кризу, корупцію тощо. Тобто я не думаю, що крім 3-4 західних областей наше суспільство на сьогодні готове підтримати проект Олімпійських ігор 2022 р.

Суспільству потрібно продемонструвати, що воно матиме, крім одномоментного задоволення від феєричного свята, яке продемонструвало Євро-2012, тобто те, що соціальні верстви отримуватимуть від подібних проектів. Ідеться зокрема про такі переваги, як зайнятість, доходи малого й середнього бізнесу тощо. Екстремальні ефекти для населення від комунікацій, доріг, від авіаційного сполучення, рекреаційних зон, підготовки відповідних кадрів – це теж колосальний соціальний чинник для управління такими проектами, їх реалізація потребує нових кадрів.

Чимало недоліків потрібно виправляти з тендерними процедурами, дозвоільною системою. На мою думку, потрібно вжити таких заходів:

- провести ґрунтовний аналіз економічних результатів Євро-2012 у країні загалом і в регіональному аспекті зокрема. Перший крок Національним інститутом стратегічних досліджень проведено – аудит витрат. Проте вже навіть тут є багато розбіжностей за витратами на стадіони та дороги;

- на основі такої інвентаризації визначитися з певною стратегією щодо розвитку набутого потенціалу на середньо- й довгострокову перспективу, зосереджуючи увагу на стимулюванні регіональних «точок» зростання;

- розробити і прийняти до реалізації у вигляді національного проекту національну та регіональні програми розвитку й ефективного використання об'єктів інфраструктури, туристично-готельних комплексів, спортивних баз.

Такі програми мають розроблятися в межах і на принципах проектного менеджменту з урахуванням і негативного, і позитивного досвіду Євро-2012 з обов'язковим залученням не стільки бюджетних, скільки інвестиційних (зокрема приватних і корпоративних), ресурсів. Адже головною проблемою на сьогодні залишається самоокупність підготовлених до Євро-2012 об'єктів. Якщо такі інфраструктурні об'єкти, як дороги, аеропорти, залізниці, готелі, мають перспективи забезпечення прибутків, то що робити зі стадіонами, про які, якщо відверто, треба було думати раніше.

Минулого року я був на «Донбас Арені», ознайомлювався із функціонуванням цього великого комплексу і скажу, що там борються за самоокупність об'єкта (не за прибуток, а за його утримання). А що ро-

битиме Львів? На «Львів Арені» навіть бігових доріжок не зробили. А НСК «Олімпійський»? Треба було думати, у т.ч. і про подальше розбирання стадіонів і будівництво на їхньому місці інших споруд. У Сочі теж заплановано після Олімпіади розібрати всі конструкції та побудувати там, де вони дійсно необхідні.

Можливо, знову потрібно поновити проект супермаркету «Троїцький» перед стадіоном НСК «Олімпійський»? Там ще існує будівельна площа. Невже це не можна було передбачити, адже стадіони перебувають у державній власності, перетворюючись на істотний тягар для державного бюджету? Треба подивитися, який вони матимуть соціальний ефект, і чи покриватиме він постійні витрати з бюджету.

Безперечно, треба використовувати будь-яку нагоду, не чекаючи можливих Олімпійських ігор 2022 р., для використання нашого інфраструктурного транзитного потенціалу, зокрема і транскордонного (при проведенні Олімпійських ігор у Сочі). Не знаю, як АР Крим готується до цієї події; були якісь проекти будувати міст у м. Керчі, готувати готельну інфраструктуру (це важливо, адже ми транзитна держава). Те саме стосується чемпіонату світу в Росії у 2018 р. Усе це виклики й перевірки, чи зможемо ми використати транзитне положення своєї країни й досвід, набутий під час підготовки та проведення Євро-2012.

ГЛУЩЕНКО С. В. :

Если позволите, обозначу еще один аспект. Тревожит дезинформация со стороны украинской прессы, которая на основании ложных посылов создает ложные выводы у читателей. Например, в Сочи из семи построенных объектов только один будет разобран – это стадион для бега на коньках. Все остальные так или иначе будут задействованы. На прошлой неделе была встреча с представителями британского архитектурного бюро, на которой обсуждалась эффективность использования инфраструктурных объектов. Важно понимать, что дивиденды от проведения спортивного события подсчитывают не через год, а минимум через 15 лет. Известное австрийское статистическое агентство, которое занимается подсчетами прибыли от проведения спортивных событий, использует горизонт данных минимум за 15 лет. Для оценки эффективности используются данные не только об истраченных деньгах, но и о нематериальных убытках. Что же касается Евро-2012 в Украине, то чемпионат был спланирован, исходя из рациональных соображений. Мы приняли решение о строительстве стадиона во Львове, реконструкции стадиона в Киеве. Футбольные стадионы редко приносят прибыль, тогда как грамотно спланированный физкультурно-оздоровительный

комплекс будет прибыльным и покроет издержки от возведения уже через несколько лет.

СТОРОЖЕНКО Сергій Михайлович,
перший віце-президент Федерації футболу України

Насамперед дозвольте подякувати організаторам за запрошення представника Національної асоціації, яка протягом майже восьми років робила все для того, аби Євро-2012 в Україні відбулося. Нормативно-регламентна база, підтримка спортивного складника – усім цим завдячуємо професіоналам Федерації футболу України.

Спочатку щодо повернення вкладених інвестицій. Це дійсно важливо, але отриманими перевагами від підготовки та проведення чемпіонату є не лише гроші, а й, зокрема, значний досвід державного співробітництва. Якщо згадати те, без чого Євро-2012 не було б узагалі, то це стадіон у м. Донецьку, що є самоокупним, стадіон у м. Харкові, який без приватних інвестицій узагалі не був би побудований, та інші об'єкти, створені в Україні за рахунок приватного капіталу.

Крім того, на мій погляд, важливим є досвід міжнародного спілкування. Скажу вам відверто, мені здавалося, що на побутовому рівні нам може не вистачити доброзичливості. Я помилявся. Тому і події, і процеси міжнародного спілкування, які відбувалися під час проведення Євро-2012 в усіх фан-зонах, і у всіх містах, що приймали чемпіонат, свідчать про те, що українці – народ дуже доброзичливий і гостинний. Варто згадати і про досвід будівництва: в умовах конкуренції правових норм не дуже розвиненого законодавства будувати було дуже складно. Нагадаю і про те, що Євро-2012 – це третій за масштабом спортивний форум у світі, і Україна провела його на дуже високому рівні.

Дозвольте не характеризувати спортивний складник у контексті виступів національної збірної команди України, бо це окрема тема, але в усіх містах на найвищому рівні органи місцевої влади, представники органів центральної виконавчої влади, представники Федерації футболу України зробили все для того, аби президент УЄФА дав найвищу оцінку всьому, що відбувалося в Україні. Цей досвід і є нашим капіталом. На мою думку, відсутність бігових доріжок на стадіонах – не головне, оскільки навіть коли вони є, то це ще не означає, що на них можна бігати чи проводити змагання.

Стадіон у м. Львові, хоча особисто я і був дуже великим скептиком його побудови і вважав, що треба зробити так, як у м. Харкові – реконструювати діючий стадіон «Україна», став національним надбанням і розбирати такий стадіон, на мій погляд, є передчасним рішенням.

Вважаю, мої колеги мають рацію, коли говорять, що розуміння використання стадіону ще з'явиться. Можливо, це відбудеться у 2013 чи 2014 р. Але вже зараз можна сказати: така споруда забезпечує туристичну привабливість, а також, переконаний, ще буде задіяна і у спортивному (зокрема футбольному) напрямі.

Що ми отримали? Авторитет України у світі та Європі, повагу людей до нашої спільної праці, до тих людей, які працювали в містах, що приймали чемпіонат, до національної федерації і, безумовно, до органів місцевої виконавчої та центральної влади. Тому, на мій погляд, зупинятися не треба. Адже все, що залишилося після Євро-2012, треба розвивати у контексті туристичної привабливості, маркетингу і туризму. Адже, впевнений, не тільки Львів, а і Харків, і Донецьк, і Київ також є привабливими для іноземних туристів. Люди, які побували в Харкові (а це понад 8 тис. представників Голландії), і за свій рахунок потім на білбордах писали «Дякуємо, Харкове!», поверталися до цього міста, до Києва – і почувалися комфортно. А згодом розповідали всьому світові, що тут немає насильства, расизму, тут комфортно, і що українські міста є дуже привабливими з погляду туризму. Тому Федерація футболу України оцінює проведення Євро-2012 на дуже високому рівні.

ЖАЛІЛО Я. А. :

Щиро дякую всім, хто взяв участь у дискусії: Львівському філіалу нашого Інституту, що підготував аналітичну доповідь, колективам, які зібралися зараз у містах Львові, Донецьку та Харкові.

Організуючи цей «круглий стіл», ми намагалися зрозуміти те, про що неодноразово говорив Президент України: Євро-2012 не закінчується в липні. Це захід, який протягом тривалого часу залишатиме свій слід у розвитку країни. Метою нашого заходу було ще раз замислитися над тим, що ми одержали і що потрібно робити із цим далі і в Києві, і в регіонах. Ми хотіли спробувати поширити отриманий досвід між регіонами; узагальнити все зроблене до Євро-2012. Свого часу в нас з'явилася пропозиція розробити стратегію реалізації потенціалу, набутого під час Євро-2012, яка не реалізувалася де-юре, але де-факто вона має прослідковуватися і в регіональних стратегіях розвитку, і в загальнонаціональній стратегії.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ОБСЯГИ ТА СТРУКТУРА ІНВЕСТУВАННЯ У ПІДГОТОВКУ УКРАЇНИ ДО ЄВРО-2012	4
2. РОЗВИТОК ОБ'ЄКТІВ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ЄВРО-2012	24
3. ПІДГОТОВКА СПОРТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ ДО ЄВРО-2012	36
4. ВПЛИВ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРО-2012 НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	44
5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЛЕКСІВ	55
6. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ, НАГРОМАДЖЕНОГО ПРИ ПІДГОТОВЦІ ТА ПРОВЕДЕННІ ЄВРО-2012	64
7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЄВРО-2012	72
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	83
ДОДАТКИ	91
МАТЕРІАЛИ ЗАСІДАННЯ «КРУГЛОГО СТОЛУ»	95
ЖАЛІЛО Я. А.	101
ВАСИЛЬЦІВ Т. Г.	101
ГОЛУБЧЕНКО А. К.	106
ЖАЛІЛО Я. А.	110
ФИШКО Є. О.	110
ГОЛУБЧЕНКО А. К.	110
ГЛУЩЕНКО С. В.	111
ДУТЧАК М. В.	112

БІЛА С. О.	113
ВОЛОШИН В. І.	114
РЄПІН С. В.	115
МАКОГОН Ю. В.	117
КЛИМЧУК С. М.	120
БУГЛО О. Л.	122
ЗАСАДНИЙ О. М.	123
МОКІЙ А. І.	123
ТИМОШЕНКО Т. О.	125
БОДРОВ В. Г.	126
ГЛУЩЕНКО С. В.	128
СТОРОЖЕНКО С. М.	129
ЖАЛІЛО Я. А.	130

Наукове видання

**ЄВРО-2012: НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАГРОМАДЖЕНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Аналітична доповідь

Літературні редактори: *І. В. Куницина, О. В. Москаленко*
Коректори: *Н. І. Палій, О. В. Москаленко*
Комп'ютерне верстання: *Є. Ю. Стрижеус*

Відповідальний за випуск: *В. М. Сизонтов*

Оригінал-макет підготовлено
в Національному інституті стратегічних досліджень:
вул. Пирогова, 7-а, Київ-30, 01030
Тел. (044) 234-50-07

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 7,9. Обл. вид. арк. 8,75.
Тираж 200 пр. Зам. № ***

Віддруковано ПП «Вид-во «ФЕНІКС»
вул. Шутова, 13-Б, м. Київ, 03680
Тел. (044) 501-93-01

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК